

”TARTTIS TEHERÄ JOTAKI...”

**Tapaustutkimus erään
ammattillisen oppilaitoksen
kehittämisprosessista**

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden laitos
Pro gradu –tutkielma
Kasvatustiede
Teija Ylimäki
2007

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden laitos

YLIMÄKI, TEIJA:

Pro gradu –tutkielma, 94 s. , + 30 liitesivua

Kasvatustiede

Marraskuu 2007

TIIVISTELMÄ

Tässä kasvatustieteen pro gradu –työssä oli tarkoituksena selvittää erään ammatillisen oppilaitoksen kehittämisprosessia. Tutkimuksen kohteena olivat kyseisen ammatillisen oppilaitoksen opettajat. Opettajat osallistuivat lukuvuoden ajan oppilaitoksessa järjestettyyn Toinen Aalto II –koulutukseen, josta vastaa Opetusalan koulutuskeskus. Toinen Aalto II –koulutuksessa on tavoitteena levittää, soveltaa ja vakiinnuttaa opiskelua tukevia, aktivoivia ja syrjäytymistä ehkäiseviä käytäntöjä ammatilliseen oppilaitokseen.

Tutkimuksessa haluttiin selvittää miten opettajat tuntevat koulutusprosessin tavoitealueet (oppilashuollollinen toiminta, erityisopetuksen suunnitelma & toteutus, oppilaan ohjauksen suunnitelma & toteutus) ja millaiset ovat opettajien ohjaukselliset valmiudet ja toimintatavat. Tilannetta selvitettiin sekä koulutuksen alkaessa että sen päättyessä. Tutkimusaineistoa kerättiin kahdella eri kyselylomakkeella sekä teemahaastatteluilla. Ensimmäiseen kyselyyn koulutuksen alkaessa vastasi 36 opettajaa ja toiseen kyselyyn koulutuksen päättyessä vastasi 28 opettajaa. Haastateltuja opettajia oli kuusi.

Toinen Aalto II –koulutusprosessin voidaan katsoa onnistuneen kohtalaisesti. Tulevaisuudelta odotettiin kuitenkin edelleen koulutusta ja kehittämistä. Erityisopetuksen järjestämiseen haluttiin selväpiirteisyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Ammatillisten aineiden erityisopetukseen tarvittaisiin keinoja. Maahanmuuttajien mukanaan tuomiin haasteisiin tulisi panostaa nykyistä enemmän. Myös opettajien työssä jaksamiseen tulisi kiinnittää huomiota ja antaa tarvittavat resurssit. Oppilaitoksen johdolta odotettiin sitoutumista työhön ja panostamista moniin kehittämiskohteisiin oppilaitoksessa.

Asiasanat: ammatillinen opettajuus, ammatillinen koulutus, opettajan kasvatustehtävä, ohjauksellisuus, kehittämisprosessi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 AMMATILLINEN OPETTAJUUS	7
2.1.1 Opettajan kasvatustehtävä	9
2.1.2 Opettaja arvokasvattajana	11
2.2 AMMATILLINEN KOULUTUS	13
2.2.1 Opiskelijan tuen tarve ja erityisopetus	14
2.2.2 Opiskelijan ohjaaminen	16
2.3 NUORTEN SYRJÄYTYMINEN JA SEN EHKÄISEMINEN	18
2.3.1 Syrjäytyminen käsitteenä	18
2.3.2 Koulutuksellinen syrjäytyminen	20
2.4 TOINEN AALTO II -KOULUTUSPROSESSI	22
2.4.1 Koulutuksen tavoitteet	22
2.4.2 Koulutusprosessin kulku	23
3 TUTKIMUSONGELMAT	24
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	25
4.1 LAADULLINEN TUTKIMUS	25
4.2 AINEISTON HANKINTA	26
4.2.1 Tutkimuksen kohde ja tutkittavien valinta	26
4.2.2 Kyselylomake	28
4.2.3 Teemahaastattelu	30
4.3 TUTKIMUSAINEISTON SISÄLLÖNANALYYSI	31

5 TUTKIMUSTULOKSET	33
5.1 KYSELYLOMAKE I & II	33
5.1.1 Taustatiedot	33
5.1.2 Opettajien ohjaukselliset valmiudet ja toimintatavat.....	35
5.1.3 Oppilashuollollinen toiminta ja oppilaan ohjaus.....	41
5.1.4 Erityisopetus	44
5.1.5 Muut kehittämisajatukset.....	48
5.1.6 Opettajien arviot Toinen Aalto II –koulutusprosessista.....	49
5.2 TEEMAHAASTATTELU	53
5.2.1 Erityisopetuksen organisoinnin kehittämistarpeita	53
5.2.2 Opettajien hyvinvointiin panostaminen.....	59
5.2.3 Maahanmuuttajien integroinnin kehittämistarpeita	64
5.2.4 Johdon ja koulutuksen ylläpitäjän merkitys	69
5.2.5 Oppilaitoksen yleisiä kehittämistarpeita.....	75
6 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA YHTEENVETO	80
6.1 TULOSTEN YHTEENVETO.....	80
6.2 LUOTETTAVUUSTARKASTELUA.....	85
6.3 LOPUKSI.....	88
LÄHTEET	89

LIITTEET	95
Liite 1. Kyselylomake I	95
Liite 2. Kyselylomake II	98
Liite 3. Teemahaastattelurunko	102
Liite 4. Saatekirje I	106
Liite 5. Saatekirje II	107
Liite 6. Saatekirje III	108
Liite 7. Taulukko tulohaastattelun tekemisestä	109
Liite 8. Taulukko taustatietojen siirtämisestä perusopetuksesta	110
Liite 9. Taulukko tukitoimista erityisopiskelijoille	111
Liite 10. Taulukko ”armonumeroiden” antamisesta opiskelijalle	112
Liite 11. Taulukko oppilashuollon kokonaisuuden ja oman roolin selkeytymisestä	113
Liite 12. Taulukko erityisopetuksen suunnitelman ja oman roolin selkeytymisestä	114
Liite 13. Taulukko erityisopetuksen kentän kehittämistarpeista	115
Liite 14. Taulukko ammatillisesta erityisopetuksesta ja erityisopettajaresurssista	116
Liite 15. Taulukko yhteisistä pelisäännöistä, johdon tuesta ja kasvatustehtävästä	117
Liite 16. Taulukko koulutuksen teemojen tarpeellisuudesta ja tärkeydestä	118
Liite 17. Taulukko tärkeistä teemoista ja avusta käytännön työhön	119
Liite 18. Taulukko keinoista erityisopiskelijoiden parempaan huomioimiseen	120
Liite 19. Taulukko sopeutumisongelmista maahanmuuttajien ja suomalaisten kesken	121
Liite 20. Taulukko sopimusten ja käytäntöjen yhdenmukaistamisesta	122
Liite 21. Taulukko puutteista ja ongelmakohtista yleisissä asioissa	123
Liite 22. Taulukko johdon sitoutumattomuudesta Toinen Aalto II –koulutukseen	124

TAULUKOT

Taulukko 1. Taustatiedot kyselylomakkeista	34
Taulukko 2. Koulutukseen osallistuminen	50

1 JOHDANTO

”Muutos on jatkuvaa”, ”paikalleen ei saa pysähtyä”, ”kehittyminen ja kehittäminen eivät lopu koskaan”. Edellä kuvatut lauseet kuvastavat mielestäni hyvin nyky-yhteiskuntaa. Työelämässä pätevät samat lausahdukset. Vaatimukset ja haasteet kasvavat ja niihin pitäisi aina pystyä vastaamaan. Paineet kovenevat, mutta niiden alle ei saisi kaatua.

Kuten alalla kuin alalla, myös opetuslalla koetaan haasteiden koveneminen jokapäiväisessä työssä. Enää ei riitä, että opettaja kerran nuoruudessaan opiskelee jonkin alan opettajaksi, saa vakinaisen viran ja laskettelee omalla pätevyydellään kevyesti eläkeikään. Nyt opettajan täytyy oman alansa asiantuntijuuden hankittuaan päivittää tietojaan ja taitojaan jatkuvasti sekä muuntautua opetustilanteiden mukaan kasvattajaksi, ohjaajaksi, erityisopettajaksi, psykologiksi tai miksi kulloinkin tilanne vaatii.

Ammatillinen koulutus ja samalla ammatillinen opettajuus on viime vuosikymmeninä kokenut suuria muutoksia. Muutokset ovat tapahtuneet vauhdilla ja opettajien on pitänyt vauhdissa mukana. Tässä tutkimuksessa on tarkoitus on tutkia erään ammatillisen oppilaitoksen opettajia ja oppilaitoksen kehittämisprosessia. Kehittämisprosessiin liittyy kiinteästi Opetusalan koulutuskeskuksen Toinen Aalto II –koulutus. Tutkimuksessa selvitetään miten oppilaitoksen opettajat tuntevat oppilaitoksensa oppilashuollollisen toiminnan, erityisopetuksen kentän ja oppilaan ohjauksen kentän sekä pyritään saamaan selville millaiset ovat opettajien ohjaukselliset valmiudet ja toimintatavat. Asioita selvitetään sekä ennen että jälkeen koulutuksen. Tutkimuksessa pyritään myös tuomaan esille asioita, joita opettajat pitävät tärkeinä edelleen kehittää oppilaitoksessaan.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 AMMATILLINEN OPETTAJUUS

Kun tarkastellaan opettajuutta on huomion kohteena yksilö, joka rakentaa omaa opettajuuttaan persoonastaan ja elämäkokemuksestaan käsin eläen ja kasvaen työnsä mukana. Käsitteenä opettajuus on monitahoinen ja koostuu monista eri tekijöistä. Opettajuus voidaan nähdä laajana opettajan työn kuvana sisältäen sekä varsinaiset työtehtävät että opettajan senhetkisen henkilökohtaisen näkemyksen mukaisen asennoitumisen työhönsä. Asennoituminen tarkoittaa opettajan ajattelua, joka pohjautuu oppimiskäsitykseen. Opettajuuteen sisältyy siis opettajan organisatorisen tai hallinnollisen opettajan työnkuvan lisäksi myös pedagogisen toiminnan periaatteet. Opettajuus koostuu opettajan työhön liittyvästä professiosta, opettajan persoonasta ja sosiaalisuudesta. Ammatillinen opettajuus koostuu näiden lisäksi myös aikaisemmasta työhistoriasta ja niihin tehtäviin kasvamisesta. (Vertanen 2002, 95, 108, 115.)

Ammatillinen opettajuus ja perusasteen opettajuus poikkeavat toisistaan joiltain osin. Eniten eroavuutta ilmenee ehkä reitissä, jonka kautta hakeudutaan ammatillisen opettajan työhön. Suurimmalle osalle yleissivistävän koulutuksen opettajista opettajan ammatti on heidän ensimmäinen ammattinsa. Sen sijaan ammatillisen koulutuksen opettajat lukuun ottamatta yhteisten aineiden opettajia ovat ensin hakeutuneet johonkin muuhun ammattiin ja suorittaneet siitä tutkinnon, koska opettajankoulutukseen hakeutumiseen vaaditaan vähintään kolmen vuoden työkokemus alalta. Opetustyössä erot ilmenevät vain oppisisältöjen, opetusjärjestelyjen ja opiskelijoiden iän osalta. Perusasteen opettajaan verrattuna ammatillisella opettajalla on kuitenkin enemmän opetustyön lisänä muita velvollisuuksia, joita tulee esimerkiksi tilojen ja laitteiden huollosta, asiakastöistä sekä työelämäyhteyksien ylläpitämisestä. (Vertanen 2001, 111-112.)

Tiilikalan (2004, 13, 35) mukaan opettajuuden voidaan sanoa koostuvan ammatti-identiteetistä, roolista ja itse opettajan työstä. Opettajuus muodostuu ja kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa kollektiivisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti. Ammatillisen opettajuuden ei voida katsoa olevan sama pysyvä ilmiö vaan se on muuttuva ja ajassa määräytyvä. Oman tutkimuksensa tulosten

perusteella Tiilikkala (2004, 221) nostaa kuitenkin neljä perustekijää, joiden voidaan sanoa olevan ammatillisen opettajuuden kulmakiviä. Neljä kulmakiviä ammatillisessa opettajuudessa ovat ammatillisuus, kasvatuksellisuus, vuorovaikutuksellisuus ja persoonallisuus.

Vertasen (2002, 213-214) väitöskirjatutkimuksen mukaan ammatillisen opettajan työssä korostuu tulevaisuudessa yhä enemmän rooli yhteyksien pitäjänä. Opettajien tulee olla yhteydessä ja vuorovaikutuksessa erilaisiin asiantuntijaverkostoihin. Tyypillisiä yhteyshenkilöitä ovat esimerkiksi peruskoulujen opinto-ohjaajat, työvoimaviranomaiset ja kouluhallinnon henkilöt. Yksi tärkeimmistä on kuitenkin työnantajien edustajat, joiden kanssa tehtävän yhteistyön tarvetta työssäoppiminen on lisännyt. Asiantuntijayhteistyön lisääntymisestä johtuen ammatilliselta opettajalta vaaditaan myös nyt ja tulevaisuudessa enemmän organisointikykyä, koska aina kokouksia ja neuvotteluja ei voida järjestää opetuksettomaan aikaan. Opettajan tulisi kuitenkin organisoida asiat niin, että varsinainen opetustyö ei kärsisi muista töistä.

Vertasen (2002, 229) näkemyksen mukaan tulevaisuudessa ammatillisessa opettajuudessa korostuvat tiettyjen osa-alueiden pääkohdat, joista lyhyesti seuraavaksi. Moniosaaminen sekä ammatillisesti että pedagogisesti korostuu ammatillisessa opettajuudessa. Ammatilliselta opettajalta vaaditaan nykyistä enemmän ominaisuuksia ohjaajana ja erityisopettajana. Opettajuudessa korostuu kyky organisoida omaa työtä ja hallita aikaa. Lisäksi tarvitaan kykyä tehtävien johtamiseen ja yrittäjähenkisyttä. Myös yleistä ulospäin suuntautuneisuutta tarvitaan asiassa kuin asiassa.

Myös Kaikkonen (2002, 44-46) on sitä mieltä, että muutokset ammatillisessa koulutuksessa aiheuttavat lisääntyviä ja muuttuvia vaatimuksia ammatillisille opettajille. Tästä syystä myös näkemykset opettajan osaamisesta, tietoperustasta ja niin sanotusta hyvästä opettajasta on pakko määritellä uudelleen. Opettajille on esitetty viime aikoina hyvän opettajan vaatimus, joka on jokaisen opettajan kyky kohdata ne erityistarpeet, jotka ilmenevät oppijan oppimisessa. Kyky erilaisten oppijoiden kohtaamiseen katsotaan siis kuuluvan perusosaamiseen ammatillisella opettajalla.

2. 1. 1 Opettajan kasvatustehtävä

Uusikylä (2003, 135-136) muistuttaa ja korostaa sitä tosiasiaa, että opettaessaan opettaja on aina myös kasvattaja. Opettaja kasvattajana voi vaikuttaa oppilaidensa koko elämään syvällisestikin. Vaikka opettaja opettaa omaa asiaansa ja ainettaan, niin hän ei kuitenkaan opeta ainoastaan sitä. Opettaja opettaa samalla myös opetettavan asian arvostusta, oppilaiden minäkuva, sosiaalisia taitoja ja moraalialia. Samalla työ opettajana vaatii opettajalta itseltään sosiaalisia taitoja. Tahvanainen (2001, 278) kirjoittaakin väitöskirjatutkimuksessaan, että opettajan työssä antoisuus kumpuaa kahdesta asiasta, joita on mahdotonta erottaa toisistaan, koska ne ilmenevät toisiinsa kietoutuneina. Antoisuuden lähteet opettajan työssä ovat vuorovaikutus ja työssä onnistuminen. Ihmissuhteet ovatkin keskeinen ammatin valinnan ja ammatissa viihtymisen syy opettajilla, koska opetustyön katsotaan olevan voimakkaasti ihmissuhdeammatti.

Opettajan työssä kasvatuksellinen osuus on lisääntynyt tehden työstä entistä haastavamman. Kasvattajat ovat pakotettuja pohtimaan kasvatuksellisten tekojensa laatua, merkitystä ja ajankohtaisuutta. Kasvatukselliset ratkaisut on opettajan työssä tehtävä juuri sillä hetkellä, kun kasvatukselliset kysymykset ilmenevät. Lisäksi tulee muistaa, että kasvattaminen täytyy ymmärtää kaksitahoisena ammatillisessa koulutuksessa. Ammatillisessa koulutuksessa kasvattaminen tarkoittaa sekä yleistä kasvattamista että ammattiin kasvattamista. Ammatillinen kasvu tarkoittaa kyseiselle ammatille ominaisen ajattelutavan, asenteiden ja muiden ominaisuuksien omaksumista. (Vertanen 2002, 98.)

Maunonen-Eskelisen (2002, 24-25) näkemyksen mukaan ammatillisen opettajan on ymmärrettävä ammattilaiseksi kasvattamisessa sekä alansa luonne että ammattiin oppimisen luonne. Täytyy hahmottaa laajat taustatekijät ja kokonaisuudet. Opettaja rakentaa näistä lähtökohdista käsin oppimisprosessin perustan, jossa opiskelijalla on mahdollisuus kohdata haasteita ja kehittää itseään ja valmiuksiaan edelleen niiden suhteen. Opettajalta vaaditaan pitkämielisyyttä ja pitkäjännitteisyyttä sekä vankkaa päämäärä tietoisuutta, jotta hän pystyy antamaan tämän tarvittavan tilan ja kasvun mahdollisuuden opiskelijalle. Keskeisiä taitoja opettajalle ovat myös opiskelijoiden vaikeuksien näkeminen, auttaminen ja ymmärtäminen. Tällaisen osaamisen vaatimus opettajilla on vahvistunut viime vuosina, kun opiskelijaryhmät ovat tulleet yhä heterogeenisimmiksi niin oppimiskyvyiltään, taustoiltaan kuin tarpeiltaan.

Opettajan työnkuva on laajentunut. Syitä tähän laaja-alaistumiseen voidaan hakea kasvatustehtävän ja opetussisältöjen laajentumisesta, mutta myös sellaisten tehtävien lisääntymisestä, jotka eivät liity varsinaiseen opetukseen. Opettajat ja koulutuksen toteuttajat saivat päätäntävaltaa 1990-luvulla tehdyssä koulutushallinnon uudistuksessa. Päätäntävallan lisääntyttä opettajat joutuvat ottamaan osaa koulutuksen suunnitteluun ja kehittämiseen entistä enemmän. (Vertanen 2002, 101.)

Vertanen (2001, 205) toteaaakin, että opettajan tulee olla varsin monitaitoinen, varsinkin ammatillisessa koulutuksessa. Opettajan täytyy olla tietenkin oman opetusalan taitaja, mutta myös esimerkiksi kasvattaja, erityisopettaja ja opinto-ohjaaja, jotka kaikki vaativat paljon opettajan henkilökohtaisilta ominaisuuksilta. Myös Väisänen ja Hämäläinen (2003, 17) muistuttavat siitä miten yhteiskunnan muutokset vaikuttavat myös opetus- ja ohjaustyöhön koulumaailmassa. Opiskelijoilla on yhä enemmän ja yhä vaikeampia ongelmia. Edellytetään, että opettajat osallistuvat yhä enemmän ohjaustehtäviin, jotka edistävät opiskelijoiden arjen elämää ja elämänhallintaa muun opetustyön ohella.

Niin ikään Kaikkonen (2002, 49) yhtyy edellisiin ajatuksiin toteamalla, että ammatillinen opettaja tarvitsee paljon näkemyksellisyyttä voidakseen kohdata opiskelijoidensa erilaisuuden. Näkemyksellisyyttä tarvitaan siis itse erilaisuudesta, ammatillisesta osaamisesta, työelämästä sekä tietysti myös laajemmin maailmasta, josta opiskelija etsii omaa paikkaansa. Opettajalla tulee olla näkemystä myös siitä mitä oppien ja miten oppien itse kukin voisi kuvitella selviävänsä tässä maailmassa.

2. 1. 2 Opettaja arvokasvattajana

Etiikan ja moraalien käsitteiden käytössä on kirjavuutta ja painotuseroja. Parin viimeisen vuosikymmenen ajan Suomessa on käyty paljon keskustelua arvokysymyksistä. Vuonna 1998 opettajien ammattijärjestö (OAJ) on hyväksynyt opettajan työn eettiset periaatteet. Eettiset periaatteet ohjaavat käsitystä hyvästä opettajasta. Taustavaikuttajina opettajien eettisille periaatteille ovat ihmisarvo, totuudellisuus, oikeudenmukaisuus ja vapaus. (Opettajan työn eettiset periaatteet.)

Opettajan ammattitaidon yksi peruselementti on opetustyön etiikka. Ammattitaitoisen opettajan ajattelussa ovat jatkuvasti läsnä sekä ammatillinen näkökulma että moraalinen näkökulma. Näkökulmat eivät ole toisilleen vastakkaisia vaan päinvastoin ammatillisuus ja moraalisuus opettajan ajattelussa ovat kokonaisuus ja keskenään vuorovaikutuksessa. Vaikka koulusta tai oppilaitoksesta puuttuisi oppiaine nimeltä etiikka, silti koulu opettaa moraalialueita ja vaikka opettaja ei haluaisi opettaa moraalialueita, silti hän toimii arvokasvattajana. Koulun ja opettajan yleisen toiminnan kautta opiskelijalle välittyy moraalialueita ja opiskelijat omaksuvat niitä. Koulun säännöt ja opettajan omat periaatteet kaikessa toiminnassa toimivat moraaliopeutuksena opiskelijoille. Opettajan tulisi olla koko ajan tietoinen tästä ammatin arvokasvatuksesta ulottuvuudesta. Opettajan pitäisi saada tähän myös riittävästi koulutusta. (Tirri 2002, 203-206.)

Maunonen-Eskelisen (2002, 25) näkemyksen mukaan opettajan työn eettinen ulottuvuus sisältyy ammattiin saattamiseen ja kasvattamiseen. Opettajilla on oma vastuunsa opiskelijoiden osaamisesta ja työelämässä selviytymisestä. Näiden voidaankin sanoa olevan opettajan kasvatuksen päämääräsitoumuksia. Kasvatusvastuun ja päämääräsitoumuksien sisäistäminen näkyy opettajissa siinä, että he tuntevat vastuuta ja huolta oman ammattialansa kehittymisestä. Ammatillisesta koulutuksesta tulisi valmistua osaavia ammatilaisia, jotka turvaavat koko alan säilymisen korkeatasoisena. Ammatillisella opettajalla on oma vastuunsa ja tehtävänsä etsiä ja löytää se potentiaali opiskelijassa, millä ala kehittyisi tulevaisuudessa.

Väisänen ja Hämäläinen (2003, 27) mukaan opettaja, joka on arvotietoinen pystyy ohjaamaan nuoria siten, että näkevät opiskelemaansa alan yhteiskunnallisen merkityksen. Samalla opettaja voi vahvistaa nuorten itsearvostusta oman alansa ammattitaitoisina työntekijöinä. Ammatin arvostaminen toimii motivoijana nuorille opiskeltaessa ja tavoiteltaessa hyvää ammattitaitoa. Kiinnittämällä huomiota arvoihin nuori kykenee myös luomaan kriittistä arviota ja suhdetta omaan

alaansa. Kriittiseen arvioinnin ansiosta nuori voi tiedostaa epäkohtia oman alansa toimintakäytännöissä ja saavuttaa valmiuksia, joita tarvitaan oman alansa kehittämisessä.

Väisänen ja Hämäläinen (2003, 26) muistuttavat kuinka nuorisokasvatuksen tärkeä osa on arvokasvatus. Opettajalle tämä tarkoittaa velvollisuutta olla tietoinen omista arvoistaan, koska tämä arvotietoisuus on edellytyksenä arvokasvatuksen toteuttamiselle opettajan työssä. Ammattikasvatukseen, jossa ammattitaidon opiskelu on osana yleisempää kansalais- ja persoonallisuuskasvatusta kuuluu olennaisesti arvojen työstäminen, arvotietoisuuden syventäminen opiskelijoilla sekä eri arvoalueilla liikkuminen. Ihmisen elämänvalintoja ohjaavat juuri arvot antaen elämälle suuntaa ja sisältöä. Nuorille pystytään arvokasvatuksen avulla antamaan valmiuksia oman elämän suunnitteluun, kauaskantoisten valintojen tekemiseen ja elämää jäsentävien kiintopisteiden asettamiseen.

Nuoren uravalintoihin liittyvät kysymykset korostuvat ammattikasvatuksessa. Nuorelle on tärkeää, että pystyy tunnistamaan niitä arvoja, joiden perusteella hän tekee valintoja. Niin ikään on tärkeää, että nuori kokee oman valitsemansa alan tärkeäksi oppien sitä kautta edelleen arvostamaan sitä. Tämä valintojen ja arvojen ketju luo pohjaa niille ponnisteluille, joita opiskeluissa vaaditaan. Tulee myös muistaa, että oman ammattialan arvostaminen, ammatillinen itsearvostus ja vahva ammatti-identiteetti ovat yhteydessä toisiinsa. (Väisänen & Hämäläinen 2003, 27.)

2. 2 AMMATILLINEN KOULUTUS

Keskeisenä yhteiskunnallisena tehtävänä ammatillisessa koulutuksessa on osaavien ammattitaitoisten työntekijöiden kouluttaminen erilaisiin tehtäviin työ- ja elinkeinoelämässä. Myös muita valmiuksia korostetaan tavoiteltavan ammatillisella koulutuksella. Tavoitteena on antaa tarpeellisia tietoja ja taitoja ammattitaidon saavuttamiseksi sekä itsenäiseen ammatin harjoittamiseen tarvittavien valmiuksien antaminen. (Kaikkonen 2002, 47-48.)

Viime vuosikymmenen puolella tehtyjen toisen asteen ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmauudistusten tavoitteissa korostuvat panostaminen yksilöllisyyteen, joustavuuteen ja laaja-alaisuuden lisäämiseen. Tultaessa 2000-luvulle ammatillisen koulutuksen kehittämisen painopiste on siirtynyt yhteistyön lisäämiseen koulutuksen ja työelämän välille. Koulussa oppiminen ja työssä oppiminen ovat toisistaan poikkeavia oppimiskulttuureja ja koko oppimisen konteksti on niissä erilainen toisiinsa verrattuna. Näiden kahden oppimiskulttuurin lähentäminen toisiinsa on yksi suurista haasteista ammatilliselle koulutukselle. (Stenström 2001, 5.)

Myös Miettinen (2002, 15) palauttaa mieliin viime vuosikymmenten suuret muutokset ammatillisessa koulutuksessa, kun se on hakenut paikkaansa muiden koulutusten rinnalla. Viimeisessä rakennemuutoksessa lukiokoulutuksesta ja ammatillisesta koulutuksesta tuli rinnasteisia. Lisäksi lainsäädännön mukaan kaikki nuoret, myös erityistä tukea tarvitsevat kuuluvat koulutuksen piiriin. Ammatillisen koulutuksen lainsäädännössä on säädökset erityisopetuksesta. Voidaankin sanoa, että ammatillinen koulutus on huolehtinut koko ikäluokan erityisopetuksesta, koska lukion lainsäädännössä erityisopetusta ei tunneta.

Ammatillinen koulutus on jakautunut seitsemään koulutusalaan. Tarjolla on yli viisikymmentä perustutkintoa. Lisäksi on tarjolla valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta vammaisille opiskelijoille. Eri koulutusaloilla on erilaiset asemat, koska joillekin aloille hakijamäärä on hyvin runsas, kun taas joillakin aloilla aloituspaikat tuskin saadaan täytettyä. Opetusministeriö säätelee myöntämiensä lupien kautta aloituspaikkojen määrää koulutusaloittain. (Miettinen 2002, 17-18.)

Stenström (2001, 5) muistuttaa, että perinteisesti koulutuksen tehtävänä on ollut valmistaa opiskelijat työmarkkinoille ja tuottaa heille ne kvalifikaatiot, joita työelämässä tarvitaan. Kuitenkin

nykyään entistä voimakkaammin koulutuksen tehtäväksi nouseekin opiskelijoiden oppimiskyvyn kehittäminen ja erilaisten selviytymiskvalifikaatioiden tuottaminen.

2. 2. 1 Opiskelijan tuen tarve ja erityisopetus

Erityisopetuksella tarkoitetaan opinnoissaan erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tukemista erilaisin pedagogisin keinoin opintojen aikana (Honkanen 2006, 31). Integraatiolla taas tarkoitetaan lyhyesti yleisopetuksen ja erityisopetuksen yhteensovittamista. Integraatio perustuu demokraattisiin ihanteisiin ja on toivottu tila. Integraatioon pyritään koululaitoksessa sekä myös laajemmin yhteiskunnassa. (Moberg 2002, 37.)

Lappalainen on tutkinut oppilaiden erityisen tuen tarvetta peruskoulun päättövaiheessa ja toisen asteen koulutuksessa. Lappalaisen tutkimustulosten mukaan oppilailla, jotka toisen asteen koulutuksessa tarvitsivat jokin verran tukea, tuen tarpeen syinä korostuivat koulumenestys, jatkokoulutus ja siihen liittyvä opinto-ohjaus. Näiden oppilaiden arvioitiin tarvitsevan tukea ja apua psyykkiseen jaksamiseensa ensimmäisenä ja kolmantena vuotena peruskoulun päättämisen jälkeen. Jonkin verran tukea tarvitsevilla oppilailla motivaatio-ongelmat ilmenivät keskeisinä tuen tarpeen syinä toisena ja kolmantena vuotena toisen asteen koulutuksessa. Oppilaat, jotka tarvitsivat paljon tukea toisen asteen koulutuksessa kärsivät motivaation puutteesta etenkin ensimmäisenä ja kolmantena vuotena peruskoulun jälkeen ja psyykkisen jaksamisen tukemisen tarve korostui toisena vuonna toisen asteen koulutuksessa. (Lappalainen 2001, 149.)

1970 –luvulla keskiasteen uudistuksen yhteydessä alettiin puhua integraatiosta ja silloin työvaltaisille linjoille ammatilliseen koulutukseen tulivat niin sanotut apukoululaiset. Useimmiten integraatio toteutettiin mukauttamalla opetussuunnitelmaa pienryhmässä. Yleensä niillä aloilla, joille oli vaikeata saada opiskelijoita tarjottiin erityisopetusta. Tällä hetkellä opiskelijajoukko ammatillisessa koulutuksessa on hyvin heterogeenista. Toinen voi opiskella kaksoistutkintoa ja toinen elämäntaitojen perusasioita. (Miettinen 2002, 16-19.)

Ammatilliselta koulutukselta vaaditaan mukautumista ja joustavuutta erilaisten opiskelijoiden tarpeisiin. Voidaan sanoa, että ammatillinen koulutus on pyrkinyt vastaamaan haasteisiin. Haasteisiin vastaaminen ilmenee erityisopetusta saavien opiskelijoiden lisääntymisenä, tukihenkilöstön lisääntymisenä ja kiinnostuksena oppimisvaikeuksia kohtaan. Ammatillisessa koulutuksessa erityisopetusta saavien opiskelijoiden määrä on tasaisesti kasvanut ja lähivuosina tulisi arvioida tämän kehityssuunnan tarkoituksen mukaisuutta ja merkitystä. (Miettinen 2002, 16-19.)

Ammatillisen erityisopetuksen opiskelijamäärä on siis määrällisesti tarkasteltuna viime vuosina voimakkaasti kasvanut. Ammatillisen erityisopetuksen opiskelijamäärä oli vuonna 1993 noin 4 000, kun taas vuonna 2001 luku oli jo lähes 10 000. Kasvu on painottunut erityisesti integroidun erityisopetuksen sektorille. Kuitenkin käytännön toteuttaminen integroidussa erityisopetuksessa hakee vielä toimintatapojaan. (Laakkonen 2002, 51.)

Jahnukainen (2002, 27) muistuttaa, että ammatillisen koulutuksen laajuuteen suhteutettuna ammatillisia erityisopettajia on niin vähän, että ideaalitalanteessakin vain murto-osalla tukea tarvitsevista opiskelijoista olisi mahdollisuus opiskella opetusryhmässä, jossa opettajalla on erityispedagoginen koulutus tai että erityistä tukea olisi muuten riittävästi tarjolle. Siksi käsitteen ammatillisen opetuksen integraatio käyttö sen erityispedagogisesti perustellussa merkityksessä on laajamittaisesti vielä ennen aikaista.

Mänty (2002, 10) on huolissaan siitä, miten tilanne erityisopetuksen suunnitelmien osalta on hyvin kirjava ja vaihteleva oppilaitoksittain. ”Lakisääteinen” suunnitelma pölyttyy mapissa täysin käyttämättömänä osassa ammatillisista oppilaitoksista. Toisaalta on myös ammatillisia oppilaitoksia, joissa koko opetushenkilöstö on paneutunut suunnitelman tekoon. Näissä erityisopetuksen suunnitelmaan paneutuneissa oppilaitoksissa suunnitelma todennäköisesti myös toimii käytännössä eli ohjaa toimintaa erityisopetuksessa. Erityisopetuksen suunnitelman käyttäminen vahvistaa myös sitoutumista erityisopetuksen järjestämiseen.

2. 2. 2 Opiskelijan ohjaaminen

Opinto-ohjaus on toimintaa, jonka tavoitteena on opiskelijan henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen tukeminen. Opinto-ohjauksella pyritään edistämään opiskelutaitojen kehittymistä ja opiskelun kulkua. Lisäksi opinto-ohjauksen tavoitteisiin voidaan kirjata ammatillisen suuntautumisen selkiytymisen tukeminen sekä koulutus- ja ammattiurasuunnittelun valmiuksien antaminen. Koulutus- ja ammattiurasuunnitteluun kuuluvat koulutusväylän ja –alan valinta sekä työssäoppiminen ja työhönsijoittumisen edistäminen ammatillisessa koulutuksessa. (Opinto-ohjauksen tila 2002, 45.)

Ohjauspalveluiden osalta on visioitavissa kaksi päälinjaa ammatilliseen koulutukseen. Toinen päälinjoista tarkoittaa sisäisen ohjauksen toimivuutta oppilaitoksessa. Oppilaitosten ohjauksen tila tulisi arvioida ja siitä tulisi tehdä johtopäätökset, jotta voitaisiin taata voimavarojen riittävyys ja oikea kohdentaminen. Tämän arviointityön tulisi toteuttaa ammatillisten oppilaitosten koulutuksen ylläpitäjät. Toinen päälinjoista tarkoittaa laaja-alaisen ohjausyhteistyön toteuttamista. Laaja-alainen ohjausyhteistyö ja opiskelijoiden jatko-ohjaus toimiikin monilla paikkakuntia, eikä nuoria jää heitteille. Kuitenkin isommissa kaupungeissa tarvittaisiin myös iltaisin ja viikonloppuisin palvelevia ohjauspisteitä. Ura- ja rekrytointipalvelujen yhteydessä nämä palvelut yhdistyvät luontevimmin. Ammatillisen koulutuksen tulevaisuuden kannalta onkin välttämätöntä, että ura- ja rekrytointipalveluja kehitetään tehokkaasti. Voidaan nähdä, että ohjauspalveluiden määrästä, laadusta ja toimivuudesta on suurelta osin kiinni koko ammatillisen koulutuksen vaikuttavuus. Toimivat ohjauspalvelut ovat tunnusmerkki kehittyvälle ammatilliselle oppilaitokselle. (Pirttiniemi 2001, 13.)

Pirttiniemi (2000) on tutkinut väitöskirjassaan koulukokemuksia ja koulutusratkaisuja peruskoulun päätösvaiheessa. Tutkimustulosten mukaan koulukokemukset ovat monilta osin huonoja. Koulukokemukset ovat yhteydessä selvemmin yhteishaussa onnistumiseen kuin siinä hakemiseen. Kielteisimmät koulukokemukset ennakoivat koulutuksen ulkopuolelle jäämistä peruskoulun jälkeen. Tutkimuksessa tuli koulun vaikuttavuutta tarkasteltaessa voimakkaasti esille oppilaan henkilökohtaisen ohjauksen ja opinto-ohjauksen tekijät. Erityisesti oppilaat kritisoivat sitä, että he eivät saa henkilökohtaista ohjausta tarvitsemaansa määrää, eikä heitä oteta riittävästi huomioon eikä heidän mielipiteitään kuunnella. Kuitenkin oppilaat, jotka varmimmin epäonnistuvat yhteishaussa kokevat myönteisimmin opinto-ohjauksen.

Pirttiniemi (2000) toteaa tutkimustulostensa perusteella, että opettajien ohjauksellisiin taitoihin olisi kiinnitettävä huomiota, kun kehitetään koulun vaikuttavuutta oppilasnäkökulmasta. Kaikilla opettajille pitäisi nykyistä selvemmin olla vastaa oppilaiden tukemisesta ja ohjaamisesta. Pirttiniemen mukaan opinto-ohjaajien olisi pystyttävä työskentelemään enemmän sellaisten peruskoulun päättävien nuorten kanssa, jotka ovat ilmeisimmin koulutuksesta syrjäytymisen vaarassa. Peruskoulun ohjaus- ja seurantavelvoitetta olisi myös ulotettava peruskoulun jälkeiseen aikaan koulutuksen vaikuttavuuden ja syrjäytymisen estämiseksi.

Pirttiniemen (2000, 115) väitöskirjan tuloksissa selvisi, että oppilaiden mielessä opettajan rooli koulussa jakautuu kahteen osaan: opettamiseen ja ihmisenä olemiseen. Opettajien ammattitaitoa sinänsä ei yleensä epäillä, mutta kykyä työskennellä yläasteen oppilaiden kanssa pidetään puutteellisena oppilaiden keskuudessa. Myönteinen palaute ja oppilaiden tukeminen ovat liian harvinaisia ja tästä tilanteesta kärsivät erityisesti pojat. Oppilaan ohjaus antaa keskimääräistä myönteisempiä koulukokemuksia sellaisille nuorille, jotka menestyvät koulussa huonosti.

2.3 NUORTEN SYRJÄYTYMINEN JA SEN EHKÄISEMINEN

2.3.1 Syrjäytyminen käsitteenä

Tilastokeskuksen tutkimusten mukaan nuorten henkilöiden (15-24-vuotta) kohdalla työttömyysaste on sitä korkeampi, mitä vähemmän koulutustaustaa nuori omaa. Tutkinnon suorittaneiden ja vailla toisen asteen koulutusta olevien nuorten työttömyysasteen ero oli reilut 10 prosenttiyksikköä vuonna 2000. Lisäksi Leppäkorpi toteaa, että ”Kaikkiaan nuorten työttömyys on kaksinkertainen koko työikäisen väestön työttömyysasteeseen verrattuna”. (Perustilastoaineisto, työllisyys ja toimeentulo, 31-35.) Tilastokeskuksen koulutustilastojen mukaan keskeyttämisten määrä on lisääntynyt niin yliopisto-, ammattikorkeakoulu- kuin lukiokoulutuksessakin. Ammatillisessa koulutuksessa keskeyttämisten määrä väheni. Viiden vuoden ajan keskeyttäminen ammatillisessa koulutuksessa on vähentynyt. Kuitenkin nuorille suunnatussa ammatillisessa koulutuksessa oli eniten keskeyttäneitä oli ja vähiten lukiokoulutuksessa. Lukiokoulutuksen keskeytti 4 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen 10,5 prosenttia opiskelijoista. (Koulutustilastot 2005.)

Syrjäytymisen käsite on tullut kasvatustieteisiin myöhemmin kuin sosiologiaan. Kasvatustieteisiin syrjäytymisen käsitteen toi Mikko Takala (1992) väitöskirjassaan. Takala on löytänyt syrjäytymiskehityksestä vaiheita, jotka alkavat vaikeuksista koulussa, kotona tai muussa sosiaalisessa toimintaympäristössä. Vaikeuksien seurauksena puhkeaa kouluallergia, joka ilmenee alisuoriutumisenä tai koulun keskeyttämisenä. Siirryttäessä työmarkkinavaiheeseen ajaudutaan heikkoon työmarkkina-asemaan. Kehityksen seuraavana vaiheena on jo täydellinen syrjäytyminen, mikä ilmenee erilaisena marginalisoitumisena. Syrjäytyneelle tyypillisiä piirteitä ovat esimerkiksi työn vieroksunta, sosiaaliavustuksilla toimeen tuleminen, alkoholisoituminen tai kriminalisoituminen. Loppujen lopuksi syrjäytyneellä ihmisellä voi olla edessään laitostuminen tai muulla tavoin eristäminen muusta yhteiskunnasta (Takala 1992, 38.)

Kasvatustieteellisestä näkökulmasta nuoren syrjäytyminen näyttäytyy lähinnä turvallisesta kasvu ympäristöstä osattomaksi jäämisenä. Turvattomassa kasvu ympäristössä voi ilmetä perheen riittämätöntä toimeentuloa, vanhempien työttömyyttä, matala koulutustaso ja vanhempien päihteiden käyttöä, väkivaltaisuutta ja mielenterveysongelmia. Nuoresta itsestään johtuvia syrjäyttäviä tekijöitä mm. oppimisvaikeudet, huono koulumenestys ja käyttäytymisongelmat.

Kasvatustieteen näkökulmasta myös koulutuksen ulkopuolelle jäämistä voidaan pitää syrjäytymisenä. (Veijola 2005, 22.) Syrjäytyminen ja sen ehkäiseminen ovat käsitteinä olleet kovassa käytössä viime vuosikymmenen lopulta aina tähän päivään saakka. Kovan käytön ja huolimattomankin viljelemisen vuoksi syrjäytymisen käsite on menettänyt syyttä merkitystään ja painoarvoaan.

Lämsä (1999, 54) muistuttaa, että nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa tarkoitetaan yleisimmin syrjäytymisuhkaa tai syrjäytymisvaaraa kuin varsinaista syrjäytymistä. Koska nuoruusajalle on ominaista monien muutosten kokeminen, nuoruuden elämänvaihetta voidaan pitää syrjäytymisalttiina aikana. Nuoret ovat syrjäytymisherkkiä, koska elämässä tapahtuu isoja muutoksia vanhempien perheestä irtautumisineen ja oman itsenäisen elämän aloittamisineen.

2.3.2 Koulutuksellinen syrjäytyminen

Koulutuksen yksi tärkeä tehtävä on lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen. Opintojen keskeyttäminen ja sen myötä koulutuksesta syrjäytyminen on sekä yksilön kannalta että yhteiskunnan näkökulmasta hyvin ongelmallista. (Veijola 2005, 34.) Tilastotietoihin nojaten panostaminen ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen ehkäisemiseen on kannattavampaa ja yhteiskunnallisella tasolla myös halvempaa kuin jo monella elämän eri osa-alueella syrjäytyneen ihmisen auttaminen ja tukeminen.

Koulutuksella on merkittävä vaikutus nuoren elämänsäkuuluun. Koulutuksen kautta nuori saa mahdollisuuksia ja koulutuksen puute vastaavasti estää mahdollisuuksien toteutumista, esimerkiksi siirtymistä työelämään. (Pirttiniemi 2001, 9-10.) Kuula (2000, 175) väitöskirjatutkimuksen tulosten mukaan yläasteella on keskeinen vaikutus oppilaiden valikoitumisessa ja syrjäytymisessä. Syrjäytymisprosessissa koulun merkitys korostuu kahdella tavalla. Ensinnäkin koulu voi syrjäyttää nuoria tukea tarvitsevia oppilaita puutteellisten tukitoimien takia ja toiseksi koulu voi omien mekanismiansa välityksellä tuottaa syrjäytymistä, esimerkiksi leimaamalla oppilaan.

Koska moni peruskoulun päättävä nuori on vielä varsin kypsymätön, nuori tarvitsee ammatillisesta koulutuksesta riittävästi tietoa. Jotta voitaisiin taata mahdollisimman kestävä pohja ammattiopintoihin siirtymiselle, nuorelle on annettava ohjausta ja neuvontaa eri mahdollisuuksista ja vaihtoehdoista. Tehostamalla tiedottamista ammatillisesta koulutuksesta on pyritty ehkäisemään sellaisia opintojen keskeyttämisistä, jotka johtuvat puutteellisista tai vääristä ennakkotiedoista. (Pirttiniemi 2001, 9-10.)

Ammatillisen peruskoulun suorittaminen on sekä yksilölle ja yhteiskunnalle positiivista. Nuorten elämään vaikuttaminen ei kuitenkaan ole helppoa. Se ei tapahdu yhdessä yössä eikä sitä kukaan yksin pysty tekemään. Monia asioita on jo tehty nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja tehdään koko ajan. Paljon voidaan myös varmasti vielä tehdä. Nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä jokainen nuorten parissa työskentelevä henkilö voi kantaa oman kortensa kekoon, pisanan mereen.

Uhka ja vaara syrjäytyä koulutuksesta on suurempi tietyissä ryhmissä. Henkilöillä, jotka ovat suorittaneet peruskoulun alimmilla arvosanoilla tai jotka ovat keskeyttäneet peruskoulun tai joilla ei ole ammatillista koulusta ovat riskiryhmässä syrjäytymiskehityksen kannalta. Kodin vastuun

jälkeen koulujärjestelmällä on suuri merkitys lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. (Köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003-2005.)

Tutkimusten mukaan kouluopetuksen pitäisi saada sopeutettua paremmin niin opiskelijoiden valmiuksiin kuin heidän elämänsä ja työelämänsä. Ammatillinenkin koulutus näyttää olevan hyvin etäällä näistä realiteeteista. Keskeyttämisongelmaa ei ratkaista parhaiten patistamalla nuoria koulutukseen. Nuorille pitäisikin koulutukseen varastoimiseen sijaan tarjota mahdollisuus oppimiseen esimerkiksi työn kautta. (Komonen 2001, 255-256.) Työn kautta oppiminen ja toiminnalliset opetusmenetelmät on otettu jo opetussuunnitelman tasolla huomioon Omaura – projektissa. Se on yksi mahdollisuus auttaa ja tukea kouluvaikeuksista kärsiviä (Veijola 2005)

Yksi syy opiskeluun motivoitumisen vaikeuteen on se, että nuori ei välttämättä pääse haluamalleen alalle jatkokoulutukseen peruskoulun jälkeen. Tästä syystä alkuvaiheen ohjauksella ammatillisessa koulutuksessa on suuri merkitys. Alkuvaiheen ohjauksen tulisi suunnata ja kiinnittää opiskelijaa ammattiopintoihin. Ammatillisessa koulutuksessa tulisi varautua erityisesti tukemaan sellaisia nuoria, joilla on vaikeuksia. Keskeyttämistilanteessa tulisi pyrkiä saamaan tietoa syistä keskeyttämisen taustalla. Aina on myös tarpeellista seurata, minne keskeyttänyt opiskelija sijoittuu. Jos on tarpeen, tulee eri tahojen kanssa yhteistyössä huolehtia ja varmistaa, että nuori ei putoa ohjauspalveluiden ulkopuolelle. (Pirttiniemi 2001, 8-9.)

Suomessa tehtiin vuosille 2003-2005 köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen toimintasuunnitelma, joka sisältää paljon painavaa tekstiä lasten ja nuorten koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisemisestä ja konkreettisista toimintamenetelmistä. Kyseisen toimintasuunnitelman mukaan ongelmat ja vaikeudet pitäisi pystyä tunnistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Riittävät resurssit täytyisi suunnata oppilashuoltoon, jotta se kykenisi toteuttamaan tehtävänsä. Tarpeellista on erityisopetuksen laajentaminen myös toisen asteen koulutukseen, jolloin oppimisvaikeuksista kärsiviä pystyttäisiin tukemaan niin, että he pystyisivät suorittamaan tutkinnon. Myös opinto-ohjaus vaatii panostusta ja kehittymistä, koska koulutuksessa valinnanmahdollisuudet ovat lisääntyneet vaatien opiskelijoilta kykyä tehdä itsenäisiä valintoja. (Köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003-2005, 23.)

2. 4 TOINEN AALTO II –KOULUTUSPROSESSI

2. 4. 1 Koulutuksen tavoitteet

Tutkimukseeni liittyy Opetusalan koulutuskeskuksen (Opeko) Toinen aalto II –hanke ja sen toteutuminen oppilaitoksessa. Toinen Aalto II – hankkeen ensisijaisena tavoitteena on Opetushallituksen vuodesta 1998 lähtien koordinoimien innovatiivisten Euroopan Sosiaalirahaston hankkeiden hyvien käytänteiden levittäminen ja juurruttaminen koulutus- ja konsultaatioprosessien kautta uusiin oppilaitoksiin ja niiden pysyviksi käytänteiksi. Prosessin aikana hyviä käytänteitä kehitetään edelleen kyseessä olevien oppilaitosten tarpeisiin ja olosuhteisiin soveltuviksi. Projektissa on mukana 12 oppilaitosta.

Toinen Aalto II –koulutusprosessin pyrkimyksenä on siis juurruttaa hyviä käytäntöjä, jotka aktivoivat ja tukevat opiskelua sekä ehkäisevät nuorten syrjäytymistä. Toinen aalto II –projektissa koulutetaan ja konsultoidaan ammatillisten oppilaitosten henkilökuntaa ja niissä toimivia projekteja sekä tuotetaan materiaalia hyvistä käytännöistä. Toinen Aalto II –koulutusprosessin yleisten, edellä mainittujen tavoitteiden lisäksi, koulutusprosessille on määritelty tavoitteet oppilaitoksen taholta Opeko:n kouluttajien kanssa yhdessä. Oppilaitoksessa Toinen aalto II –koulutusprosessissa tavoitteena on oppilashuollollisen toiminnan kirkastaminen, erityisopetuksen suunnitelman ja oppilaanohjaussuunnitelman tutuksi tekeminen koko yhteisölle sekä opetushenkilöstön ohjauksellisten valmiuksien lisääminen.

Erilaisilla projekteilla on yritetty ratkaisua ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen ja koulutuksen ulkopuolelle jäämisen lisääntymisen ongelmaan. Viime vuosina on Suomessa käynnistetty satoja erilaisia projekteja, hankkeita ja kokeiluja, joiden tavoitteena on ollut syrjäytymisen ehkäisy ja voittaminen sekä nuorten kouluttautuminen ja työllistyminen. Osa näistä projekteista on ollut erilaisia Euroopan Sosiaalirahaston (ESR) rahoittamia ammatillisen koulutuksen Innopajat – projekteja. Esimerkiksi kaudella 2000-2003 näitä projekteja oli käynnissä 39 kappaletta. (Huhtala 2005, 126-127.)

2. 4. 2 Koulutusprosessin kulku

Toinen Aalto II –koulutusprosessi alkoi oppilaitoksessa syksyllä 2006 ja loppui keväällä 2007. Koulutuspäiviä oli yhteensä kuusi ja koulutustunteja kertyi 24. Tutkimuksessani kerättiin aineistoa kahdella kyselylomakkeella koulutuksen alku- ja lopputilanteessa sekä keväällä toteutetuilla opettajien haastatteluilla. Seuraavaksi lyhyesti koulutuksissa käydyistä aiheista. Toinen Aalto II –koulutusprosessin ensimmäisessä tilaisuudessa aiheena oli siirtymävaihe peruskoulusta ammatilliselle toiselle asteelle sekä toiminnalliset menetelmät. Päivän aikana puhuttiin monista tavoista nivelvaihteyden tekemisessä ja kehittämisessä sekä Omaura –toiminnasta. Toisessa koulutustilaisuudessa oli aiheena erityistä tukea tarvitseva nuori työssäoppijana. Esillä päivän aikana olivat produktiivisen oppimisen malli, motivaatiotimantti, akateemisten opintojen sopeuttaminen työssäoppimisen yhteyteen sekä ammatillinen opettaja arvokasvattajana.

Kolmantena koulutuspäivänä Toinen Aalto II –prosessissa teemana olivat oppimisvaikeudet ja niiden tunnistaminen. Puheenaiheena päivän aikana olivat erilaisten nuorten kohtaaminen, arvokeskustelu ja profiloituminen oppilaitoksena arvokellon muodossa sekä poissaolojen vaikutus kurssiarvosanaan. Neljäs koulutuspäivä toteutui otsikkojen HOPS ja HOJKS alla. Päivän aikana puhuttiin Haavi –projekteista, tukiketjuista ja oppilashuoltoryhmästä.

Neljäntenä koulutuspäivänä aiheena oli jälleen erityistä tukea tarvitseva nuori työssäoppijana. Päivän aikana tehtiin ryhmissä pohdintaa eri aiheista, joiden pohjalta voitaisiin kehitystyötä jatkaa oppilaitoksessa. Viimeisenä koulutuspäivänä oli prosessin aikana tapahtuneiden kehityshankkeiden esittelyä. Koulutuksessa esiteltiin ensimmäisen kyselylomakekierroksen antia ja edellisen koulutuspäivän työtä jatkettiin.

3 TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksessani tutkimusongelmat ovat kaksivaiheisia, kuten aineistonkeruukin. Kolmen ensimmäisen tutkimusongelman selvittämiseksi kehitin ensimmäisen kyselylomakkeen (liite 1). Ensimmäisellä kyselylomakkeella ja kolmella ensimmäisellä tutkimusongelmalla pyritään kartoittamaan tilannetta kyseessä olevista asioista Toinen Aalto II –koulutusprosessin alkaessa. Kolme ensimmäistä tutkimusongelmaa voidaan esittää lyhyesti seuraavasti:

- 1 Miten opettajat tuntevat koulutusprosessin tavoitealueet koulutusprosessin alkaessa?
 1. 1 Miten oppilashuollollinen toiminta tunnetaan?
 1. 2 Miten erityisopetuksen suunnitelma ja sen käytännön toteutus tunnetaan?
 1. 3 Miten oppilaanohjauksen suunnitelma ja sen käytännön toteutus tunnetaan?
- 2 Millaiset ovat opettajien ohjaukselliset valmiudet?
- 3 Millaiset ovat opettajien ohjaukselliset toimintatavat?

Toisen vaiheen tutkimusongelmia ovat luonnollisesti kolme seuraavaa tutkimusongelmaa. Kolmen viimeisen tutkimusongelman selvittämiseksi kehitin toisen kyselylomakkeen (liite 2) ja teemahaastattelurungon (liite 3). Toisella kyselylomakkeella, teemahaastattelulla ja kolmella viimeisellä tutkimusongelmalla pyritään kartoittamaan tilannetta kyseessä olevista asioista Toinen Aalto II –koulutusprosessin jälkeen. Kolme viimeistä tutkimusongelmaa voidaan esittää seuraavasti:

- 4 Miten koulutusprosessille asetetut tavoitteet ovat toteutuneet opettajien näkökulmasta?
 4. 1 Miten oppilashuollollinen toiminta on selkeytynyt ?
 4. 2 Miten erityisopetuksen suunnitelma ja sen käytännön toteutus on selkeytynyt?
 4. 3 Miten oppilaanohjauksen suunnitelma ja sen käytännön toteutus on selkeytynyt?
- 5 Miten opettajien ohjaukselliset valmiudet ovat muuttuneet?
- 6 Miten opettajien ohjaukselliset toimintatavat ovat muuttuneet?

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 LAADULLINEN TUTKIMUS

Tutkimusmetodina omassa pro gradu –tutkielmassani on siis laadullinen tutkimusote. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007, 160) mukaan laadulliselle eli kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että se on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään induktiivista analyysia eli lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksen mukaisesti. Aineiston hankinnassa käytetään laadullisia metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Kvalitatiivisen tutkimuksen tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä. Myös Varto (1992, 79) muistuttaa, että laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohde on ainutkertainen, yksittäinen tai näiden joukko.

Todellisen elämän kuvaamista voidaan pitää laadullisen tutkimuksen lähtökohtana. Tämä todellisuus on moninaista eikä sitä voi pirstoa osiin mielivaltaisesti. Monensuuntaisia suhteita on löydettävissä tapahtumien ja asioiden väliltä ja siksi laadullisessa tutkimuksessa pyritään mahdollisimman kokonaisvaltaiseen tutkimiseen. Arvot muovaavat tapaa, jolla pyrimme ymmärtämään tutkimiamme ilmiöitä, joten arvolähtökohdista ei voi tutkijana sanoutua irti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.)

4. 2 AINEISTON HANKINTA

4. 2. 1 Tutkimuksen kohde ja tutkittavien valinta

Tutkimuksen kohteena ovat siis ammatillisen oppilaitoksen opettajat. Tässä kappaleessa kerron muutaman sanan oppilaitoksesta, jossa kaikki tutkittavat opettajat työskentelevät ja vaikuttavat. Tutkimuskohteena ollut ammatillinen oppilaitos on monialainen ammatillista perus- ja jatkokoulutusta tarjoava oppilaitos. Oppilaitoksessa on paljon eri ala vaihtoehtoja ja mahdollisuus valita monista eri ammattitutkinnoista. Alavaihtoehtoina ovat kauppa ja hallinto, tekniikka ja liikenne sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala. Alojen sisällä on lukuisia ammattitutkintovaihtoehtoja. Oppilaitoksessa on yli 600 opiskelijaa ja lähes 60 opettajaa, joista kaksi on opinto-ohjaajaa ja kaksi erityisopettajaa. Oppilaitoksen omistaa kuntayhtymä. Lisäksi oppilaitoksessa toimii ESR -rahoitteinen työpajahanke, jonka tavoitteena on luoda seutukuntaan pysyviä ja toimivia käytäntöjä tukemaan alueen nuorten kouluttautumista ja työllistymistä ja käynnistää pysyvä työpajatoiminta alueelle.

Tutkimusluvan kysyin oppilaitoksen rehtorilta puhelimitse. Hän suhtautui suunnitelmiini erittäin myönteisesti ja toivotti onnea tutkimukseen. Esilomakkeet lähetin kiireen aikataulun takia sähköpostitse vain kahdelle opettajalle, joista toinen on äidinkielen opettaja. Toivoin heiltä kommentteja. Varsinkin suomen kielen opettajalta sain kommentteja ja muokkasinkin lomaketta. Lomakkeiden esitäyttäjät eivät ole mukana tutkimuksessa.

Tutkimuksessani aineistoa on kerätty kahdella tavalla, kolmeen eri otteeseen. Ensimmäinen kyselylomakekierros tehtiin loka- marraskuussa 2006, haastattelut tehtiin huhtikuun 2007 alussa ja toinen kyselylomakekierros tapahtui Toinen Aalto II –koulutuksen viimeisenä koulutuspäivänä 20. päivänä huhtikuuta 2007. Ensimmäisen kyselylomakekierroksen kohdalla kaikki oppilaitoksen opettajat saivat lomakkeen täytettäväkseen eli kaikilla oli mahdollisuus osallistua. 56:sta lähteneestä lomakkeesta 36 palautui täytettynä eli 64 prosenttia opettajista vastasi ensimmäiseen kyselylomakkeeseen. Aineistonkeruun vaiheista kerron hiukan myöhemmin tarkemmin.

Toisen kyselylomakkeen kohdalla meneteltiin hieman toisella tavalla. Toiseen kyselylomakkeeseen vastasivat vain ne opettajat, jotka olivat paikalla Toinen Aalto II –koulutusprosessin viimeisenä

koulutuspäivänä. Paikalla oli tuolloin 28 opettajaa, jotka kaikki täyttivät toisen kyselylomakkeen. Vastausprosentiksi muodostui tasan 50 eli puolet oppilaitoksen kaikista opettajista. Toisen kyselylomakkeen kohdalla päädyin lyhyeen kierrokseen siitä syystä, että samat opettajat kävivät koulutuksessa ja sitoutuivat siihen ja toisaalta samat opettajat olivat kerta toisensa jälkeen poissa koulutuksesta. Näin ollen opettajilla, jotka olivat enemmän poissa kuin paikalla, ei olisi ollut asiantuntevaa näkemystä koulutuksen vaikuttavuudesta ja tavoitteiden täyttymisestä.

Haastateltavia valitessani jouduin luonnollisesti tekemään enemmän valintaa kuin kyselylomakkeiden kohdalla. Alkuperäinen tarkoitukseni oli valita haastateltavat kyselylomakkeiden vastausten perusteella, mutta koodauksessa tapahtuneiden sattumusten takia tiukkaan alkuperäiseen suunnitelmaan ei voinut nojata haastateltavia valittaessa. Valintaa täytyi muuttaa käytännössä. Päädyin pitämään haastateltavien määrän kuudessa henkilössä eli suhteellisen pienenä, koska en ollut koskaan aikaisemmin tehnyt haastattelututkimusta. Halusin varmistaa, että aineisto on hallittavissa myös analyysivaiheessa. Lisäksi aineistoa kertyi kyselylomakkeista.

Haastateltavia valitessani halusin saada tietyillä kriteereillä edustavan otoksen. Valitsin haastateltaviksi sukupuolen perusteella tasamäärät henkilöitä eli 3 miestä ja 3 naista, koska oppilaitoksen koko opetushenkilöstön sukupuolten suhde on myös lähes tasan, 29 miestä ja 27 naista. Koska ammatillisessa koulutuksessa opettajat jakautuvat ammatillisten aineiden opettajiin ja yhteisten aineiden opettajiin, halusin valita tasamäärät myös heitä. Haastatelluista 3 henkilöä on siis ammatillisten aineiden opettajaa ja 3 haastatelluista on yhteisten aineiden opettajaa.

Koska en tuntenut henkilökohtaisesti haastateltavia ennalta, en tiennyt heidän kokemustaansa opettajana. Toinen Aalto II –koulutustilaisuuksien perusteella osasin kyllä yhdistää monien nimet ja kasvot. Tämän takia käytin valinnassa arkikokemukseen perustuvaa havainnointia iästä. Tarkoitukseni oli saada edustava otos eri ikäisiä ja eri kokemustaan opettajana omaavia haastateltavia. Arkikokemukseen perustuva havainnointi onnistui, koska haastateltujen opettajakokemus vaihteli reilusta yhdestä vuodesta viiteentoista vuoteen. Opettajakokemus vaihteli vuosissa siten, että kaksi opettajaa oli työskennellyt opetuslalla noin viisitoista vuotta, kolme opettajaa noin kymmenen vuotta ja yksi opettaja oli ollut opettajan työssä noin puolitoista vuotta. Edellä mainittujen kriteerit huomioiden, tein valinnat sattumanvaraisesti opetushenkilöstön nimilistalta.

Haastattelut aloitettiin kukin edellisten taustatietojen kysymisellä. Valintakriteerien ulkopuolelta oli lisäksi kaksi kysymystä opettajien taustoista, jotka antoivat seuraavat tiedot. Haastateltavat jakautuvat tasan kysyttäessä heiltä luokanvalvojan tehtävistä eli puolella haastatelluista on oma ryhmä valvottavanaan, puolella taas ei. Viidellä haastatelluista oli opettajan pedagoginen pätevyys, yhdellä haastatelluista ei ollut. Tämä eroavaisuus haastatelluissa ei ole merkittävä, koska tarkoitukseni ei ollut tutkia tai verrata pätevien ja epäpätevien opettajien vastauksia.

4. 2. 2 Kyselylomake

Kyselytutkimuksen etuihin kuuluu, että sillä voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto. Kysely säästää tutkijan aikaa ja vaivaa ja on näin ollen varsin tehokas. Kyselylomakkeen heikkouksiin taas kuuluu, että usein aineistoa pidetään pinnallisena. Kyselyä käytettäessä ei voida myöskään olla varmoja siitä, että vastaajat olisivat suhtautuneet tutkimukseen vakavasti eikä sitä että vastausvaihtoehdot olisivat onnistuneita. Ei voida myöskään tietää kuinka perehtyneitä vastaajat ovat asioihin, joista kysytään tai ovatko he ylipäättään selvillä niistä. Lisäksi usein kyselyissä vastaamattomuus nousee suureksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 190.)

Tässä tutkimuksessa käytettiin kahta eri kyselylomaketta, jotka sisälsivät sekä avoimia kysymyksiä että monivalintakysymyksiä. Kyselylomaketta haluttiin käyttää, että koko oppilaitoksen kaikkien opettajien mielipiteet saataisiin esille. Edellä mainittujen kyselylomakkeen heikkouksien takia nähtiin perustelluksi käyttää lomakkeen lisäksi myös teemahaastattelua. Kyselylomakkeiden vastauksista haluttiin myös pohja teemahaastattelulle.

Ensimmäisen kyselylomakkeen (liite 1) ja saatekirjeen (liite 4) jaoin paperiversiona kaikkien oppilaitoksen opettajien henkilökohtaisiin lokerikkoihin maanantaina 23.10.2006. Suljetun palautuslaatikon jätin opettajainhuoneeseen päärakennukseen, jossa sijaitsee tekniikan ja liikenteen sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalan yksiköt. Laadin jokaiselle opettajalle koodinimen (Ope01, Ope02, Ope03...), jotta voisin keväällä laittaa toisen kyselylomakkeen samalla koodilla ja verrata vastauksia sekä valita haastateltavat henkilöt kyselylomakkeiden vastausten perusteella.

Toinen Aalto II –koulutusprosessin toinen koulutuspäivä oli torstaina 26.10.2006, joka oli myös kyselylomakkeen viimeinen palautuspäivä. Koulutuksen alkaessa palautuneita lomakkeita oli vain 10, kun liikkeelle lähteneitä kyselylomakkeita oli 56. Opettajat, jotka eivät olleet vielä vastanneet, saivat vastata koulutuksessa. Koulutuspäivänä täytetyt lomakkeet eivät olleet koodattuja. Päivän jälkeen palautuneita lomakkeita oli yhteensä 20. Koulutuspäivän vähäinen osallistujaprocentti vaikutti erittäin kielteisesti myös tutkimukseni aineistonkeruuseen. Kaikki paikalla olleet palauttivat lomakkeet eli jos kaikki olisivat olleet paikalla, aineistoakin olisi tullut runsaammin. Aineiston keruuta oli pakko jatkaa, että sain enemmän palautuneita lomakkeita.

Seuraavalla viikolla torstaina marraskuun toisena päivänä 2006, vein opettajien lokerikkoihin uudet koodatut kyselylomakkeet ja saatekirjeet (liite 5). Vein myös kaupan ja hallinnon alan yksikön opettajainhuoneeseen oman palautuslaatikon. Vastausaikaa annoin viikon, jonka jälkeen kävin tyhjentämässä laatikot. Muutama opettaja oli tällä välin palauttanut lomakkeen. Palautuneita lomakkeita oli nyt yhteensä 28. Päätin edelleen jatkaa aineistokeruuta.

Laadin vielä yhden saatekirjeen (liite 6). Lähetin sen kaikille oppilaitoksen opettajille yleisen sähköpostilistan kautta sekä kyselylomakkeen. Sähköpostitse vastasi kaksi opettajaa. Toinen Aalto II –prosessin kolmas koulutuspäivä oli 22. päivä marraskuuta 2006. Kiitin kaikkia kyselylomakekierrokseen osallistuneita ja lopetin aineiston keräämisen kyseisen lomakkeen osalta. Koulutuksessa lomakkeita ei siis enää täytetty. Palautuneiden kyselylomakkeiden lopullinen saldo oli 36. Maksimimäärä olisi ollut 56.

Toisen kyselylomakkeen (liite 2) kierros oli lyhyempi kuin ensimmäinen. Oppilaitoksen projektityöntekijä toimi lomakkeen esitäyttäjänä. Hänen kommenttinsa pohjalta muutin lomaketta hiukan. Toisen kyselylomakkeen varsinainen vastaaminen tapahtui siis Toinen Aalto II –koulutusprosessin viimeisenä päivänä. Vastauksien määräksi tuli 28, mikä on puolet oppilaitoksen opettajista.

4. 2. 3 Teemahaastattelu

Haastattelu on ollut laadullisessa tutkimuksessa päämenetelmänä. Haastattelun etuihin kuuluu se, että haastattelussa aineiston keruuta voidaan säädellä tilanteen edellyttämällä tavalla vastaajan huomioon ottaen. Haastattelussa haastateltava on aktiivinen subjekti, joka voi tuoda asioita esille mahdollisimman vapaasti. Haastattelussa asioita voidaan selventää ja syventää ja lisäkysymyksiä voidaan esittää. Lisäksi suunnitellut henkilöt yleensä saadaan mukaan tutkimukseen ja tarpeen tullen heidät pystytään tavoittamaan myöhemminkin. Menetelmän heikkouksiin kuuluu se, että haastattelu vaatii aikaa ja suunnittelua. Myös haastattelijasta, haastateltavasta ja haastattelutilanteesta aiheutuvat virhelähteet ovat haastattelun heikkouksia. Haastateltava voi esimerkiksi kokea tilanteen pelottavaksi tai uhkaavaksi tai antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 200-201.)

Lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto on teemahaastattelu, jossa tyypillisesti aihepiirit eli tema-alueet ovat tiedossa, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203.) Teemahaastattelussa yksilön ääni tulee kuuluviin paremmin kuin esimerkiksi strukturoidussa lomakehaastattelussa ja haastateltavan asioille antamat merkitykset voidaan saada paremmin näkyviksi. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47-48.) Teemahaastattelun voidaan sanoa olevan puolistrukturoitu haastattelutapa. Teemahaastattelussa tema-alueita voidaan käydä eri järjestyksessä ja eri laajuudessa, kuitenkin niin, että kaikki tema-alueet käydään läpi kaikkien haastateltavien kanssa. Teemojen avulla pyritään aikaansaamaan molemminpuolista keskustelua ja vuorovaikutusta. (Eskola & Vastamäki 2001, 26-34.)

Haastateltavat valitsin edellä mainitun valintamenettelyn mukaan. Suostumusta haastatteluun kysyin kultakin haastateltavalta, kahdelta sähköpostin välityksellä ja lopuilta neljältä kasvokkain oppilaitoksen tiloissa. Suostumusta kysyessäni pyrin mahdollisimman tarkasti suojelemaan haastateltavien anonymiteettia eli varmistin, että toiset opettajat eivät olleet tällöin paikalla. Kaikki vastasivat haastattelupyyntöni myöntävästi. Kaikki haastattelut tehtiin oppilaitoksen tiloissa, haastateltavan valitsemassa paikassa, anonymiteettisuoja-asiat mielessä pitäen. Kaikki haastattelut nauhoitettiin kasettinauhurille. Kaiken kaikkiaan haastatteluaineistoa kertyi lähes viisi ja puoli tuntia. Tekstinkäsittelyohjelmalle purettuna haastatteluaineistoa kertyi lähes 60 sivua. Haastattelujen purkaminen nauhalta tekstiksi tapahtui kesän 2007 aikana. Työtunteja haastattelujen purkamiseen kului moninkertaisesti haastattelujen keston nähden.

4.3 TUTKIMUSAINIESTON SISÄLLÖNANALYYSI

Tuomen ja Sarajärven mukaan (2002, 93-94) laadullisen tutkimuksen analyysia tehdessä on erityisen tärkeää pitää mielessä oma tutkimustehtävä ja keskittyttävä siihen, koska laadullinen aineisto on usein rikasta ja esiin voi tulla monia kiinnostavia asioita, jotka eivät kuitenkaan tutkimusongelman kannalta ole relevantteja. Kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä voidaan käyttää perusanalyysimenetelmää eli sisällönanalyysia. Sisällönanalyysia voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisena kehyksenä, joka voidaan liittää erilaisiin analyysikonaisuuksiin. Latvala ja Vanhanen-Nuutinen (2003, 40) toteavat myös, että sisällönanalyysia voidaan tehdä hyvin monin eri tavoin. Tutkimustehtävän ja tutkijan mukaan sisällönanalyysi-prosessista muodostuu aina yksilöllinen.

Sisällönanalyysillä voidaan asioita ja tapahtumia tutkia vertaillen ja tyypitellen niitä sekä tarkastella niiden merkityksiä, yhteyksiä ja seurauksia. Sisällönanalyysin tavoitteena on saada tiivis ja yleistä muotoa oleva selkeä kuvaus ilmiöstä, jota tutkitaan tai näiden ilmiöiden välisistä suhteista. Sisällönanalyysilla aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon kuitenkin kadottamatta informaatiota, jota se sisältää. Koska hajanaisestä aineistosta pyritään luomaan mielekästä, laadullisen sisällönanalyysin tarkoitus on informaatioarvon lisääminen. Aineiston laadullinen käsittely pohjautuu loogiseen tulkintaan ja päättelyyn, jossa aineisto ensin hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105-110.)

Aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston analyysia voidaan karkeasti kuvata kolmivaiheiseksi prosessiksi, johon kuuluu aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110). Tässä tutkimuksessa analyysi oli aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tutkimukseni analyysissä oli kolme eri analyysiprosessia, koska analysoin erikseen ensimmäisen ja toisen kyselylomakkeen aineiston sekä haastatteluaineiston. Kaikki prosessit näyttäytyvät jälkikäteen erilaisina, vaikka analyysimenetelmä oli sama. Haastatteluaineiston analyysi oli luonnollisesti aineiston laajuuden takia vaikein, työläin ja se vei eniten aikaa. Yksinkertaisin analyysi oli toisen kyselylomakkeen

aineiston kohdalla, koska aineisto oli siinä suppein ja takana oli jo ensimmäisen kyselylomakkeen aineiston analyysiprosessi.

Sisällönanalyysi alkaa pelkistämällä. Aineiston pelkistämisessä karsitaan pois kaikki se, mikä ei ole kyseisessä tutkimuksessa olennaista. Pelkistäminen voi olla aineiston tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Pelkistämistä ohjaavat luonnollisesti tutkimusongelmat. Pelkistetyt ilmaukset koodataan parhaaksi katsomalle tavalla. Kun koko aineisto on saatu pelkistettyä, voidaan aloittaa aineiston ryhmittely, jossa aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samaa tarkoittavat ryhmitellään yhteen ja nimetään luokka kuvaavalla käsitteellä. Ryhmittelyn katsotaan olevan jo osa abstrahointia eli aineiston käsitteellistämistä, jossa alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista edetään teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Sisällönanalyysi siis perustuu päättelyyn ja tulkintaan alkaen empiirisestä aineistosta kohti käsitteellistä näkemystä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111-115.)

Kyselylomakkeiden aineistoa analysoitaessa pelkistäminen oli helppoa, koska annetut vastaukset olivat jo itsessään melko pelkistettyjä. Aineiston ryhmittelykin oli varsin lyhyt, koska aineistosta ei noussut loputtomasti uusia, erilaisia ryhmiä. Mielestäni myös lopullinen käsitteellistäminen oli yksinkertainen ja käsitteet nousivat analyysin pohjalta hyvin. Analyysin lopuksi kokosin aineistoa kuvaavia taulukoita. Suurin työ kyselylomakkeiden aineiston kohdalla ei ehkä ollutkaan analyysi, vaan se mistä työ alkoi eli aineiston purkaminen koneelle.

Varsinainen analyysityö koitti vasta haastatteluaineiston parissa. Aloittelevalla tutkijalla aineisto tuntui aluksi laajalta. Jo pelkistämistyö vei aikaa, mutta ryhmittely oli sitäkin vaativampi. Jo ryhmittelyvaiheessa kokosin taulukoita, joiden kautta sain yksinkertaistettua ja supistettua aineistoa oman ymmärtämisen tueksi. Analyysin loppupuoli eli abstrahointi sujui jo selkeämmin, koska ryhmittelyä oli tehty tarpeeksi. Mielestäni tein haastatteluaineiston analyysin perusteellisesti, minkä huomasin siinä vaiheessa, kun aloin kirjoittamaan tutkimustuloksia auki. Kirjoitustyö sujui melko vaivattomasti ja nopeastikin, kun analyysiä oli tehty pitkään ja hartaasti.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 KYSELYLOMAKE I & II

5.1.1 Taustatiedot

Kerron lyhyesti kyselylomakekierrokseen vastanneiden opettajien taustatietoja. Tiedot ovat tulleet ilmi kyselylomake I ja II:n (liite 1 ja liite 2) kuudesta ensimmäisestä taustoja koskeneesta kysymyksestä, jotka olivat kyselylomakkeissa identtiset. Opettajan taustojen vaikutuksista heidän vastauksiinsa muihin kysymyksiin ei oltu varsinaisesti kiinnostuneita tässä tutkimuksessa. Tämän vuoksi taustatiedot käydään tässä läpi lyhyesti samalla vertaillen kyselylomakkeiden tietoja keskenään.

Kuten on edellä todettu, kyselylomake I:n kierros oli pidempi ja siihen vastasi näin ollen suurempi osuus oppilaitoksen koko opetushenkilökunnasta kuin kyselylomake II:n. Kyselylomake I:n vastasi **36 opettajaa** kaikista oppilaitoksen 56 opettajasta. Toiseen kyselylomakkeeseen vastasi puolet kaikista opettajista eli **28 henkilöä**. Miesten osuus vastanneista oli kummassakin kyselylomakkeessa hieman pienempi kuin naisten osuus. Oppilaitoksessa miesten ja naisten osuus opetushenkilöstöstä jakautuu melko tasan. Tarkemmat prosenttiosuudet ovat merkitty seuraavalla sivulla olevaan taulukkoon (Taulukko 1. Taustatiedot kyselylomakkeista).

Ensimmäiseen kyselylomakkeeseen vastanneista opettajista valtaosa oli yli 40 –vuotiaita, jotka olivat toimineet opettajina yli 10 vuotta. Toiseen kyselylomakkeeseen vastanneista pieni enemmistö oli niin ikään yli 40 –vuotiaita, mutta vastanneista pieni enemmistö oli toiminut opettajana alle 10 vuotta. Enemmistö kumpaankin kyselylomakkeeseen vastanneista opettajista oli ammatillisten aineiden opettajia. Heitä on oppilaitoksessa myös suhteessa enemmän kuin yhteisten aineiden opettajia. Samasta syystä luokanvalvojan/ryhmänohjaajan tehtävissä toimivia opettajia oli enemmän kuin ei toimivia. Luokanvalvojat/ryhmänohjaajat ovat yleensä ammatillisten aineiden opettajia. Lähes kolmanneksella kumpaankin kierrokseen vastanneista opettajista oli pedagoginen pätevyys.

Taulukko 1. Taustatiedot kyselylomakkeista.

	Kysely I (Koulutuksen alkaessa)	Kysely II (Koulutuksen jälkeen)
Vastanneita yhteensä	36 opettajaa (64 % kaikista opettajista)	28 opettajaa (50 % kaikista opettajista)
Miehiä	16 miestä (44 % vastanneista)	13 miestä (46 % vastanneista)
Naisia	20 naista (56 % vastanneista)	15 naista (54 % vastanneista)
Alle 40-vuotiaita	9 opettajaa (25 % vastanneista)	10 opettajaa (36 % vastanneista)
Yli 40-vuotiaita	27 opettajaa (75 % vastanneista)	18 opettajaa (64 % vastanneista)
Alle 10 vuotta opettajana	12 opettajaa (33 % vastanneista)	15 opettajaa (54 % vastanneista)
Yli 10 vuotta opettajana	24 opettajaa (64 % vastanneista)	13 opettajaa (46 % vastanneista)
Ammatillisten aineiden ope	22 opettajaa (61 % vastanneista)	22 opettajaa (78 % vastanneista)
Yhteisten aineiden ope	9 opettajaa (25 % vastanneista)	5 opettajaa (18 % vastanneista)
Ammatt. + Yht. aineiden ope	3 opettajaa (8 % vastanneista)	1 opettaja (4 % vastanneista)
Luokanvalvoja	22 opettajaa (61 % vastanneista)	19 opettajaa (68 % vastanneista)
Ei luokanvalvoja	14 opettajaa (39 % vastanneista)	9 opettajaa (32 % vastanneista)
Pedagoginen pätevyys	27 opettajaa (75 % vastanneista)	20 opettajaa (71 % vastanneista)
Ei pedagogista pätevyyttä	9 opettajaa (25 % vastanneista)	8 opettajaa (29 % vastanneista)

5. 1. 2 Opettajien ohjaukselliset valmiudet ja toimintatavat

Tässä luvussa pyritään saamaan vastauksia toiseen ja kolmanteen tutkimusongelmaan eli kysymyksiin siitä millaisia ovat opettajien ohjaukselliset valmiudet ja toimintatavat koulutusprosessin alkaessa. Ensimmäisessä kyselylomakkeessa valmiuksia ja toimintatapoja pyrittiin kartoittamaan yksinkertaisilla kysymyksillä. Kysymykset koskivat tulohaastattelun tekemistä, opiskelijoiden perusopetuksen taustatietojen saamista ja käyttämistä, erilaisten tukitoimien ja apujen käyttämistä erityisopiskelijoiden kohdalla, poissaolojen merkitsemistä sekä hyväksytyin arvosanan antamista hylätyn sijaan. Näitä kysymyksiä kysymällä pyrittiin herättämään ajatuksia kyseisistä asioista ja nostamaan teemat huomion kohteiksi ja puheenaiheiksi.

Tulohaastattelu

Ensimmäisessä kyselylomakkeessa opettajilta kysyttiin tulohaastattelun tekemisestä ja perustelua vastaukselle. Kyselylomakkeeseen vastanneista opettajista **69,5 % ilmoitti kävänsä uusien opiskelijoiden kanssa tulohaastattelun**. Tulohaastattelun tekevien opettajien joukossa oli sekä ryhmänohjaajia että opettajia, joilla ei ollut omaa ryhmää ohjattavanaan. Perusteluja esitti 20 opettajaa. Kaksi ryhmänohjaaja ilmoitti, että ei ollut tehnyt tulohaastattelua. Lisäksi 8 opettajaa (22 %) vastasi, että ei tee tulohaastattelua, koska koki sen olevan ryhmänohjaajan hommaa, eikä itse toiminut ryhmänohjaajana. Yksi opettaja ei vastannut tähän kysymykseen. Opettajien esittämät perustelut tulohaastattelun tekemiselle ja sen tekemättä jättämiselle löytyvät tarkemmin liitteenä olevasta taulukosta (Liite 7. Taulukko tulohaastattelun tekemisestä).

Opintojen alku ja ryhmänohjaajan merkitys sitoutumisessa koulutukseen on todettu myös muissa tutkimuksissa. Mehtäläisen (2001) tutkimuksessa koulutusväylistä ja uravalinnasta käy selkeästi ilmi, että ryhmänohjaajalla on suurin vastuu uusien opiskelijoiden ohjaamisesta ammatillisten opintojen aloitusvaiheessa. Niin ikään Pirttiniemen (2001, 8-13) mukaan ammatillisessa koulutuksessa opintoihin kiinnittymisen ja sitoutumisen kannalta juuri alkuvaihe on tärkein aika. Ryhmänohjaajan haastattelu, vaikeuksien ennakoiminen, tukimuotojen suunnitteleminen ja HOPS:n tekeminen ovat Pirttiniemen mukaan asioita, joita tehdään ja joita tulee tehdä ammatillisen koulutuksen alkuvaiheessa. Joissakin ammatillisissa oppilaitoksessa tehdään Pirttiniemen mukaan tasokokeita, jotka on suunnattu erityisesti erityisopiskelijoille. Tasokokeet tehdään heti opintojen alkuvaiheessa. Oppimisvalmiuksia ja -vaikeuksia kartoitettaessa on hyvä tehdä myös henkilökohtaisia haastatteluja opiskelijan kanssa.

Taustatiedot perusopetuksesta

Opiskelujen nivelvaiheen merkitystä opintojen onnistumiselle ei voida vähätellä. Eräs keino perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen parantamisessa ja erityisen tuen tarpeiden tarkastelussa tässä siirtymässä on opiskelijoiden taustatietojen siirtäminen opinahjojen opettajalta toiselle. Perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjaajien ja erityisopettajien tekemän siirtymävaiheysteistyön seurauksena monet opiskelun alkuvaihetta ja opiskelua kokonaisvaltaisemminkin helpottavat taustatiedot siirtyvät entisestä opinahjosta tulevaan oppilaitokseen. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelussa voi kuitenkin tulla ongelmia, jos vain opinto-ohjaajat ja erityisopettajat ovat tietoisia opiskelijan erityisen tuen tarpeesta, esimerkiksi luki-häiriöstä tai mukautuksista. Ryhmänohjaaja ja opiskelijaa opettavat yhteisten aineiden opettajat voivat huomioida opiskelijaa paremmin jo opintojen alkuvaiheesta lähtien, jos myös heillä on tietoja opiskelijoiden taustoista jo etukäteen.

Ensimmäisessä kyselyssä opettajilta kysyttiin, että ovatko he ryhmänohjaajina toimiessaan saaneet taustatietoja opiskelijoista perusopetuksesta ja miten he ovat kokeneet ja hyödyntäneet saamansa tiedot. Kyselylomakkeeseen vastanneista opettajista **72,5 % ilmoitti saaneensa taustatietoja opiskelijoista perusopetuksesta**. Taustatietoja saaneiden opettajien joukossa oli sekä ryhmänohjaajia että opettajia, joilla ei ollut omaa ohjattavaa ryhmää. Perusteluja esitti 20 opettajaa. Kaksi ryhmänohjaajaa ilmoitti, että ei ollut saanut taustatietoja perusopetuksen puolelta. Heidän lisäksi neljä opettajaa ilmoitti, että ei ole ryhmänohjaaja, eikä siksi ole saanut taustatietoja opiskelijoista. Neljä opettajaa ei vastannut tähän kysymykseen.

Lähes kolmasosa ensimmäiseen kyselylomakkeeseen vastanneista opettajista oli siis saanut taustatietoja opiskelijoista perusopetuksesta. Valtaosa tietoja saaneista opettajista piti sitä **hyvänä asiana** ja kertoi käyttävänsä saamansa tiedot monella tavalla **hyödyksi** opiskelujen kulussa. Kuten eräs opettaja tiivistetysti totesi:

kyllä. Koen todella tärkeäksi. Hyödynnän opiskelijan kohtaamisessa, opiskelun tukemisessa ja suunnittelussa. Ope02

Kuitenkin taustatietoja saaneista opettajista viisi (15 % kysely I:n vastanneista) löysi tietojen saamisesta myös negatiivisen näkökulman. Heidän mukaansa ennakolta saadut tiedot opiskelijoista voivat aiheuttaa **turhia ennakkoluuloja ja leimata opiskelijan**. Tämän takia he haluavat tehdä havainnoit opiskelijoista itse. Eräs opettaja totesi seuraavasti:

kyllä. Kaksipiippuinen juttu? Luotan opiskelijaan, annan hänelle itselleen mahdollisuuden kertoa itsestään. "Huhu-puheet" esim. entiset opot ovat huonoja tiedonlähteitä. Ope027

Myös eräs toinen opettaja ajatteli samansuuntaisesti ja kirjoitti:

kyllä. En aseta ennakkoehtoja, teen itse omat havaintoni oppilaasta. Ope024

Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 8. Taulukko taustatietojen siirtämisestä perusopetuksesta) käy ilmi miten kaikki kyselyyn vastanneet opettajat kokevat tietojen saamisen ja kuinka he hyödyntävät niitä.

Opintojen nivelvaihetta on tutkittu viime vuosina ja sitä voidaan pitää tärkeänä. Lappalainen (2001, 42) muistuttaa väitöskirjatutkimuksessaan, että siirtymä on toisaalta mahdollisuus ja toisaalta riski. Vaikka siirtymä on harvemmin riski kuin mahdollisuus, niin usein se on riski nimenomaan nuorille, jotka ovat olleet erityisen tuen tarpeessa jo varhaisessa vaiheessa, mutta tuki ei ole kohdentunut heille tai tuki on passivoittanut heitä. Tästä syystä erityisen tuen tarpeita tulisi tarkastella niin peruskoulun päättyessä, siirtymävaiheessa kuin toisen asteen koulutuksessakin. Honkasen (2006, 81) väitöskirjan tutkimustulosten mukaan siirtymävaiheen yhteistyötä peruskoulun kanssa tekevät erityisopettajat ja opinto-ohjaajat ja työ kohdistuu ennen muuta erityisopiskelijoihin. Yhteistyön tekemisellä pyritään ennakoimaan siirtymän sujuvuutta ja opiskelijan sitoutumista koulutukseen. Tutkimukseen osallistuneet erityisopettajat ja opinto-ohjaajat kokivat yhteistyön olevan tärkeää.

Erityisopiskelijan tukitoimet

Opiskelijan tukeminen on jokaisen opettajan tehtävä. Ensimmäisessä kyselylomakkeessa opettajilta kysyttiin keinoja, joilla he tukevat ja huomioivat teoriatunneilla tai työsalissa opiskelijaa, joka oppii muita hitaammin. Neljä opettajaa (11 % kyselyyn vastanneista) ei vastannut tähän kysymykseen. Muut opettajat kertoivat tavoistaan. 13 opettajaa (36 %) vastasi tukevansa ja huomioivansa hitaampaa opiskelijaa antamalla hänelle **enemmän aikaa ja henkilökohtaista tukea**. Kyselyyn vastanneista opettajista kuusi (17 %) kertoi **muokkaavansa työtehtävät** ja materiaalin opiskelijalle sopivaksi. Kaksi opettajaa kertoi **seuraavansa hitaampaa opiskelijaa** tarkemmin ja näin varmistavansa oppimisen. Kaksi opettajaa muistutti **tukiopetuksesta** ja niin ikään kaksi opettajaa **toiston ja harjoituksen** merkityksestä. Yksi opettaja mainitsi **tutor-opiskelijan** käytön mahdollisuuden ja eräs toinen opettaja **kouluavustajan** käytön.

Kolme opettajaa kertoi, että **ei tee juuri mitään** erilaista hitaamman opiskelijan kanssa, vaan yrittää mennä opiskelijan mukaan, käyttää soveltuvia opetusmenetelmiä ja antaa tukea, jos aika riittää. Yksi opettaja totesi seuraavasti:

Huomioin tod. mielelläni, jos siihen annettaisiin resursseja. Ope036

Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 9. Taulukko tukitoimista erityisopiskelijoille) löytyy tarkemmin ja laajemmin opettajien käyttämiä tapoja huomioida muita hitaampaa opiskelijaa.

Opiskelijoiden tuen tarvetta on tutkittu ja tuen tarvetta löytyy. Lappalaisen (2001, 89-91) väitöskirjatutkimustulosten mukaan opiskelijat tarvitsevat erityistä tukea yhtä paljon toisen asteen koulutuksen ensimmäisenä vuotena kuin peruskoulun päättövaiheessa. Tätä mieltä ovat sekä opiskelijat itse että luokan- tai ryhmänohjaajat. Tutkimuksen mukaan tuen tarve lisääntyy seuraavana vuonna eli opiskelijat itse kertoivat tarvitsevansa tukea toisena vuonna hieman enemmän kuin ensimmäisenä vuonna toisen asteen koulutuksessa. Luokan- tai ryhmänohjaajat pitivät tuen tarvetta kaksinkertaisena verrattaessa toista vuotta ensimmäiseen vuoteen toisen asteen koulutuksessa. Erityisen tuen tarve vähenee kolmantena vuotena toisen asteen koulutuksessa sekä opiskelijoiden itsensä että luokan- tai ryhmänohjaajien arvioimana.

Poissaolojen merkitseminen

Ensimmäisessä kyselylomakkeessa opettajilta kysyttiin poissaolojen merkitsemisen tarkkuudesta. Tähän yksinkertaiseen kysymykseen vastattiin rastimalla yksi kolmesta vaihtoehdosta, joko tarkasti, kohtalaisesti tai heikosti. Lomakkeen täyttäneistä opettajista **32 (89 %) ilmoitti merkitsevänsä opiskelijoiden poissaolot tarkasti**. Neljä opettajaa myönsi merkitsevänsä opiskelijoiden poissaolot kohtalaisesti. Kukaan opettajista ei vastannut merkitsevänsä heikosti opiskelijoiden poissaoloja.

Hyväksytyt arvioinnin antaminen hylätyn sijaan

Ensimmäisessä kyselylomakkeessa yksi kysymys koski niin sanottujen ”armonumeroiden” antamista opiskelijalle. Kysymyksellä haluttiin nostaa asia opettajien pohdinnan ja keskustelujen kohteeksi. Kyselyyn vastanneista opettajista **22 (61 %) ei ollut antanut** opiskelijalle hyväksytyä arvosanaa tilanteessa, jossa hylätty arvosana olisi ansaittu. Suurin osa opettajista ei kirjoittanut perusteluja. Yksi opettaja jätti vastaamatta tähän kysymykseen. 13 opettajaa (36 %) myönsi toimineensa kuvatulla tavalla ja lähes kaikki antoivat toiminnallensa perusteluja. Kaikkien opettajien perustelut ja vastaukset löytyvät tiivistetysti liitteenä olevasta taulukosta (Liite 10. Taulukko ”armonumeroiden” antamisesta opiskelijalle).

Yksi opettaja myönsi, että oli toiminut yhden kerran mainitulla tavalla ja kirjoitti:

kyllä. Se olisi tuottanut minulle enemmän työtä, näin pääsin vähemmällä. Tämä on vain yksi tapaus!!
Ope040

Kaksi opettajaa kirjoittivat toimineensa siten, että ovat antaneet hyväksytyt arvosanan tilanteessa, jossa hylätty arvosana olisi ollut ansaittu. Perusteluina tälle he kirjoittivat haluavansa uskoa, että **opiskelijassa on jotakin hyvää**, jonka perusteella hyväksytyt arvosana voitiin antaa.

kyllä. Ajattelen, että opisk. voi olla jotain sellaista osaamista, joka ei jostain syystä ole tullut ilmi.
Nkod1

kyllä. esim. jos tyyppi on ”parantanut” tapansa tai jos hänellä on joki hk hankaluus tai en jaksa tehdä uusinnan uusintoja sataa kertaa. Ope045

Tässä luvussa selvitetään siis toista ja kolmatta tutkimusongelmaa eli etsittiin vastauksia kysymyksiin siitä millaisia ovat opettajien ohjaukselliset valmiudet ja toimintatavat koulutusprosessin alkaessa. Ensimmäisen kyselylomakekierroksen kysymykset ja vastaukset antoivatkin tietoa niistä ja vastauksia löydettiin. Tutkimukseni viides ja kuudes tutkimusongelma ovat jatkoa toiselle ja kolmannelle. Viidennessä ja kuudennessa tutkimusongelmassa halutaan selvittää sitä miten opettajien ohjaukselliset valmiudet ja toimintatavat ovat muuttuneet koulutuksen myötä. Ensimmäisessä kyselylomakkeessa tehtyjen kysymysten toistaminen toisessa kyselylomakkeessa ei tuntunut mielekkäältä, joten tutkimustehtävien selvittämiseksi tuli käyttää toisenlaisia kysymyksiä. Toisessa kyselylomakkeessa tehdyt kysymykset valmiuksien ja toimintatapojen muuttumisesta olivat yleisemmän luonteisia ja niihin pyritään saamaan vastauksia seuraavissa luvuissa, erityisesti Toinen Aalto II –koulutusprosessia koskevassa luvussa.

5. 1. 3 Oppilashuollollinen toiminta ja oppilaan ohjaus

Tässä luvussa pyritään selvittämään ensimmäistä ja neljättä tutkimusongelmaa ja erityisesti alaongelmia 1.1 ja 1.3 sekä 4.1 ja 4.3. Näissä tutkimusongelmissa on tarkoitus selvittää miten oppilashuollollinen toiminta, oppilaan ohjauksen suunnitelma ja käytännön toteutus tunnetaan koulutusprosessin alkaessa ja toisaalta sen päättyessä.

Oppilashuollollinen toiminta kokonaisuutena

Sekä ensimmäisessä että toisessa kyselylomakkeessa opettajilta kysyttiin miten he kokivat tuntevansa ja tietävänsä oppilashuollollisen toiminnan kokonaisuutena oppilaitoksessa. Vastausvaihtoehtoja annettiin kolme: erittäin hyvin, kohtalaisesti tai heikosti. Koulutusprosessin alkaessa kyselyyn osallistuneista opettajista 39 prosenttia vastasi tuntevansa oppilashuollollisen toiminnan kokonaisuuden erittäin hyvin. Koulutusprosessin jälkeen peräti 79 prosenttia kyselyyn osallistuneista vastasi tuntevansa sen erittäin hyvin. **Erittäin hyvin toiminnan kokonaisuuden tuntevien prosenttiosuus nousi merkittävästi koulutuksen jälkeen, 40 prosenttiyksikköä (39 % → 79 %).**

Koulutusprosessin alkaessa puolet kyselyyn vastanneista opettajista koki tuntevansa oppilashuollollisen toiminnan kokonaisuutena oppilaitoksessa kohtalaisesti. Koulutusprosessin jälkeen enää 21 prosenttia kyselyyn vastanneista vastasi tuntevansa sen kohtalaisesti, koska valtaosa koki tuntevansa sen erittäin hyvin. **Kohtalaisesti toiminnan kokonaisuuden tuntevien prosenttiosuus puolestaan laski huomattavasti koulutuksen jälkeen, 29 prosenttiyksikköä (50 % → 21 %).**

Ensimmäisessä kyselylomakkeessa 8 prosenttia osallistuneista arvioi tuntevansa oppilashuollollisen toiminnan kokonaisuuden heikosti. **Heikosti toiminnan tuntevia vastanneita ei enää ollut koulutuksen jälkeen,** eli prosenttiosuus laski 8 prosenttiyksikköä (8 % → 0 %). Lisäksi koulutuksen alkaessa yksi opettaja ei osannut vastata kysymykseen, kun taas koulutuksen jälkeen kaikki osasivat vastata.

Oma rooli oppilashuollollisessa toiminnassa

Opettajilta kysyttiin sekä koulutuksen alkaessa että sen päätyttyä heidän kokemuksiaan siitä miten he tuntevat ja tietävät oman roolinsa ja tehtävänsä oppilashuollollisessa toiminnassa ja oppilaan ohjauksessa. Kysymystä tarkennettiin mainitsemalla opettajien, opinto-ohjaajien ja erityisopettajien työnjako, tehtävät ja toimintatavat. Vastausvaihtoehtoja annettiin jälleen kolme: erittäin hyvin, kohtalaisesti tai heikosti. Koulutusprosessin alkaessa kyselyyn vastanneista opettajista lähes puolet, 47 prosenttia arvioi tuntevansa omat tehtävänsä oppilashuollollisessa toiminnassa erittäin hyvin. Koulutusprosessin läpikäytyään jo lähes kolme neljännessä opettajista, 71 prosenttia koki tuntevansa roolinsa erittäin hyvin. **Erittäin hyvin roolinsa tietävien prosenttiosuus siis nousi koulutuksen jälkeen, 24 prosenttiyksikköä (47 % → 71 %).**

Ensimmäisen kyselyyn vastanneista opettajista niin ikään lähes puolet, 47 prosenttia koki tuntevansa oman roolinsa oppilashuollon kentässä kohtalaisesti. Koulutuksen päätyttyä enää 29 prosenttia vastanneista vastasi tuntevansa sen kohtalaisesti, koska yhä useampi vastasi tuntevansa sen erittäin hyvin. **Kohtalaisesti oman roolinsa tuntevien vastanneiden prosenttiosuus siis laski koulutuksen jälkeen, 18 prosenttiyksikköä (47 % → 29 %).** Koulutuksen alkaessa 3 prosenttia opettajista myönsi tuntevansa oman roolinsa oppilashuollollisessa toiminnassa heikosti, mutta koulutuksen jälkeen kukaan ei enää kokenut näin.

Oppilashuollon kokonaisuuden ja oman roolin selkeytyminen

Edellä avattujen yksinkertaisten monivalintakysymysten lisäksi opettajilta tiedusteltiin tarkennuksia ja perusteluja samoista teemoista. Koulutuksen päättyessä opettajilta kysyttiin ovatko he saaneet koulutuksesta selkeyttä ja tietoa oppilashuollollisen toiminnan kokonaisuudesta ja sen kehittämisestä. Niin ikään kysyttiin oman roolin selkeytymisestä oppilashuollollisessa toiminnassa ja oppilaan ohjauksessa. Seuraavaksi muutama sana avaamaan liitteenä olevaa taulukkoa (Liite 11. Taulukko oppilashuollon kokonaisuuden ja oman roolin selkeytymisestä) näiden kysymysten vastauksista.

Kysymykseen antoiko koulutus selkeyttä oppilashuollollisen toiminnan kokonaisuudesta ja sen kehittämisestä, jätti vastaamatta 12 opettajaa (43 %). Kyselyyn vastanneista 5 opettajaa (18 %) ilmoitti, että eivät olleet saaneet koulutuksesta uutta tietoa tai että tiesivät koulutuksessa käydyt asiat jo ennestään. Kuitenkin **11 opettajaa (39 %) kyselyyn vastanneista kertoi saaneensa koulutuksesta selkeyttä ja tietoa oppilashuollollisen toiminnan kokonaisuudesta.**

Kysymykseen oman roolin selkeytymisestä oppilashuollon kentässä ja oppilaan ohjauksessa ei vastannut lomakkeen täyttäneistä kahdeksan opettajaa (29 %). Lisäksi 6 opettajaa (21 %) ilmoitti, että koulutuksesta ei tullut uutta tietoa tai kaikki oli tiedossa jo ennen koulutusta. Kuitenkin **puolet opettajista kokivat, että he olivat saaneet kyseisestä teemasta uutta tietoa** ja selkeyttä Toinen Aalto II –koulutusprosessin aikana ja he kaikki **kokivat sen positiivisena**.

Kaikki opettajat ovat vastuussa opiskelijoiden ohjaamisesta. Hätönen (2000, 80-82) muistuttaa ammatillisten oppilaitosten opetussuunnitelma oppaassa, että opinto-ohjaajat ovat päävastuussa opinto-ohjauksesta ammatillisessa koulutuksessa. Kuitenkin myös koko henkilökunnan tulee osallistua ohjaukseen. Vastuiden jakautuminen opinto-ohjauksen osalta tulee olla kirjattuna opetussuunnitelmaan.

Tässä luvussa vastattiin tutkimusongelmiin 1.1 ja 1.3 sekä 4.1 ja 4.3, joissa oltiin kiinnostuneita siitä miten oppilashuollollinen toiminta, oppilaan ohjauksen suunnitelma ja käytännön toteutus tunnettiin koulutuksen alkaessa ja sen päättyessä.

5. 1. 4 Erityisopetus

Tässä luvussa pyritään ottamaan selvää tutkimusongelmista 1.2 ja 4.2 eli vastaamaan kysymyksiin miten erityisopetuksen suunnitelma ja sen käytännön toteutus tunnetaan koulutuksen alkaessa ja toisaalta miten se on selkeytynyt Toinen Aalto II –koulutuksen myötä.

Erityisopetuksen kentän moninaisuuden tuntemus

Koulutuksen alkaessa opettajilta tiedusteltiin heidän mielipidettään siitä miten erityisopetus on järjestetty ja miten se toimii heidän oppilaitoksessaan. Vastausmahdollisuuksia oli joko erittäin hyvin, kohtalaisesti tai huonosti. Kyselyyn osallistuneista opettajista vain **14 prosenttia** oli sitä mieltä, että erityisopetus on järjestetty ja toimii **erittäin hyvin**. Lähes kolme neljäsosaa (**72 %**) opettajista oli sitä mieltä, että erityisopetuksen järjestelyt ja toiminta on toteutettu **kohtalaisesti**. Lisäksi **kahdeksan prosenttia** vastanneista oli sitä mieltä, että erityisopetuksen kenttä toimii **heikosti** heidän oppilaitoksessaan. Kuusi prosenttia kyselyn täyttäneistä opettajista kirjoitti, että he eivät tiedä miten erityisopetus on järjestetty ja miten se toimii oppilaitoksessa.

Koulutuksen päättyessä kysymyksen asettelu oli hieman erilainen kuin sen alkaessa. Toisessa kyselylomakkeessa opettajat saivat vastata kysymykseen miten he kokevat koulutuksen jälkeen tuntevansa erityisopetuksen suunnitelman, käytännön toteutuksen ja oman roolinsa erityisopetuksen kentässä. Yli puolet (**54 %**) opettajista vastasivat tuntevansa erityisopetuksen suunnitelman, toteutuksen ja oman roolinsa **erittäin hyvin**. Hieman alle puolet (**46 %**) kyselyn täyttäneistä opettajista arvioi tuntevansa erityisopetuksen kentän **kohtalaisesti** koulutuksen jälkeen

Erityisopetuksen kentän selkeytyminen

Koulutuksen jälkeen opettajilta haluttiin tiedustella heidän mielipiteitään siitä antoiko koulutus selkeyttä ja tietoa erityisopetuksen suunnitelmasta, käytännön toteutuksesta ja opettajan omasta roolista erityisopiskelijoita kohdattaessa. Tähän kysymykseen viisi opettajaa (18 %) jätti vastaamatta ja kolme opettajaa (11 %) vastasi tienneensä koulutuksessa käydyt asiat jo etukäteen. Sen sijaan **71 prosenttia opettajasta oli sitä mieltä, että koulutuksesta tuli jotain uutta tietoa** tai selkeyttä erityisopetuksen kentästä.

Koulutuksesta opettajat olivat saaneet **vinkkejä, ajatuksia ja suhtautumista**. Kovin tyhjentävänä koulutuksen antia ei kuitenkaan pidetty:

Vähän paremmin selkeytyi, mutta vaatii lisää pohdintaa Ope079

En ehkä selkeyttä vielä käytännössä, mutta uusia ajatuksia. Ope068

Yksi opettaja oli kuitenkin **huolissaan asioiden jatkosta**:

Työskentelyprosessi ei käynnistynyt opettajien keskuudessa koulutuksen aikana. Ope066

Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 12. Taulukko erityisopetuksen suunnitelman ja oman roolin selkeytymisestä) käy ilmi myös muut opettajien antamat perustelut.

Erityisopetuksen kentän kehittäminen

Toinen Aalto II –koulutusprosessin alkaessa tehty kyselylomakekierros antoi monien eri kysymysten vastauksissa aihetta nostaa keskusteluun eri teemoja ja niiden kehittämistarpeita. Erityisopetuksen teema oli vahvasti läsnä niin koulutuksessa, kyselylomakkeissa kuin haastatteluissakin. Opettajien vastausten pohjalta on tehty koontia asioista, joihin opettajien mukaan olisi syytä panostaa oppilaitoksessa vielä entistä paremmin.

Yleinen tarve panostaa erityisopiskelijoihin tuli ilmi koulutuksen alkaessa tehdystä kyselylomakekierroksesta. Panostaminen erityisopiskelijoihin tarkoittaisi käytännössä opettajien mielestä **järjestelmällisyyttä, pitkäjänteisyyttä ja selväpiirteisyyttä erityisopetuksen järjestämisestä**.

kohtalaisesti. Erityisopetusta on jonkin verran, mutta ei riittävästi eikä mun tietääkseni mitenkään järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti (tämä on mun käsitys asioista) Ope043

kohtalaisesti. Resurssit anottava aina erikseen. Nkod4

Moni opettaja oli huolissaan **kasvavasta ryhmäkoosta** ja näihin isoihin ryhmiin integroiduista erityisopiskelijoista. **Integroiduille erityisopiskelijoille ei ollut** opettajien mukaan antaa tarvittavia **tukitoimia isossa ryhmässä**.

kohtalaisesti. Pitäisi olla erillisryhmiä eikä saisi yhdistää muita ryhmiä (esim. säästösyistä) Ope042

kohtalaisesti. – Liikaa yhdistetään isoon ryhmään. Nkod3

Myös **keskustelua** kollegoiden kanssa kaivattiin enemmän. Yksi opettaja nosti esille erään tärkeän asian, jonka hän oli huomannut epäkohdaksi omassa työssään:

esim. haluaisin listan mukautetuista, koska nykyään tämä tämä tieto tulee suoraan oppilaalta, jos tulee... Ope040

Eräs opettaja totesi, että **koulutusta** erityisopiskelijoiden kanssa työskentelemiseen olisi hyvä saada enemmän. Toinen opettaja oli huolissaan siitä kuinka **HOJKS saataisiin jokaisen opettajan asiaksi**. Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 13. Taulukko erityisopetuksen kentän kehittämistarpeista) tulee tiivistetysti ilmi useampien opettajien kirjoittamia mielipiteitä ja näistä nousseita kehittämistarpeita. Edellisten lisäksi myös muita erityisopetuksen kentän kehittämisen paikkoja tuli ilmi. Erityisesti ammatillisten aineiden opettajat olivat huolissaan siitä, että **ammattillisten aineiden erityisopetus puuttuu lähes kokonaan**, vaikka sille olisi kova tarve. Opettajat kirjoittivat hankaluuksista, joita he kohtaavat ammattiaineiden erityisopetuksen järjestämistä pohtiessaan.

huonosti. Yleisaineissa erityisopetus toimii ihan hyvin, mutta ammattiaineissa erityisopetus pitäisi antaa koulun jälkeen tai viikonloppuna, koska on vain ammattiaineiden opettaja sitä antamassa ja hän pitää normaaleja tunteja (eikä opiskelijat tule iltaisin tai viikonloppuisin) Ope07

kohtalaisesti. Opettajat ei saa korvausta jos pitää erityisopetusta ammattiaineissa. kukaan ei siis pidä erityisopetusta ammattiaineissa. Yleisaineet voi olla eri juttu! Nkod5

Liian vähäisestä resursoinnista erityisopetuksesta oli huolissaan monet opettajat. Tarve **laajempaan erityisopettajakapasiteettiin** oli huomattavissa opettajien vastauksista.

kohtalaisesti. Liian vähän resursseja – raha- ja hlöresursseja! Paljon tarvetta, liian vähän ymmärrystä erilaisiin opiskelijoihin. Ope02

kohtalaisesti. Vain yksi erityisope ei voi hoitaa kaikkea. Eriyttäminen ja heterogeeniset ryhmät ovat kaikkien haaste! Ope029

Eräs opettaja mainitsi **maahanmuuttajat**, jotka eivät välttämättä ole samalla tavalla erityisopiskelijoita kuin erityisopiskelijat yleensä, mutta ovat kuitenkin usein erityisen tuen tarpeessa verrattuna suomalaisiin opiskelijoihin.

kohtalaisesti. Opiskelijani eivät kuulu erityisopetuksen piiriin, koska heillä ei ole oppimisvaikeuksia. Toisaalta he ovat erityisasemassa suomalaisiin opiskelijoihin nähden. Tilanne on aika mielenkiintoinen. Ope050

Kaksi opettajaa toi ilmi myös lukujärjestykselliset **tuntijärjestyksen ongelmat**. Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 14. Taulukko ammatillisesta erityisopetuksesta ja erityisopettajaresurssista) käy ilmi lisää suoria lainauksia opettajien kirjoittamista vastauksista.

Selväpiirteisyyttä, yhteistä keskustelua ja resursseja kaivattiin. Myös muissa tutkimuksissa tulokset ovat olleet samansuuntaisia. Lappalaisen (2001, 151) tutkimustulosten mukaan moniammatillinen yhteistyö koetaan yleensä sitä tarpeellisemmaksi mitä suurempia ongelmia erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kohdalla on. Erittäin tärkeää on myös vastuiden sopiminen ja jakaminen selkeästi niin, että kaikki ovat selvillä kuka on esimerkiksi päävastuunottaja kenenkin oppilaan kohdalla. Tällä pystyttäisiin paremmin taata opiskelijoiden huomioiminen ja heidän erilaiset tukitarpeensa. Työnjaon selkeys vähentää myös päällekkäisen työn tekemistä ja helpottaa vanhempienkin kanssa tehtävää yhteistyötä. Moniammatillinen yhteistyö ja selkeä työnjako siinä luo myös opiskelijalle turvallisuuden tunnetta.

Honkasen (2006, 105) tekemän tutkimuksen tulosten mukaan yleisopetukseen integroidut erityisopiskelijat eivät saaneet tarpeeksi tukea erityisopiskelijoiden itsensä, erityisopettajien ja opinto-ohjaajien mielestä neljän eri kyseiseen tutkimukseen osallistuneen koulutuksen järjestäjän ammatillisissa oppilaitoksissa. Kyseisen tutkimuksen tuloksena voidaan todeta, että myös HOJKS:sta ilmenevien erityisopetuksen tukitoimien toteutus ei toiminut käytännössä. Honkasen tutkimuksen haastatteluissa oli käynyt ilmi joidenkin opinto-ohjaajien ja erityisopettajien huoli yleisopetukseen integroitujen erityisoppilaiden opinnoista selviämisestä ja yleisestä jaksamisesta. Syitä tähän huoleen haastatellut opinto-ohjaajat ja erityisopettajat olivat kertoneet olevan sen, että erityisopiskelijat hukkuvat yleisopetuksen ryhmiin eikä opetustilanteissa heidän erityisen tuen tarpeitaan huomioida.

5. 1. 5 Muut kehittämisajatukset

Toinen Aalto II –koulutuksen aloituksen yhteydessä tehdyn kyselylomakkeen vastauksista tuli ilmi myös muita teemoja kuin edellä käsitellyt erityisopetus, oppilashuollollinen toiminta, oppilaan ohjaus ja ohjaukselliset toimintavalmiudet ja –tavat. Eri kysymysten yhteydessä nousi esiin erilaisia teemoja ja asioita, joihin opettajat halusivat muutosta ja parannusta. Näistä eri kysymysten vastauksista on tehty koontia, joka on kokonaisuudessaan tiivistetysti liitteenä olevassa taulukossa (Liite 15. Taulukko yhteisistä pelisäännöistä, johdon tuesta ja kasvatustehtävästä).

Muutamit opettajat ilmaisivat **tyytymättömyyttään** toisaalta oppilaitoksen **johtoa kohtaan ja toisaalta koulutuksen ylläpitäjää kohtaan**. He kaipasivat ennen kaikkea **tukea, keskustelua ja oikeita arvoja** johdon ja ylläpitäjän taholta. Niin ikään mainittiin tarve **yhteisten pelisääntöjen** luomiselle ja niiden noudattamiselle.

(..) johdon tuki, päätösten seuranta, toteutus ontuu. (...) Vuorokeskustelu johto - riviopettaja – opiskelija kok. valtaisesti?! – Vastuu – asioihin puuttuminen – suora puhe ?? (...) Ope01

Yksi yksittäinen asia, jonka jotkut opettajat ottivat esille olivat **poissaolot ja niiden määriin puuttuminen**. Yksi opettaja kirjoitti asiasta melko tyhjentävästi:

Koulumme on joskus hävinnyt valitusprosessin, jossa opettaja oli alentanut oppilaan arvosanan poissaolojen vuoksi. Tästä häviöstä on seurannut, että koulussamme on käytäntö ja määräyskin, että poissaolot ei saa vaikuttaa arviointiin. Tämä on lisännyt oppilaiden poissaoloja suhteettomasti. Kuitenkin olen juuri ollut pedagogisessa pätevyttämiskoulutuksessa, siellä sanottiin, että poissaolot saa pienentää arvosanaa, jos oppilaille se tehdään heti aluksi selväksi ja perustellaan siten, että arvioinnissa otetaan aina huomioon tuntiosaaminen. Haluaisinkin, että tämä asia nostettaisiin esiin näissä meidän tilaisuuksissa (...) Ope07

Kaksi opettajaa otti esille **työssäoppimisen**, sen ohjaamisen ja oppilashuollollisen työn työssäoppimispaikoilla. Yksi opettaja mainitsi **työnohjauksen**. Myös **yhteistyötä vanhempien ja luokanvalvojien kanssa** haluttiin paremmaksi. Niin ikään **nuorten aito kohtaaminen** nousi esiin.

Tässä luvussa vastattiin 1.2 ja 4.2 tutkimusongelmiin eli kysymyksiin siitä miten erityisopetuksen suunnitelma ja sen käytännön toteutus tunnettiin koulutuksen alkaessa ja päättyessä.

5. 1. 6 Opettajien arviot Toinen Aalto II –koulutusprosessista

Tässä luvussa keskitytään selvittämään opettajien mielipiteitä Toinen Aalto II –koulutusprosessin onnistumisesta ja sen tavoitteiden täyttymisestä. Samalla pyritään vastaamaan viidenteen ja kuudenteen tutkimusongelmaan eli tutkimaan miten opettajien ohjaukselliset valmiudet ja toimintatavat ovat mahdollisesti muuttuneet koulutusprosessin antamien uusien ajatusten myötä. Muutosta ei voi suoraan kysyä eikä nähdä, mutta muutoksen suuntaa voi arvioida esimerkiksi toisessa kyselylomakkeessa esitettyjen kysymyksien ja niiden vastauksien kautta. Kysymykset koskivat koulutuksessa käytyjen teemojen tarpeellisuutta, koulutuksen antamaa apua, selkeyttä tai vastauksia ja koulutuksen herättämää keskustelua oppilaitoksen opetushenkilöstön kesken.

Koulutuksen osallistumisaktiivisuus

Toinen Aalto II –koulutusprosessissa oli yhteensä kuusi koulutuspäivää. Koulutuspäiviin osallistui joka kerta vaihteleva määrä opettajia. Osallistuneiden opettajien määrä vaihteli reilusta kahdesta kymmenestä opettajasta yli neljään kymmeneen opettajaan eri koulutuspäivinä. Oppilaitoksessa on yhteensä vajaa kuusikymmentä opettajistoon kuuluvaa henkilöä. Viimeisenä koulutuspäivänä täytetyssä kyselylomakkeessa opettajilta tiedusteltiin heidän omaa osallistumisaktiivisuuttaan koulutuksiin. Viimeiseen koulutuspäivään osallistuneista ja samalla toisen kyselylomakkeen täyttäneistä opettajista 36 prosenttia ilmoitti osallistuneensa jokaiseen Toinen Aalto II –koulutuksen tilaisuuteen. 32 prosenttia vastanneista oli ollut poissa yhdestä koulutuksesta, mutta osallistunut muihin viiteen koulutukseen. Kahdesta koulutuksesta poissaolleita, neljään osallistuneita opettajia oli 14 prosenttia vastanneista.

Viimeiseen koulutukseen osallistuneista **72 prosenttia (23 opettajaa) oli siis osallistunut yli puoleen Toinen Aalto II –koulutuksista**. Kaikista oppilaitoksen opettajista tämä määrä on 41 prosenttia. Tämä prosenttiosuus kertoo siitä, että tietty osuus oppilaitoksen opettajista sitoutui koulutukseen alusta lähtien ja oli mukana valtaosassa koulutuksissa. Tietty osuus opettajista taas ei sitoutunut koulutukseen ja he eivät osallistuneet kaikkiin koulutuksiin. Seuraavalla sivulla olevasta taulukosta (Taulukko 2. Koulutukseen osallistuminen) selviää vielä lukumäärät eri koulutuksiin osallistuneista ja vertailuprosentit oppilaitoksen koko opettajistoon.

Taulukko 2. Koulutuksen osallistuminen.

Osallistuminen	Lukumäärä	N/M	% vastanneista	% oppilaitoksen kaikista opettajista
6/6 koulutukseen	10 opettajaa	2 naista 8 miestä	36 % vastanneista	18 % kaikista opettajista
5/6 koulutukseen	9 opettajaa	6 naista 3 miestä	32 % vastanneista	16 % kaikista opettajista
4/6 koulutukseen	4 opettajaa	4 naista	14 % vastanneista	7 % kaikista opettajista
3/6 koulutukseen	1 opettaja	1 mies	4 % vastanneista	2 % kaikista opettajista
2/6 koulutukseen	1 opettaja	1 mies	4 % vastanneista	2 % kaikista opettajista
1/6 koulutukseen	1 opettaja	1 nainen	4 % vastanneista	2 % kaikista opettajista
Ei vastausta	2 opettajaa	2 naista	7 % vastanneista	4 % kaikista opettajista

Koulutuksen tavoitteiden toteutuminen

Koulutuksen jälkeen täytetyssä toisessa kyselylomakkeessa opettajilta kysyttiin heidän mielipiteitään koulutuksen ja sen tavoitteiden kohtaamisesta, yleisten tavoitteiden toteutumisesta ja kunkin opettajien omien koulutukselle asettamiensa tavoitteiden täyttymisestä. Näihin kysymyksiin vastattiin rastimalla vastausvaihtoehdoista erittäin hyvin, kohtalaisesti tai heikosti. Yli puolet opettajista (**53 % vastanneista**) oli sitä mieltä, että toteutunut **koulutus ja sen tavoitteet kohtasivat erittäin hyvin** ja lähes toinen puoli opettajistakin (43 % vastanneista) ajatteli tavoitteiden ja koulutuksen kohdanneen kohtalaisesti. Yksi opettaja ei osannut vastata kysymykseen. Vastausten jakautuma oli lähes sama (**50 % erittäin hyvin/46 % kohtalaisesti**) kysyttäessä koulutuksen yleisten tavoitteiden saavuttamisesta.

Kysyttäessä opettajilta miten koulutusprosessissa saavutettiin ne tavoitteet, jotka jokainen opettaja oli itse sille etukäteen asettanut, jakautui vastaukset hieman eri tavalla. 36 prosenttia opettajista oli sitä mieltä, että koulutus täytti erittäin hyvin opettajan itse sille asettamat tavoitteet. **60 prosenttia opettajista vastasi, että omat tavoitteet koulutukselle toteutui kohtalaisesti.**

Koulutuksen teemojen tarpeellisuus

Koulutuksen päättyessä opettajilta kysyttiin pitivätkö he koulutuksessa käsitellyjä teemoja tarpeellisina. Yli puolet opettajistosta (57 %) **piti kaikkia käsitellyjä teemoja tarpeellisina** ja tärkeinä. Loput opettajatkin ajattelivat osan teemoista olleen tarpeellisia, kun taas osa ei ollut heidän mielestään tarpeellisia. Kukaan ei ajatellut, että koulutuksessa ei olisi ollut mitään tarpeellista.

Opettajia pyydettiin vielä kertomaan tarkemmin mitä teemoja he pitivät erityisen tärkeinä ja tarpeellisina. Tähän kysymykseen viidesosa (21 %) opettajista ei vastannut. Neljäsosa (25 %) opettajista kirjoitti edelleen kaikkien teemojen käsittelyn olleen tarpeellista. **Erityisopetuksen teeman** käsittelyn tärkeyden mainitsi kahdeksan opettajaa (28 %). Kolme opettajaa (11 %) piti **oppilaan ohjausta** sen eri muodoissa erityisen tärkeänä keskustelun kohteena koulutuksessa. Muita teemoja, jotka nostettiin tärkeinä esille olivat muiden muassa **pelisäännöt, poissaolot ja työhön sitoutuminen**. Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 16. Taulukko koulutuksen teemojen tarpeellisuudesta ja tärkeydestä) selviää myös muut tärkeäksi nostetut teemat.

Koulutuksen anti käytännön työssä

Toinen Aalto II –koulutuksen päättyessä haluttiin vielä tietää olisivatko opettajat halunneet vielä jonkin muun teeman käsittelyä tai jonkin käsitellyn teeman syventämistä. Lähes puolet opettajista (46 %) ei kuitenkaan osannut vastata tähän. Neljä opettajaa (14 % kyselyyn vastanneista) vastasi kieltävästi. Kahta opettajaa jäi vaivaamaan **viimeisen koulutuspäivän suppeus**. Kaksi opettajaa taas mainitsi vielä **pelisäännöistä keskustelemisen syventämisen**. Muita yksittäisiä teemoja, joita eri opettajat olisivat halunneet joko jatkaa tai nostaa esille olivat **opiskelun tuloksellisuus, työssäoppimisen arviointi ja arviointi yleisemminkin, oppimisvaikeuksien tunnistaminen sekä maahanmuuttajien integroinnin ongelmallisuus**.

Lisäksi opettajilta tiedusteltiin kokemusta siitä antoiko koulutus opettajan työn käytäntöön apua, vastauksia tai selkeyttä. Kuusi opettajaa (21 %) ei antanut tähän kysymykseen vastausta. Neljä opettajaa (14 %) oli sitä mieltä, että ei saanut oman työnsä käytäntöön mitään apua koulutuksesta tai sitä ei tullut kovin paljon. **65 % kyselyn täyttäneistä opettajista kuitenkin ilmoitti, että he olivat saaneet koulutuksen kautta jotain apua, vastauksia tai selkeyttä oman työnsä käytäntöön**. Neljä opettajaa mainitsivat koulutuksen antaneen apua ja vinkkejä erityisesti **erityisopiskelijoiden kohtaamiseen**. Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 17. Taulukko tärkeistä teemoista ja avusta käytännön työhön) käy ilmi kaikki mainitut asiat ja suoria lainauksia.

Koulutuksen herättämät keskustelut ja pohdinnat.

Viimeinen asia mitä opettajilta haluttiin tiedustella koulutuksen päättyessä toisessa kyselylomakkeessa oli kysymys koulutuksen herättämisestä keskusteluista ja pohdinnoista opettajakollegoiden parissa. 8 opettajaa (29 %) ei kuitenkaan vastannut tähän kysymykseen. Neljäsosa (25 %, 7 opettajaa) ilmoitti, että keskusteluja kollegoiden kanssa ei ole käyty. Kuitenkin **46 prosenttia (13 opettajaa) kyselyn täyttäneistä kertoi keskustelleensa opettajakollegoiden kanssa asioista**, joita koulutuksessa oli nostettu esille. Kaikki heistä kokivat keskustelut ja yhteiset pohdinnat **positiivisina, mielenkiintoisina, antoisina ja rakentavina**.

Tässä luvussa pyrittiin vastaamaan viidenteen ja kuudenteen tutkimusongelmaan eli siihen miten opettajien ohjaukselliset valmiudet ja toimintatavat ovat mahdollisesti muuttuneet koulutusprosessiin osallistumisen myötä. Muutosta ei voi suoraan nähdä, mutta edellä avattujen kysymysten ja vastausten kautta saatiin selvyyttä siihen miten opettajat itse arvioivat koulutuksen vaikutuksen omiin ohjauksellisiin valmiuksiinsa ja toimintatapoihinsa.

5. 2 TEEMAHAASTATTELU

Seuraavissa alaluvuissa pyritään selvittämään teemahaastattelujen antia. Teemahaastattelurunko on tutkimusraportin liitteenä (liite 3). Tutkimuksessa haluttiin tehdä kyselylomakkeiden lisäksi myös haastatteluita, koska asioita haluttiin tarkentaa ja syventää. Teemahaastattelun runko pohjautuu tiiviisti ensimmäisen kyselylomakekierroksen vastauksiin. Koulutuksen alkaessa täytetyistä kyselylomakkeista ilmi tulleita asioista haluttiin saada enemmän ja tarkempaa tietoa. Samalla voidaan syventää myös tutkimustehtävien selvittämistä.

5. 2. 1 Erityisopetuksen organisoinnin kehittämistarpeita

Kuten edellä puretuista kyselylomakkeista tuli jo ilmi, oppilaitoksen opettajat nostivat esille muutamia seikkoja erityisopetuksen organisoinnista, joita pitäisi heidän mielestään kehittää parempaan suuntaan. Haastatteluissa kehitystarpeista pyrittiin keskustelemaan lisää. Haastatteluissa pyrittiin saamaan myös selville miten opettajien mielestä tulisi toimia ja mitä tehdä, että asiat saataisiin toimimaan paremmin.

Isot ryhmäkoot ja erityisopiskelijoiden integrointi

Haastatellut opettajat olivat huolissaan kasvavasta ryhmäkoosta ja toisaalta erityisopiskelija statuksella tulevien opiskelijoiden integroimisesta näihin isoihin ryhmiin. Niin kuin monessa muussakin asiassa, myös tässä **tehokkuus ja tuottavuus** ovat määrääviä näkökulmia.

(...) nyt sanotaan, että pitää olla 20 opiskelijaa, että se olisi tehokas elikkä tuottava ryhmä (...) kun talous ja tehokkuus vaatimukset on ne, että ryhmiä on suurennettu, jos ajattelen tätä kymmentä vuotta mitä oon ollu niin periaatteessa koko ajan ryhmät kasvavat. (...) Ope98

No varmaan tulevaisuudessa enenevässä määrin. Tarve lisääntyy koko ajan ja erityismerkinnällä hakijat lisääntyvät koko ajan että... (...) Nyt ei enää näitä ns. normaaleita opiskelijoita juuri löydy, että kaikilla on jokin erityis... Ope97

Liian suuresta ryhmästä koituu monenlaisia ongelmia ja ne heijastuvat kaikkiin ryhmässä oleviin. Erityisen huolissaan opettajat olivat erityisopiskelijoiden tuen saamisesta liian isoissa ryhmissä. He kokivatkin niin, että opettajalla ei useinkaan ole aikaa tai mahdollisuutta tukea erityisopiskelijaa. Erityisopiskelijat hukkuvat isoon ryhmään ja kärsivät tuen puutteesta. **Resursseista ja ajasta on siis pula.** Opettajilta ovat vähissä keinot, joilla tukea ja auttaa erityisopiskelijaa, kun ryhmä on iso.

Erityisoppilaat on integroitu siihen muuhun opetusryhmään. Ja se niinku hankaloittaa tilannetta, varsinki aloilla, niin kuin meidän ala on, että oppilaita riittää ja niitä on sitten vähän liiankin paljon ja liian suuria ryhmiä ja tällöin siitä kärsii sitten se eniten tukea tarvitseva opiskelija... Ope96

No, osittain saa varmasti. Mutta osittain ei, koska ryhmäkoot näyttää suurenevan nyt koko ajan ja opettajalla ei ole mahdollisuutta irrottaa itseänsä (...) Ope97

(...) niin hyvin paljonhan siellä peruskoulun puolella on ollu joko yksilöllistettyjä opetussuunnitelmia tai heitä on tuettu sillä, että he on pienryhmässä saaneet opiskella ihan normaalin opetussuunnitelman mukaisesti, niin he tarvittisivat enempi tukea, ja siinäkin sitten, että ei se ainakaan auta, että yhdistetään ja suurenmetaan yhteisten aineittenkin ryhmiä, (...) Että kyllä mä siihenkin näkisin, että tarvittais lisää resursseja.(...) No, kaikista eniten nään sen ehkä sellasena motivaation heikkenemisenä (...) niin kyllä he on vähän hukassa, kun he tulee isoon oppilaitokseen ja isoihin ryhmiin, eikä heistä kukaan ehdikään huolehtia sillä tavalla. (...) Ope98

(...) ne kyselöö niin palio, notta ei kerkiä kaikille, pitää...ei kerkiä ohojaamahan riittävästi ku niiton enemmän, nykkin on ykkösellä 22, nii se on aika palio. Siinä jää yhtä kohti aikaa nii vähä... Ope99

Eräs opettaja muistuttaa, että erityisopiskelijastatuksen omaavista opiskelijoista koulutuksen järjestäjä saa puolitoistakertaisen korvauksen niin sanottuun normaali opiskelijaan verrattuna. **Puolitoistakertainen korvaus tulisi käyttää nimenomaan erityisiin tukitoimiin,** joita erityisopiskelija tarvitsee. Toimenpiteet eivät kuitenkaan toteudu, eikä opiskelija saa tarvitsemaan tukea. Opettajan mielestä korvauksia erityisopiskelijoista ei saisi käyttää väärin kohteisiin.

Ja koulutuksen järjestäjä katselee niitä yksikköhintoja pelkästään ja ottaa vielä lisäksi puolitoistakertaisen korvauksen näistä erityisopetettavista, mutta ei kuitenkaan tee toimenpiteitä sitten, et heille voitais sitten tarjota sen tyyppistä opetusta, jota he kaipaavat... (...) Että ei pelkästään se, että käytetään vaan niitä esimerkiksi niin yksikköhintoja erilaisiin tapahtumiin, yhtymähallituksen jäsenten, johdon erilaisiin koulutustapahtumiin, jotka tapahtuu vaikka jossakin sopivan viihtyisissä puitteissa ja niistä lopputulokset on loppu viimein tänne kentälle ja opettajien suuntaan niin plus-miinus-nolla. Ope96

Lisäksi liian isot ryhmäkoot luovat usein opetustilaan **levottomuutta ja häiriökäyttäytyminen** lisääntyy. Levottomuus vaikeuttaa entisestään opettajan mahdollisuuksia antaa erityistä tukea sitä tarvitsevalle opiskelijalle.

mutta sitte lvi-luokka, siinä on 23 ja siälä on niitä häiriköötä ja... On niitä mitkä on liian suuria. Ope94

niin ei se ainakaan auta, että ryhmät on isoja ja siellä entistä enempi pantu kasaan tällisiä keskittymiskyvyttömiä nuoria, (...) osalla on vielä murkku menossa, kun ne tulee ja osalla on myöhäismurkkua, osa on nuoria aikuisia, kookkaita nuoria miehiä esimerkiksi niin kyllä fyysinen ahtauskin jo ahistaa niin sanotusti... Ope98

Myös Honkasen (2006, 106) tutkimuksissa ilmeni erityisopiskelijoilla tuen puutetta ammatillisessa oppilaitoksessa. Tuen puutteen ilmaisivat itse haastatteluihin osallistuneet erityisopiskelijat. Nämä erityisopiskelijat eivät olleet saaneet tarvitsemaansa tukea, vaikka he olivat sitä pyytäneetkin. Kysyttäessä heiltä syytä, jonka he arvioivat johtaneen tuen toteutumisen estymiseen, erityisopiskelijat näkivät vastaukseksi suuren opetusryhmän ja ajanpuutteen. Opetusryhmän yhdellä opettajalla ei ole aikaa antaa henkilökohtaista ohjausta sitä tarvitsevalle.

Keinoja opiskelijoiden parempaan huomioimiseen

Liian isot opetusryhmät ja liian vähäisin tukitoimin niihin integroidut erityisopiskelijat ovat haaste opettajalle. Haastatteluissa pyrittiin kartoittamaan keinoja, jotka opettajien näkemyksen mukaan toisivat helpotusta tilanteeseen. Ennen kaikkea **ryhmien pienentäminen** loisi opettajien mielestä paremmat edellytykset sekä erityisopiskelijoiden että muidenkin opiskelijoiden paremmalle huomioimiselle opetustilanteissa.

Myös **kahden opettajan mallin** käyttöön otto tuli esille haastatteluissa. Haastateltavat eivät nähneet kouluavustajan käyttöä esimerkiksi työsalityöskentelyssä kovinkaan realistisena, koska tällä täytyisi olla hyvä opiskeltavan alan ammattitaito, mikä usein puuttuu. Eli myös toisen opettajan, apuopettajan tulisi olla alan ammattilainen, jotta sen käytöstä olisi oikeasti hyötyä. Yksi opettaja kuitenkin muistutti, että kahden opettajan malli vaatii sopeutumista ja oppimista opettajilta, jotka ovat aina tottuneet toimimaan opiskelijaryhmän kanssa yksin. Kahden opettajan samanaikainen työskentely luokassa on kokonaan erilainen opetuskulttuuri, johon joidenkin opettajien voi olla vaikea, jopa mahdotonta sopeutua, arveli kyseinen opettaja.

Haastatellut opettajat kiittelivät sitä, että oppilaitoksen yhteyteen on saatu **työpaja**. Koska työpaja on ollut toiminnassa vasta vähän aikaa, varsinaisia tuloksia siitä ei ole vielä saatu. Moni haastateltu opettaja kuitenkin piti työpajaa hyvänä asiana ja uskoi sen tuovan tuloksia, kunhan sitä opitaan käyttämään tehokkaasti hyväksi yhtenä opiskelun tukimuotona. Opettajat olivat sitä mieltä, että tarvetta työpajatoiminnalle on nyt ja myös jatkossa.

Yksi opettaja kertoi ajatuksistaan **yksikön yhteisen erityisryhmän** perustamisesta.

No ehdottomasti joo... Oon nähny sen suureksi puutteeksi, että meillä ei ole saatu aikaiseksi, niin järjestää esimerkiks täälä tekniikan ja liikenteen puolella, niin erityisopetusta vaativia ihan omia ryhmiään, joilla olis sitten ihan oma vetäjensä ja heidän opintonsa keskittyisivät näihin kädentaitoharjoituksiin ja heistä tehtäisiin sellasia apulaisia tuonne teollisuuteen, jotta... (...) Ei mitään ylimääräisiä oppitunteja niiden osalta. Ja tavallaan ottaa ainoastaan ne keskeisimmät ammatissa edellytettävät kysymykset esiin (...) on painotettu sitten opintoja esimerkiks sitten vaikka hitsaustekniikkaan tai johonkin vastaavaan asiaan ja he ovat saattaneet myöhemmin elämässään niin, menestyä hyvinkin niin jollakin sellasella sektorilla. Saa tehdä sitä omaansa... (...) niin se voitais aivan hyvin niistä koostaa sellanen oma opetettava ryhmänsä, et siellä tulis esimerkiks metallitekniikan perusteita, sitten hitsaustekniikkaa ja tälläisiä perusasioita, joista sille nuorelle muodostuu sitten myöhemmin oma hyöty. Kyllä mä näkisin, että kyllä se olis niinkun ihan sitten tälläsen erityisopetusta kaipaavan ryhmän niin, vetäjänä niin, koulutettu erityisopettaja, jolla on metalli, talotekniikka tai vastaavien alojen niin ammatillinen osaaminen. Ope96

Myös toinen opettaja oli sitä mieltä, että **kaikilla osastoilla täytyisi olla oma erityisopettajansa**. Eli erityisopettaja resurssia kaivattiin lisää. Eräs opettaja mainitsi, että oppilaitoksessa olisi hyvä olla **yksi henkilö, jonka työtehtäviin kuuluisi nimenomaan opiskelijoiden konkreettinen hakeminen kouluun** ja muu soitteleminen ja kyseleminen erityisesti poissaolojen ilmaantuessa. Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 18. Taulukko keinoista erityisopiskelijoiden parempaan huomioimiseen) ilmenee tiivistetysti haastatteluissa esitettyjä keinoja kehitystyöhön.

Haastatteluissa tuli ilmi, että oppilaitoksessa olisi hyvä olla ainakin toinen erityisryhmä nyt toimivan yhden lisäksi. Opettajat kuitenkin näkivät toisaalta myös **integraation hyvät puolet**, vaikka ongelmia siinäkin ilmenee. Ongelmia voi tulla, kun koko ryhmän etenemisvauhti hidastuu ja nopeimmat kokevat turhautumista odotellessa. Tästä voi seurata kiusaamista.

Joo, on se parempi, kun, että... että ruvetaan jakamaan ihmisiä eri leireihin, että tota... Ope97

Niin no se, että täällä opetellaan sitä työelämää varten ja työelämässähän ne joutuis kuitenkin olemaan tekemisissä ihan muiden kanssa, jotka kyllä sitten ihan yritetään integroida täällä, mutta, että tietysti se vaikuttaa siihen koko ryhmän edistymiseen tai hidastaa sitä ja ne nopeimmin oppivat vähän niin ku pitkästykin... Sitten tälläisiä lieveilmiöitä, et on ainakin alkuvaiheessa usein vähän kiusaamistyyppistä tilannettakin ihan ja... Kyllä sekin oppilaan itsetuntoon vaikuttaa monella tavalla... Ope95

Tiedonkulku

Kuten jo aiemmin käsitellyistä kyselylomakkeiden vastauksista tuli ilmi, **tiedonkulku ja jakaminen ei suju oppilaitoksessa ongelmitta**. Opettajat tuntevat, että he eivät saa kaikkea tarvitsemaansa tietoa. Tiedot erityisopiskelijastatuksesta, mukautuksista tai muista ongelmakohtista eivät kulje kaikille niitä tarvitseville opettajille.

No, ensinnäkin sehän vie oman aikansa ensin tiedostaa, että jollain oppilaalla on... on joissain asioissa ongelma... Ope95

Ja sitte sellaanen ongelma, luakanvalvojilla ainakin, että ei taharo tiätää niistä oppilaitten ongelmista, mitä niillä on. Me ei saara mitään, näillä kyllä on täällä, näillä opoolla ja... Ope99

No, joo, ja vielä ensinnäkin se, että se on mun mielestä ongelmakohta, että tulooko se perille mulle, että onko se, onko se erityisoppilas... Että mun mielestä sais, vaikka sehän nyt on luottamuksellista tietoa, mutta johonkin pitää olla... No ainahan mä meen sitte erityisopettajalle, että onko tällä luokalla ketään, mutta se ei tuu sieltä kautta, että mun pitää itte ottaa selevää tai sitte oppilas itte sanoo... Ope94

Lahjakkaat ammatillisessa koulutuksessa

Kyselylomakkeissa ja haastatteluissa keskityttiin vahvasti erityisopetuksen teemaan ja erityisopiskelijoiden tuen tarpeeseen. Haastatteluissa nostettiin kuitenkin esiin myös lahjakkaat opiskelijat, jotka ovat tavallaan myös erityisen tuen tarpeessa. He tarvitsevat opintoihinsa haastetta, jotta opiskelu tuntuu mielekkäältä ja kiinnostus pysyy yllä. Haastatteluissa tuli ilmi monia keinoja, joilla opettajat pyrkivät huomioimaan lahjakasta opiskelijaa. Yksi opettaja oli sitä mieltä, että tällä hetkellä lahjakkaisiin **ei panosteta** riittävästi.

No, siihen ei tällä hetkellä ihan riittävästi panosteta, että se on niin ku se rahan toinen puoli, että myös niitä lahjakkaita pitäis huomioida. Ope95

Opettajat kertoivat antavansa nopeammille ja lahjakkaammille opiskelijoille **lisätöitä**. Yksi opettaja oli sitä mieltä, että opiskelijalle tulisi antaa enemmän mahdollisuutta **opetella esimerkiksi toisen linjan töitä**, jos mahdollista. Yksi opettaja mainitsi **opintojen nopeuttamisen** olevan mahdollista.

Joo kyllä, siis ainahan on maharollista teherä yl niitten töitten. Ja kun niitä on muutamia ollu sellasia, jokkon teheny jotaki sellasta ylimäärästä ja se onnistuu, Ope99

No, kyllä mä pyrin antamaan lisätehtäviä, en mä nyt sitte tiärä onko ne taas vaikeempia mutta, että niillä olis tekemistä koko ajan Ope94

he tekee levyseppähitsaajana ne tietyt työt ja tehtävät, jotka pitää tehdä ja jos on ne pystynyt suorittamaan ja on kokeet tehny ja on antanu tulevaisuudessa yhä enempi näyttöjä, he voi jo opiskella siellä lisää, vaikka siellä koneistuksen puolella, kun ne on siinä samassa, Ope98

niinku nytkin tuossa tekee yks opiskelija niin, annan hänelle lisäopetusta muitten töitten oheen ja hän suorittaa niinku nopeutetulla kaavalla sitten näitä ammatillisia opintoja (...) Että opettajalla voi olla jonakin päivänä vaikka opetuksettomia tunteja, nii ne ajat käytetään sitten sen lisäopetuksen tarjoamiseen Ope96

Muita keinoja lahjakkaiden motivoimiseksi olivat **työssäoppimisen pidentäminen, kaksoistutkinto, joidenkin lukio-opintojen suorittamisen mahdollisuus ja kahden ammatillisen tutkinnon suorittamisen mahdollisuus**.

Ei niitä palio oo, että kyllä ne jotka sitten on taitavampia, niin kyllä niiden yleensä, yleensä heidän opiskelunsa tapahtuu sielä töissä, että he on kyllä saanut erikoislupia olla pidempäänkin työharjoittelussa, kun muut että kun on muut asiat hoidettu kuntoon Ope97

(...) että monet nuoret valitsee kaksoistutkinnon elikkä he suorittavat ylioppilastutkinnon samanaikaisesti (...) niin meillä koulu on lähtenyt siihen, että me maksamme sen, että he saavat suorittaa esimerkiksi lukio-opinnoista vaan ne matematiikan lukio-opinnot, nähdään niinkun, että se auttaa heitä esimerkiksi tulevaisuudessa...(...) kahden ammatillisen tutkinnon suorittajia, ne on nyt meillä tää viimeisin uutuuus (...) Ope98

5. 2. 2 Opettajien hyvinvointiin panostaminen

Opettajien työssä uupuminen

Opettajan työ vaatii entistä enemmän, kun opetusryhmien koko kasvaa ja joukossa on yhä enemmän eri tavoin erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita. Haastatteluissa opettajien puheesta tuli ilmi yleinen **huoli opettajien jaksamisesta** vaatimusten kasvaessa.

ongelmat lisääntyvät jatkuvasti ja kyllä se opettajaparka on aika yksin peilatessaan niitä asioita, me ollaan vaihtolovelvollisia, me ei voi niitä esimerkiksi jossain muussa yhteydessä niitä ruveta ystävälle tai jonkun kanssa pelaamaan, on pidettävä sisällä, puhutaan opettajien työuupumuksesta Ope98

Nyt meillä on ollu ongelmia ensinnäkin löytää, löytää tuota... opetushenkilöstöä ja me, mitä tässä on tullu asioita seurailtua niin monet alan ammattilaiset niin... uupuu sen suuren ryhmän alle ja ennen kaikkea sitten vielä, kun palkkaustaso on tiedossa, että niistä ei kovin ihmeellisiä korvauksia edes maksella, niin tuota... Ope96

Ottaahan se vähän omaakin aikaa, sitte taas oppituntien lisäksi, mutta kyllä. Ope94

Kyllä se jälkensä jättää. Et kyllä tuota työasiat kulkeutuu mukana ja niitä pyörittelee, varsinkin jos on enempi ööö, erityisopetusta kaipaavia nuoria ryhmään integroituna, niin tällöin joutuu tekemään moninkertaisen työn suunnitellakseen heille niitä ominaisuuksia huomioon ottavia harjoituksia. (...) Se on oikeastaan pakko... Että meidän on kuitenkin niinku hoidettava tämä työ sillä tavalla, että me voitais myös niitten erityisoppilaitten omat vahvuudet, jotta heistä vois sitten tulla yhteiskuntakelpoisia ja, että he voisivat onnistua tulevaisuudessa omassa elämässään. Kyl se pitäis olla niinku kaikilla opettajilla, toivottavasti niin johtotähtenä, ja tarvittaessa se on opettajan omasta selkänahasta pois, mutta tämä työ osaltaan edellyttää myös sitä sitoutumista niihinkin tehtäviin. Ope96

Haastattelut opettajat toivat ilmi sitä kokemusta ja painetta, joka syntyy isoista ryhmistä ja toisaalta vastuusta tuottaa hyvää ja ammattitaitoista työvoimaa. Tilanteessa opettajalle syntyy helposti **riittämättömyyden tunteita** ja oma työ voi tuntua mahdottomalta tehtävältä.

(...) että kun nyt menee yli kahdenkymmenen monessa ryhmässä niin kyllä se on ehdottomasti ammattiainneiden oppimiseen yhdelle opettajalle liikaa, ja on se munkin aineessa ja tietysti kuormittaa opettajia henkisesti mitä enemmän on oppilaita, ja sitä tuota... saa sitä yksilöllistä palautetta ja ohjausta mitä suurempi ryhmä on...se on itsestään selevä. Ope97

joskus aiemmin elettiin 90-luvulla 18 opiskelijan ryhmäkoossa, nyt meillä on ollu sisänotettaessa ryhmäkoko jopa 25 opiskelijaa ja ammatillisessa koulutuksessa täällä toisen asteen nuorisopuolenkoulutuksessa, kun nollatilanteesta lähdetään liikkeelle ja heistä pitäis saada kelvollisia työntekijöitä eri yritysten palvelukseen, niin siinä kärsii oikeastaan se kokonaisuus jo hyvin paljon, koska meillä ei riitä niinku ne puitteet tarjota kaikille...(…) Opettajille kuitenkin, varsinkin niillä opettajilla, jotka on sitoutuneita tehtäväänsä, niin on jatkuvasti halu, niin tuottaa niinku tuottaa teollisuuden tarpeisiin mahdollisimman laadukasta työvoimaa, mutta ryhmien kasvaessa yli 20 oppilaan, niin ammatillisen koulutuksen puolella niin, tehtävä muuttuu yhden opettajan voimin mahdottomaksi...(…) niin yrityksiltä tulee kuitenkin suoraan nootit, että niiden pitää osata tietyt perusasiat sen ammatillisen koulutuksen jälkeen, jotta niistä tekijöistä on heille hyötyä (...) Ope96

Myös muissa aiemmin tehdyissä tutkimuksissa on törmätty opettajien työn vaatimustason nousuun. Mäkisen (1998) mukaan opettajan työssä koetaan samoja ajankohtaisia työelämän muutoksia kuin muillakin aloilla ja niihin kytkeytyvät keskeisimmät psyykkistä räsitystä aiheuttavat tekijät. Työmäärän lisääntyminen, kiire, kiristynyt työtahti ja lisääntynyt työn henkinen rasittavuus ovat opettajien kokemia muutoksia työssään. Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa työskentelevien opettajien työn keskeisiä kuormittumisen syitä ovat suuret opetustuntimäärät sekä varsinaisen opetuksen lisäksi olevat tehtävät, joita ovat esimerkiksi osallistumiset erilaisiin projekteihin ja yhteistyökokouksiin.

Nykypäivänä useilla eri työaloilla on jatkuva tarve uudistumiseen, mikä aiheutuu nopeasta yhteiskunnallisesta muutoksesta. Työtehtävistä selvitäkseen on omia tietojaan ja taitojaan jatkuvasti päivitettävä. Opetus- ja kasvatusalalla ollaan myös tässä tilanteessa. Työssä uupumisen taustalla voi yksittäisen opettajan kohdalla riittämättömyyden tunne, joka syntyy lisääntyneistä vaatimuksista, jatkuvista muutoksista ja paineesta kehittää itseään jatkuvasti (Väisänen & Hämäläinen 2003, 32.)

Kasvattajan roolin täyttäminen

Haastatteluissa opettajat ottivat esille ammatillisen **opettajan kasvatustehtävän**, joka tulisi täyttää opettamisen lisäksi.

(...) selvästi havaittavissa, että me kuitenkin ollaan pakotettuja niin huomioimaan sen opetuksen lisäksi myöskin sellanen kasvatuksellinen puoli, et jos sen unohtaa ja luulee, että kun nää nuoret on nyt sellasesta 16-18 vuoden ikää, niin siinä mennään pahasti metsään, koska se on oma kasvatuksellinen osionsa kuitenkin tää tällänen ammatillisen koulutuksen osio... (...) Mut opettaja joutuu kyllä olemaan välillä, vaikka mä sanonkin opiskelijoille yleensä aina niin kun pelisääntöjen selvitysvaiheessa ja niitä

pitää toistaa monta kertaa, ne unohtuu saman tien, että mä oon ammattikoulun opettaja, mä en oo lastentarhanopettaja... Kuitenkin niihinkin tehtäviin täällä törmää... Ope96

*Kyllä mä näen, että koulutus on erittäin tärkeä, mutta kyllä mä sit senkin näen, että hyvin paljon on kysymys myöskin sellasista henkilökohtaisista ominaisuuksista, että miten opettaja näkee, näkeekö hän olevansa vain kouluttaja, tiedonjakaja, vai näkeekö hän olevansa kasvattaja, rinnalla kulkija (...)
Ope98*

Opettajat olivat kuitenkin huolissaan kasvatustehtävän unohtumisesta muiden paineiden alla tai suoranaisestä välinpitämättömyydestä omaa työtään ja tehtäväänsä kohtaan. **Sitoutumattomuutta opettajan työtä kohtaan** ilmenee, syystä tai toisesta.

Ja täällä on tavallansa se sellanen tiimi, jotka ei niinkään piittaa tuosta varsinaisesta työstään, ne viihtyy täällä paremmin keskustellen erilaisista hauskoista asioista... (...) niin siellä esimerkiksi niin ollu ongelmia joillakin aloilla, että oppilaat ja vanhemmat ovat tiedustelleet, että minkä takia tää nuori tulee joka päivä koulusta kotiin niin puolen päivän jälkeen, vaikka lukujärjestykses niillä pitäis olla iltapäivään asti niitä opetuksia... (...) Eli opettajan paikka ei ole opettajainhuoneessa oppitunnin aikaan, vaan opettajan paikka on sen ryhmän kanssa luokassa tai työsalissa lukujärjestyksen mukaan... (...) Kyllä ja opettaja omalla esimerkillään niin se antaa ja siitä tulee samalla se auktoriteetti... (...) selvästi ammatillisessa koulutuksessa on niin kun aika paljon olis korjattavaa valtakunnallisesti, että opettajat on valitettavasti monesti niin ulkona mitä tällä hetkellä teollisuus tapahtuu ja valitettavasti niin ammattioppilaitoksiin niin pesiytyy opettajia, jotka eivät yksinkertaisesti edes teollisuudessa niin menesty... Ne kokee jollain tavalla sen sellaseks suojatyöpaikaksi ja siellä voidaan tavallaan viettää sitä aikaa ja kaiken päälle sitten sopivasti näitä opetuksettomia aikoja (...) Ope96

Ammatillisessa koulutuksessa erityisopetus toteutetaan ensisijaisesti integraation periaatteella (Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998). Kuitenkaan Väisäsen ja Hämäläisen (2003, 28) mukaan perinteinen opettajankoulutus ei anna paljoa valmiuksia nuorten elämänhallinnan käsittelemiseen. Kuitenkin nimenomaan nuorten oppimisvaikeudet ja niiden ohella ilmenevät erilaiset elämänhallinnan ongelmat lisäävät vaativuutta opettajan työhön. Täysipainoisen opiskelun estäviä nuorten elämänhallinnan ongelmia ovat yleisimpinä ihmissuhdevaikeudet sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Nuoren tukemisen vaikeus elämänhallinnan vaikeuksien ilmaantuessa voi lisätä opettajan neuvottomuuden, kykenemättömyyden ja riittämättömyyden tunteita ja lisätä näin opettajan psyykkistä kuormitusta entisestään. Kun opetusryhmässä on mukana haasteellisia nuoria, konfliktitilanteita voi ilmetä. Haasteellisten nuorten kohtaaminen ja konfliktien käsittely edellyttävät opettajalta monenlaisia taitoja ja tuntemusta nuoruuden elämänhallintaproblematiikasta.

Toimet opettajien työssä jaksamisen hyväksi

Opettajien suuret paineet jaksaa jatkaa työssään ovat tiedossa. Jaksamisen parantamiseksi täytyisi löytyä keinoja. Opettajat olivat sitä mieltä, että he jaksavat paremmin ja sitoutuvat työhönsä, jos he tuntevat saavansa **kannustusta ja resursseja oppilaitoksen johdon ja koulutuksen järjestäjän taholta.**

ja sitä kautta sitä tulis myöskin sitä tulosta todennäköisesti ja onhan sekin jonkinlainen tulos, että henkilökunta voi hyvin ja ja... on sitoutunutta ja on vähän poissaoloja, (...) jos ei ole tarjota semmosta, niin se on tietysti ylläpitäjän ongelma, että kyllä sieltä pitäis resursseja irrota ja kannustusta ja muutakin (...) jos siihen panostettais myöskin, että sekä opiskelijat että henkilökunta voi hyvin ja kyllä siinä on merkittävä rooli johdolla, johdon, mutta taas sitten ylläpitäjällä myöskin vastuu siinä... siitä, että johdolle annetaan tarvittavat resurssit ja tuki Ope97

Opettajat kaipaavat panostusta henkilökunnan hyvinvointiin. Eräs opettaja muistutti, että oppilaitoksen kaksi rakennusta, jotka ennen olivat eri oppilaitoksia, ovat edelleen liian etäisiä toisilleen. **Yhteistyötä** näiden välille kaivataan. Keskusteluissa kollegoiden kanssa oli tullut myös esille, että kaikki oppilaitoksen opettajat eivät tunne olevansa tasa-arvoisessa asemassa toistensa kanssa. Haluttiin **tasa-arvoista kohtelua**. Painotettiin, että **esimiesten tulisi ottaa vastuu**, tukea ja kuunnella mitä työyhteisössä tapahtuu ja mitä kuuluu. Mainittiin myös, että **työkyky-toimintaa** olisi hyvä olla opettajille.

nyt saattaa yllättäen sanoa vielä vaikkapa tosta kaupan ja hallinnon talon opettajista, että olis mukava ku tunnettais toisia vähän enempi, että mä niinku tässäkin mietin, että eikö sekin ole vähän johtotason tehtävä ja ja ehkä vielä tuolta valtuusto, hallitustasoltakin lähtevä, ihan siis meidän koulutuksen ylläpitäjän taholta, että hekin voisivat nähdä, että henkilökunta voi hyvin, että meihinkin vois jotakin satsata, että tämmönen, että vielä jatkettais, että nyt oikeastaan tarvittais siinäkin mielessä, koska uutta fuusiota ollaan tekemässä, että nyt on oikeastaan vaan tämä tietämättömyys, mikä on meillä nyt olemassa, että siihen kyllä satsaisin, näihin liittyy vähän tyky-toimintakin, että sitäkään ei oo... Ope98

(...) että opettajat sanovat muun muassa sitä mulle joskus, että he eivät koe olevansa tasa-arvoisessa asemassa, että meitä kohdeltais tasa-arvoisesti ja mun mielestä johtotaso kokonaisuutena, niin heidänhän pitää olla ne, jotka myöskin tukevat opettajia, he ovat meidän esimiehiä ja he vaativat, mutta he ovat myöskin tukemassa ja he haluavat kuulla mitä työyhteisössä tapahtuu, mitä kuuluu ja ottavat oman vastuunsa sen hoitamisesta... Ope98

Samainen opettaja oli myös sitä mieltä, että **erilaiset koulutukset**, joilla pyritään lisäämään opettajien valmiuksia kohdat erilaisia opiskelijoita ovat hyväksi. Niitä oli jo saatukin oppilaitokseen, mutta jatkoakin kaivattiin.

(...) että otetaan vastaan kaikkea mahdollista koulutusta, joka lisää joka opettajan valmiuksia kohdata oppilasta, on hän sitten erityisopiskelijastatuksella tai niin sanottu normaali opiskelija... että iloitsen siitä, että meillä on saatu... on ollu ryhmäohjaajakoulutusta, vuorovaikutuskoulutusta ja sitten tämä Toinen Aalto- koulutus, joka musta on ollu erinomaisen hyvä. Lisää tarvittas. Ope98

Muunlaisen koulutuksen lisäksi, opettajat ottaisivat mielellään vastaan **työnohjausta**, jota nyt ei ollut vielä saatu. Työnohjaus voisi olla joko ryhmämuotoista tai yksilöllistä. Työnohjauksesta ajateltiin olevan hyötyä työn muuttuessa ja vaatimusten kasvaessa. Lisäksi kaivattiin enemmän mahdollisuuksia keskusteluun työasioista.

Mä oon sitä mieltä, että tämä työpaikkaohjaus, mikä tää nyt on... työnohjausta, niin se olis sitten henkilökohtasta ja ködestä pitäen, sillä lailla, vois olla se paras... (...) mutta kyllä mä edelleenkin sitä, nyt, varsinkin kun tämä työ tällä lailla monipuolistuu ja vaatimukset lisääntyvät opettajan puolelta koko ajan, niin se työnohjaus olis aika lailla kova sana varmasti. (...) esimerkiksi sitten sitä työssäohjausta ja työnohjausta siis henkilökunnalle muuta tämmöstä, että kyllä se semmosesta lähtis ja sitten edelleenkin mainitsen vielä taas lisää tätä kehityskeskustelua ja ylipäättänsä lisää näitä tilaisuuksia työajalla keskustella työasioista ja niin... Ope97

No tota, mä näen työnohjauksen erittäin hyvänä asiana, sitä meillä ei oo laisinkaan, ei oo yksilö eikä ryhmäohjausta ja tuota mun mielestä se on nykyaikaa (...) Ope98

5. 2. 3 Maahanmuuttajien integroinnin kehittämistarpeita

Kyselylomakkeiden vastauksista ja Toinen Aalto II –koulutustilaisuuksissa käydyistä keskusteluista nousi ilmi maahanmuuttajat ja heidän tuomat muutokset opettajan työn arkeen. Kun opetusryhmässä on mukana myös maahanmuuttajia, opettajan ohjaukselliset valmiudet ja toimintatavat sekä toisaalta erityisen tuen antaminen nousevat suureen rooliin. Haastattelussa opettajilta kysyttiin miten heidän mielestään oppilaitoksessa on panostettu niihin muutoksiin, joita maahanmuuttajien tuleminen opetustilanteisiin on tuonut. Haluttiin myös tietää opettajien kokemuksia molemminpuolisesta sopeutumisesta uuteen tilanteeseen. Haastattelussa tiedusteltiin lisäksi opettajien tuen tai resurssien tarpeesta työskentelyssä maahanmuuttajien kanssa.

Maahanmuuttajien tuloon valmistautuminen

Oppilaitoksessa on huomattava **määrä** maahanmuuttajia. Oppilaitoksen noin kuudesta sadasta opiskelijasta yli sata on maahanmuuttajia. Maahanmuuttajat ovat venäläisiä ja virolaisia.

Meillä on nyt toista sataa yhteensä, 99 venäläistä ja virolaisia valmistu nyt helmikuussa, että olisko nyt, no toista sataa kuitenkin. On se huomattava määrä. Ope98

Haastatelluilta kysyttäessä maahanmuuttajien tuloon panostamisesta, vastaus oli, että melko **vähäisellä panostuksella** ja etukäteisvarustuksella oli maahanmuuttajat otettu vastaan. Enemmän varautumista ja suunnittelua etukäteen olisi kaivannut sekä opettajat että laajemmin koko paikkakunta ja jopa seutukunta.

No, ensimmäiseksi tulee heti mieleen valitettavasti täytyy sanoa, että me ollaan tuota mielestäni lähdetty kovalla vauhdilla matkaan. Mä koen, että meitä opettajia ei oltu riittävästi valmistettu (...) kuitenkin kulttuurit ovat erilaisia ja ajattelen, että tuota ei meillä oo Lapua paikkakuntana, ei Härmänmaa seutukuntana, (...) nyt ihan seutukunnallisesti ei ole asioita mietitty eikä paikkakunnalla, omassa kunnassa ihan ottaen vaikka terveyspalvelut, tulkkipalvelut kaikki tämmöset on järjestämättä ja meidän omassa koulussakin niin, opettajatkin olisimme tarvinneet enempi tiedottamista, valmistautumista siihen asiaan. Ope98

Uuteen opetustilanteeseen, johon kuuluvat siis niin sanotut tavalliset suomalaiset opiskelijat, suomalaiset erityisopiskelijat, niin sanotut tavalliset maahanmuuttajat ja maahanmuuttaja erityisopiskelijat, on ollut kaikkien pakko totutella. Tilanteissa on päästy eteenpäin opettajien mukaan kokeilemalla mikä parhaiten toimii. Välillä on täytynyt huomata, että mikä ei ainakaan toimi ja yrittää toista menetelmää. Etukäteen tilanteita on **huonosti ennakoitu**. Enemmän tietoa ja taitoja uudenlaisen opetusryhmän kanssa pärjäämiseen tarvitaan.

Ei paras mahdollinen. Ja mä ymmärrän kyllä opettajaa, jolla on kyllin haastetta jo siinä suomalaisten opiskelijoiden heterogeenisessä ryhmässä niin, vielä jaksaa pinnertää, huomioida erilaisia ulkomaalaisia opiskelijoita sitten. (...) mutta kyllä mä koen, että ihan riviopettajat tarvittisivat huomattavasti enempi tietoa ja taitoa... (...) Ope98

Joo, kyllä. No, aika vähän vielä, että... aika lailla vähän niinku kantapäähän kautta varmasti suurin osa opettajista, jotka heidän kanssaan päivittäin työskentelee niin, joutuneet oppimaan, että onhan siitä puhuttu, että eivät samalla lailla opi välttämättä, että enemmän visuaalista ja enemmän havainnollistamista ja enemmän kädestä pitäen opettamista, mutta epäilisin, että heillä ei oo kauheesti siihen välineitä konkreettisesti ollu etukäteen, että kyllä he on itse joutuneet soveltamaan mitä ovat...tuota... ovat nähneet tarpeelliseksi ja varmasti joutuvat kokeilemaan ja katsomaan, mikä toimii... Ope97

Haastateltujen opettajien puheesta voi aistia myös **turhautumista ja väsymistä** maahanmuuttajien mukanaan tuomien uusien haasteiden edessä. On haasteellista ja kuluttavaa opettajalle pyrkiä jatkuvasti ottamaan huomioon sekä suomalaiset ja ulkomaalaiset opiskelijat ja pyrkiä toimimaan kaikkien hyväksi. Välillä opettaja joutuu ottamaan askeleita taaksepäin, kun asiat eivät menneetkään niin kuin oli ajateltu. Kuitenkin on mentävä eteenpäin ja mietittävä taas uusia väyliä, joiden avulla päästäisiin haluttuun lopputulokseen.

Sitte kai siihen vähitellen sitten kypsyy siihen opettajuuteen, että välillä tulee niitä huonoja kausia ja välillä hyviä kausia, että tämä päivä tai tämä viikko ei menny niin ku ajateltiin ja missä syy ja mitä pitäis tehdä... Että kyllä sitä kokonaisuutena niin ku on moneltakin kantilta mietitty, että miten tää homma parhaiten toimii. (...) Ope95

Maahanmuuttajien kanssa tehtyjen sopimusten ongelmallisuus

Sen lisäksi, että opettajat ovat joutuneet itse kehittelemään menetelmät, joilla maahanmuuttajien ja suomalaisten opiskelijoiden opetusryhmissä pärjätään, opettajien mieltä hiertää tapa, jolla uusia maahanmuuttajia otetaan oppilaitokseen. Opettajilla ei ole sananvaltaa uusien ulkomaalaisten opiskelijoiden ottamisessa. Oppilaitoksen johto tekee **päätökset ja sopimukset yksipuolisesti maahanmuuttajien kanssa**. Opettajien tulee sopeutua tehtyihin päätöksiin ja erillissopimuksiin. Opettajat kokisivat mielekkääksi ja kaikkien etujen mukaiseksi sen, että päätökset ja sopimukset maahanmuuttajien kanssa tehtäisiin myös yhteistyössä opettajien kanssa.

Opettajille on käytännössä osoittautunut erittäin vaikeaksi sopeuttaa opetustilanteita erityisesti jos uusia **ulkomaalaisia opiskelijoita tulee ryhmään kesken lukukauden**. Opettajille on hankalaa, kun muu ryhmä on jo päässyt vauhtiin ja etenemään asioissa ja sitten mukaan tulee yksi tai useampia ulkomaalaisia opiskelijoita, joille pitää kaikki aloittaa alusta. Usein maahanmuuttajilla kielitaitokin on alussa huonoa, toiset eivät osaa käytännössä kieltä lainkaan.

Maahanmuuttajaopiskelijoita on otettu oppilaitokseen myös **suoraan toiselle lukuvuodelle**, mikä tuntuu opettajasta mahdottomalta, koska opiskelija alkaa kuitenkin opiskelemaan itselleen täysin uutta alaa. Myös käytännön ongelmia opetuksen järjestämisessä maahanmuuttajille on ilmennyt. Osa maahanmuuttajaopiskelijoista käy päivätyössä kokopäiväisesti, jolloin **opetusta** on jouduttu järjestämään **iltaisin**.

ja se ottaa näitä venäläisiä tänne, (...) niin joo, se ottaa ihan ummikkoja kesken lukukauden... Sitte johonki suamen alkeet on jo ollu monta kuukautta ja ne tuloo sinne aivan... ei tiärä mistään mitään.
Ope94

Kyllä minun mielestä siihen pitäis niinku kiinnittää kaiken aikaa huomiota ja tavallaan niinku miettiä niitä ongelmakenttiä ja sopia niistä yhteisesti, eikä niin, että ne on tavallaan jonku johdon taholta tulevia käskytyksiä ja ohjeistuksia ja ilmoitusluontoisia asioita, että nyt elätään tämän ja tämän opiskelijan suhteen näin ja näin, niin siitä menee sillon heti pohjaa pois (...) mielihyvin niitä opiskelijoita tänne otetaan (...) mutta nää sitte nää puitteet ja sopimukset aiheuttaa sen, että he esimerkiks niin tekevät ansiotyötä ja eivätkä he sitten tavallaan olekaan täällä käytettävissä oppilaitoksella.(...) ei me päästy oikeastaan toivottuun lopputulokseen, koska nämä opiskelijat olivat liian väsyneitä sitten enää siihen niin kun illalla tapahtuvaan opiskeluun (...) jos opiskelija ei sit ole sovittuna aikana esimerkiks paikalla niin vähän huonoksihan se tapaa jäädä (...) Että nää kaikki tälläset seikat niin tietysti vaikeuttaa ja tilanteessa, että on joku tietty ryhmä aloittanut opintonsa, niin

siihen saatetaan sitten kesken kaiken lisätä uusia opiskelijoita, joilleka pitäis sitten tavallaan aloittaa ne jutut perusteista, jotka muut on jo käyneet ja yhdellä opettajalla, niin sehän on täysin mahdoton yhtälö... (...) meillä talon johto niin tekee niitä sopimuksia näiden opiskelijoiden kanssa ja opettajille tulee niin ku ilmoitusluontoisena asiana, että nyt tänne liitetään esimerkiksi nämä ja nämä opiskelijat tai että rehtorimme on vaikka katsonut, että tämä opiskelija (...) hän siirtyy suoraan ikään kuin toiselle vuodelle edellisten Venäjällä suoritettujen mahdollisesti opintojen ja tällästen joidenkin dokumenttien perusteella, vaikka se opiskelija niin alkaa opiskelemaan täysin uutta alaa itselleen, uutta kieltä, monta kertaa on vielä melko ummikkoja (...) Ope96

Suomen kielen opetus

Opettajat muistuttavat, että maahanmuuttajien sopeutumiseksi on yritetty tehdä monenlaista ja joustaakin on pitänyt. Aluksi luultiin, että kielitaito kehittyi opiskelijoille nopeasti, mutta näin ei ole käynytäkään. On ollut ongelmia kielen oppimisen kanssa. Ensimmäisillä opiskelijoilla kielitaito oli parempi kuin myöhemmin tulleilla. Opettajat olivat sitä mieltä, että ulkomaalaisille opiskelijoille on annettu mahdollisuuksia opiskella kieltä, mutta kaikilla ei riittänyt motivaatio.

Että heillehän on järjestetty sitä suomen kielen lisäopetusta päivisin ja iltaisin... Ope95

No niille on, no ensinnäkin niille on järjestetty suomen kielen koulutusta (...) se olisi niille ilmanen, niin kyllä se on pieni osa mikä niistä tulee. Mutta niille on annettu se maharollisuus opetella suomea ja niillä on koulupäivänä, Alina pitää niille suomea... Että ei siihen voi taas määräänsä enempää. Ope94

Sopeutumisongelmat maahanmuuttajilla ja suomalaisilla

Maahanmuuttajien tuleminen oppilaitokseen ei ole sujunut ongelmitta. Sopeutumista on vaadittu opettajilta, opiskelijoilta ja maahanmuuttajilta itseltään. Syitä ongelmien ilmenemiseen on varmasti monia, osa tuli ilmi jo edellä. Parannusehdotuksia opettajilta tuli vähemmän. Nopeaa ja vaivatonta sopeutumista uuteen tilanteeseen tuskin löytyy. Tarvitaan aikaa ja asennemuutosta, tietoa ja tottumista, yhteistyötä ja kielimuurin murtamista.

Kieliongelmat olivat opettajien mukaan ehdottomasti suurin yksittäinen tekijä, joka vaikeuttaa molemmiin puoliin sopeutumista maahanmuuttajien ja suomalaisten opiskelijoiden välillä. Opettajat kertoivat ongelmista opetustilanteissa, jolloin ulkomaalaiset opiskelijat yrittävät sanoa jotain suomen kielellä. Tämä saa suomalaiset opiskelijat nauramaan, mikä taas aiheuttaa sen, että

ulkomaalaiset eivät enää uskallakaan yrittää puhua suomea. Kielen oppiminen vaikeutuu, kun sitä ei uskalla käyttää. Opettajat miettivätkin olisiko parempi, että maahanmuuttajat olisivat omana ryhmänään, jolloin he uskaltaisivat yrittää puhua suomea. Monet opettajat epäilivät kuitenkin segregoinnin onnistumista. Voisi kuitenkin käydä niin, että ulkomaalaiset puhuisivat toistensa seurassa vain omaa kieltään, eikä suomen kielen taito kehittyisi näinkään. Myös työssäoppimispaikoilta oli tullut palautetta huonosta kielitaidosta.

Opettajien mukaan maahanmuuttajien integroiminen opetusryhmiin on lisännyt **rauhattomuutta ja häiriöongelmia**. Erityisesti suomalaiset opiskelijat aiheuttavat häiriötä, koska heidän asenne on negatiivinen maahanmuuttajia kohtaan. Suomalaisten ohjaukseen maahanmuuttajien kanssa toimimiseen tulisi panostaa. Eräs opettaja oli kokeillut ja kokenut, että suomalaisen ja ulkomaalaisen toimiminen työparina ei onnistu. Muutenkin koettiin, että **yhteistoimintaa oli liian vähän** oppilaitoksessa, mikä jatkuu myös vapaa-aikana. Oppilaitoksessa oli havaittu **sanallista solvaamista** ja haukkumista suomalaisten taholta maahanmuuttajia kohtaan. Sen suurempia konflikteja oppilaitoksessa ei ollut sattunut. Sen sijaan opiskelijoiden vapaa-ajalla oli ilmennyt muunlaisiakin konflikteja ja **jengiytymistä**.

Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 19. Taulukko sopeutumisongelmista maahanmuuttajien ja suomalaisten kesken) selviää opettajien kertomia asioita suorina lainauksina.

5. 2. 4 Johdon ja koulutuksen ylläpitäjän merkitys

Heikko johtaminen

Haastatteluissa puheeksi nousi johdon merkitys ja vaikutus opettajan työssä. Organisaation johdolta odotettiin **jämäkkyyttä, työhön sitoutumista ja yleisiä johtamistaitoja**. Organisaation johtotason toiminnassa nähtiin puutteita ja parantamisen varaa. Odotettiin, että johtotasolla olisi enemmän **kykyä tehdä päätöksiä** siitä kuinka toimitaan ja **kykyä delegoida tehtäviä** suoraan opettajille ja yksiköihin. Johtotason haluttiin myös **toimivan puolueettomasti** ja koko organisaation hyväksi.

(...)tämän kokosen organisaation johdossa pitäis olla kyllä huomattavasti paremmat tuota henkilöt ku tällä hetkellä on että...(...) oikeastaan talon johdon työhön sitoutuminen on minusta ollu huolestuttavan puutteellista, et meil on ollu niin ku rehtorinkin suuntaan niin katsotaan niin hänen toiminnassaan olis ollu paljonkin niin ku parantamisen varaa...(...) ollu erittäin heikkoa tuo talon johdon niin kun toiminta delegoida niitä tehtäviä suoraan niin kun yksiköihin ja opettajille... Elikkä se tiedottaminen ei niin ku toimi alkuunkaan, että se on niinku heikon johtamisen merkki minusta samalla... (...) oppilaitoksen rehtori, niin ei omaa tälläisiä johtajan taitoja, jotka tän kokosessa organisaatiossa pitäisi (...) Ope96

(...) siis tää reksi on niin mun mielestä viätäväs, se on vanha ja muuta, että siinä... Sen pitäis olla jämäkkä ja sanoa kuinka teherään (...) Että on... on siälä mätää. Ope94

(...)koulutusalojohtaja on myöskin sellanen, että vaikea on välillä niin kun saada selvää hänen niin kun pyrkimyksistään (...) koulutusalojohtaja niin on tavallaan, hän on itte ton sähköpuolen edustaja ja valitettavasti se näkyy hänen toiminnassaan, siten, että hänen pitäis olla sellanen neutraali ja puolueeton (...) mutta se turhan paljon niin ku painottuu sinne... (...) niin sähköpuolellakin niin oppilaat, oppilaiden määrät joissain ryhmissä, luokilla niin ne jää alle niiden sovittujen määrien... Sielä ei oo lähdetty vähentämään opetushenkilöstöä kuitenkaan ja meillä taas sitten ei oo ollu mahdollista saada pätevää henkilöstöä, koska virkoja ei ole asetettu hakuun... (...) meillä on ollu joskus aiempina vuosina niin vähemmän oppilaita, niin meiltä on heti kyllä sitten vähennetty opetushenkilöstöäkin ja saman opettajan alaisuuteen on sitten integroitu kaikki ryhmät...Ope96

Johtamisen merkitys on tullut ilmi aikaisemmissakin tutkimuksissa. Mäkisen (1998) mukaan johtamistaitojen heikkeneminen tai niiden puute, esimiesten yksipuolisesti sanelemat päätökset sekä liian vähäinen keskustelu johdon kanssa ovat tekijöitä, jotka rasittavat opettajia. Opettajat kokevat myös, että heidän työtehoonsa, työstä vieraantumiseen ja työn ilon katoamiseen vaikuttaa yksisuuntainen tiedonkulku. Opettajat ammatillisissa oppilaitoksissa korostavat johtamistaitojen heikkenemistä esimiehillä sekä riittämättömiä yhteisiä keskusteluja johdon ja opettajien välillä.

Muutosepävarmuus ja yhteisen keskustelun tarve

Ammatillisessa koulutuksessa on viime vuosina tehty paljon muutoksia valtakunnallisella tasolla. Yksi suuri muutos on ollut oppilaitosten määrän raju supistaminen fuusioimalla eri oppilaitoksia isoiksi koulutus konserneiksi. Myös tutkittu oppilaitos koostuu kolmesta aikaisemmin itsenäisesti toimineista oppilaitoksista eli kotitalousoppilaitoksesta, kauppaoppilaitoksesta ja ammattioppilaitoksesta. Yhä uutta fuusiota ollaan tekemässä, kun oppilaitos fuusioituu isompaan koulutus konserniin. Haastatteluissa opettajista ilmeni epä tietoisuutta ja epävarmuutta tulevan muutoksen suhteen. Opettajat kaipa sivat muutoksessa **tukea ja kannustusta johdolta** ja olivat sitä mieltä, että johdon esimerkki ja rooli korostuvat entisestään muutoksessa. Opettajat toivoivat, että **johto ottaisi muutoksessa selkeän roolin** ja toisi yhteisesti esille arvot, visiot ja strategiat. Toivottiin myös **paljon yhteistä keskustelua**.

kyllä sitä kovasti tukee näyttää tarvitsevan kaikki opettajat, että... nyt on niin isoja muutoksia, että kyllä mäkin korostaisin tota johdon esimerkkiä ja johdon roolia, että ei turhaan opettajat kyllä pelkästään tätä asiaa oo huomionu, et kyllä nyt varsinkin näis tulevissa muutoksissa (...) kyllä se korostuu entisestään ja läsnäoloa ja tota tukeminen ja kannustaminen niin... (...)me ollaan tämmösessä välivaiheessa nyt tässä menossa (...) koulutus konsernin systeemeihin (...) siihen kuuluu kyllä tämä vastuuasiatkin ja ny taas tämä välivaihe tässä, että mitkä ne vastuut on sitte ku tulee linjaorganisaatiot (...) ja se olis yhtenäinen linja ja visiot ja arvot on kaikille selviä ja strategiat on ja niitä noudatetaan ja sieltä se lähtee (...) tämmöstä keskenäistä juttua näistä nimenomaan visioista ja strategioista ja arvokeskustelua ja sitten näistä käytännön asioista keskustelua yhdessä johdon kanssa kyllä... (...)johto ottais semmosen selkeän roolin ja ja pitäis yhteyttä ja puhuis asioista... (...)tukea tarvitaan henkisesti ja muutenkin varmasti, että näihin muutoksiin jaksaa jatkuvasti ryhtyä ja edelleen joustaa (...) Ope97

Erään opettajan näkemyksen mukaan opettajien kesken on havaittavissa sitoutumattomuutta, jonka syyksi opettaja arveli ainakin osaksi vuosia jatkuneet fuusiosuunnitelmat. Fuusiosuunnitelmat ovat aiheuttaneet opettajissa **epävarmuutta ja epä tietoisuutta tulevaisuudesta**. Myös toinen opettaja mainitsi, että fuusiosuunnitelmat ovat aiheuttaneet **sitoutumattomuutta työhön ja tekemättömyyttä** sekä johdon että opettajien osalta. Kaivattiin yhteisiä **neuvotteluita ja palaverieja**, joissa asioista keskusteltaisiin, päätettäisiin ja sitouduttaisiin.

meillä on nyt joku semmonen, mitenkähän sitä nyt sanois, joku sitoutumattomuuden buumi menossa opettajien kesken, (...) oon ite miettiny, sitä että vaikuttaa tua, että meillä on nyt neuvoteltu jo vuosikausia meidän liittämistä (...) koulutuskuntayhtymään ja on neuvoteltu yrittäjäopiston kanssa ja kun kukaan ei tiedä, se epävarmuus, vuosia rassaava epävarmuus, niin ehkä se heijastuu siinä, että

joku osa nyt näistä niin vähän pettää... Se näkyy ihan tässä... (...) pitäis olla paljon enemmän yhteisiä palaveria, sanoisin, että hyviä napakoita, missä päätettäis ja jokainen sitoutuis siihen... Ope98

(...) että he voivat nyt tällä hetkellä koulutusalojohtajakin voi sanoa, että hetken kuluttua olemme nyt siirtymässä sitten (...) kanssa samoihin miljöisiin, (...) nyt näyttää keskustelut alkaa yhä voimakkaammin kääntymään siihen tekemättömyyden niin ku perusteluun... Elikkä kun olemme kuitenkin siirtymässä sinne ja sinne, nyt meidän ei enää tarvitse ikään kuin kiinnittää tähän ja tähän asiaan mitään huomiota... (...) ja sitten osastopäällikkö palaverit on hyvin harvinaisia olleet viime aikoina kaikki nää tälläset neuvottelukunta-asiat oli välillä niin ku kokonaan pois kuvioista, (...) Ope96

Opetusalalla toimivia henkilöitä rasittavat tekijät, jotka liittyvät oppilaitosorganisaatioiden johtamistapoihin. Organisaatiouudistusten yhteydessä johtamisen merkitys kasvaa entisestään. Johtajan rooli ja merkitys korostuu erityisesti yhteisten ja yleisten keskustelujen avaajana, mutta toisaalta myös kuuntelijana. Niin ikään rohkaisemisessa uusiin työtapoihin johtajan merkitys ja kannustus on tärkeä tekijä. Johtajalla on tärkeä rooli myös koulun ja opetushallinnon yhteyksien ylläpitäjänä. (Willman 2000.)

Poissaolot ja sanktiokäytännöt

Eräs yksittäinen asia, joka nostettiin esille ja puheenaiheeksi jo ensimmäisellä kyselylomakekierroksella, koulutustilaisuuksissa ja vielä haastatteluissa oli **poissaolojen vaikutus arviointiin ja sanktiokäytännöt poissaoloista**. Opettajien mielestä poissaolojen kohdalla tulisi sopia selkeät pelisäännöt kuinka toimitaan ja mitä niistä seuraa. Tämän hetkistä tilannetta poissaolojen sanktioiden puuttuessa opettajat pitivät liian keveänä ja he toivoivat **tiukempaa otetta** poissaolojen sanktiointiin. Oppilaitoksen opettajilla oli myös käsitys siitä, että poissaolojen vaikuttaminen arviointiin olisi lainvastaista. Kuitenkin jos opiskelijoille tehdään selväksi kurssin alkaessa, että poissaolot vaikuttavat alentavasti kurssin arvosanaan, on selvää, että se on sallittua ja se on myös yleinen käytäntö kaikilla koulutustasoilla.

No, se on yks on semmonen, että tota, se on kyllä lainsäädännöstäkin kiinni, että tuata, saataas ryhtiä vähä nuahin poisoloohin ja niihin pystyttäis puuttumaan paremmin, ku se on vähä hampahitoonta nykyään, ku ei niihin, niistä sitte vasta, vaikka niistä mitä, niin ei oo mitään seuraamuksia, niin... Tiäretähän kuinka se on, mutta ku se on vähä huanolla tolalla... Se on lainsäädännöstäkin kiinni. Ei se koulun vika tiätenkään oo, tykkänänsä, mutta kyllähän sitä tiätenkin vois vähän kiristää sitä otetta, otetta... Ope99

Siis pitäis olla no yhteiset pelisäännöt siitä esimerkiksi poissaoloista, jos on niin ja niin paljon poissaoloja, niin mitä siitä seuraa, kaikis sama, joo. (...) No, ihan vois olla esimerkiksi ihan oppitunniis tai poissaoloos, no nehän nyt pitää kaikki merkitä tonne nettihi, että kaikki tekis, niin ku se nyt on sanottukin ja se on nyt sääntönä periaattees, että kaikki merkkaa sinne, mutta eihän kaikki niin tee ja siis samat... Ope94

(...)aina ollu keskustelun aiheena, niin kuinka suhtaudutaan oppilaiden poissaolomääriin. On olemassa jotakin ohjeistuksia, että millon aletaan ottaa koteihin yhteyttä ynnä muuta, mut sitten ei oo tavallaan... Rehtorin mielestä ne on lainvastasia tälläset, tuota mahdolliset sanktiomenettelyt sitten oppilaiden tuota kovien poissaolomäärien osalta, etteikö heille sitten kuitenkin jotain kautta vois niitä arvosanoja loihkia ja tuota sehän käsittelee täysin epäoikeudenmukaisesti sitten näitä tunnollisempia opiskelijoita, jotka on paikalla... (...) joissakin oppilaitoksissa, vaikka se oliskin sitten lainvastaista, niin on kuitenkin pelisäännöt sovittu, että tietyistä poissaolomääristä opiskelijalle tulee automaattisesti tietyt arviointikriteerit ja sitten oppilas siirtyy automaattisesti esimerkiksi joksikin aikaa niin toisen tyyppiseen valmennukseen (...) projektienkin yhteyteen, mutta meillä ei oo sitä tapaa täällä valitettavasti ollut...(...) se on yks sellanen ongelmakenttä meillä ollu (...) Ope96

Käytäntöjen ja sopimusten yhdenmukaistaminen

Myös muissa asioissa kuin opiskelijoiden poissaoloissa on opettajien mukaan kehitettävää. Eräs opettaja kertoi esimerkin tapauksesta, josta huomaa, että oppilaitoksen pelisäännöissä olisi paljon sopimista. Tapauksessa, jossa opiskelija oli tullut kouluun alkoholin vaikutuksen alaisena ei kukaan ollut selvillä kenen vastuulla asian hoitaminen loppuun saakka oli. **Epäselvyys vastuusta, valtuuksista toimia ja toimintatapojen puuttuminen** aiheuttivat sen, että asiaan ei reagoitu mitenkään sen jälkeen, kun opiskelija oli poistettu oppimisympäristöstä. Opettajan mukaan **pelisäännöt vesittyvät** ja vakavista asioista tulee opiskelijoiden yleisiä naurunaiheita. Opettajien ja koko organisaation arvostus laskee opiskelijoiden silmissä, kun tapahtuu edellä mainittujen kaltaisia asioita. Tarve on suuri opettajien valtuuksien ja vastuiden selvittämiseen ja selventämiseen kaikille opettajille sekä toimintamallien pohtimiseen erilaisten ongelmatilanteiden varalle.

Opettajat mainitsivat myös pienempien asioiden kohdalla epäselvyyksistä siitä, että kuka esimerkiksi ottaa yhteyttä opiskelijan kotiin. Epäselvyyden takia välillä opiskelijan huoltajille soittavat sekä ryhmänohjaaja, aineenopettaja, opinto-ohjaaja että erityisopettaja, mutta välillä voi käydä niin, että kukaan ei soitakaan huoltajille, koska kaikki luulevat jonkun toisen jo tehneen sen. Painotettiin myös, että olisi tarpeellista käydä **enemmän keskustelua** opettajakollegoiden kanssa niin yhteisistä ongelmista, arvoista kuin säännöistäkin.

Eräs opettaja oli myös sitä mieltä, että oppilaitoksen **kehittämistyö on passiivista**. Opettajan mukaan johto ryhtyy harkitsemaan esimerkiksi uuden ammattitutkinnon aloittamista vasta sitten, kun joku on sen jo valmiiksi suunnitellut. Opettajilla tulisi hänen mukaansa olla paremmat mahdollisuudet kehittää omaa yksikköään. Sama opettaja oli myös sitä mieltä, että **tiedottaminen tulevista asioista ei toimi** oppilaitoksessa riittävän hyvin. Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 20. Taulukko sopimusten ja käytäntöjen yhdenmukaistamisesta) voidaan nähdä opettajien puheesta suoria lainauksia edellä avatuista asioista

Ongelmakohdat ja puutteet oppilaitoksen yleisissä asioissa

Haastatteluissa tuli ilmi myös muita ongelmakohtia asioissa, jotka koskettavat opettajia ja koko organisaatiota. Kaksi opettajaa näki suureksi puutteeksi sen, että oppilaitoksesta **puuttuu laatujärjestelmä**. Jos olisi olemassa toimiva laatujärjestelmä, kaikkien pitäisi sitoutua siihen ja pelisäännöt nousisivat sitä kautta kaikkien käyttöön. Laatujärjestelmää on yritetty rakentaa, mutta se ei ole onnistunut.

Niin ikään kaksi opettajaa nosti esille erään monia oppilaitoksen opettajia vaivaavan asian. Nimittäin oppilaitoksessa työskentelee kymmeniä opettajia ilman työsopimusta. Työsopimusten puutteesta kärsivät ne opettajat, jotka eivät ole vakituksessa työsuhteessa. **Työsopimusten puuttuminen** aiheuttaa opettajissa epävarmuutta. Eräs opettaja kertoi, että työsopimuksen puuttumisen takia hän joutuu etsimään ja hakemaan syksyisin muitakin työpaikkoja, koska töiden jatkumisesta ei ole varmuutta. Muutenkin samaisen opettajan mukaan **toiminnan suunnitelmallisuus ontuu oppilaitoksessa**. Erään opettajan mukaan oppilaitoksen väellä ei ole halua kehittää omaa työtään ja esimerkiksi uusia perustutkintoja. Oppilaitoksen **kehittämistyöstä puuttuu käytännötoimenpiteitä ja niiden tekijöitä**.

Kaksi opettajaa toivat ilmi huolen jälleen kerran oppilaitoksen pelisäännöistä tai pikemminkin niiden puuttumisesta. He tarkoittivat tällä kertaa eriarvoisuutta, joka johtuu erilaisista sopimuksista ja käytännöistä eri osastoilla ja yksiköissä. **Eriarvoisuudesta erilaisten asioiden suhteen** kärsivät sekä opettajat että opiskelijat. Tarvittaisiin yhteisiä, kaikkia yhdistäviä ja kaikkien noudattamia sopimuksia ja sääntöjä. Myös avoimuutta ja yhteisiä keskusteluita asioiden tiimoilta tarvittaisiin. Liitteenä oleva taulukko (Liite 21. Taulukko puutteista ja ongelmakohtista yleisissä asioissa) sisältää opettajien mietteitä ongelmakohtista suorina lainauksina.

Esimiesten sitoutumattomuus Toinen Aalto II –koulutusprosessiin

Haastatteluissa opettajilta kysyttiin miten he ovat kokeneet sen, että oppilaitoksen johto ei sitoutunut Toinen Aalto II –koulutusprosessiin. Ennen viimeistä koulutuspäivää rehtori ja yksi koulutusalojohtajista ei ollut kertaakaan osallistunut koulutukseen. Rehtori osallistui kuitenkin viimeiseen koulutustilaisuuteen, jota ennen haastattelut tehtiin.

Kolme opettajaa kuudesta haastatellusta ei pitänyt johdon osallistumattomuutta koulutuksiin ongelmaksi ja he myös kertoivat toimivansa hyvin yhteistyössä johdon kanssa. Yksi opettajista kuitenkin muistutti, että johdon osallistuminen jossain muualla olisi tarpeellisempaa ja järkevämpää tarkemmin kuitenkin erittelemättä missä. Yksi opettajista ilmoitti, että hän ei odota johdolta tukea.

Kolme muuta haastateltua opettajaa oli sitä mieltä, että johdon olisi pitänyt sitoutua ja osallistua Toinen Aalto II –koulutusprosessiin. Osallistumattomuus viestitti opettajille epäarvostusta koulutusta kohtaan. Osallistumalla koulutustilaisuuksiin johtotaso olisi voinut viestittää opettajille arvostavansa koulutusta ja samalla heidän osallistumisensa olisi motivoinut myös opettajia koulutukseen. Näiden opettajien mielestä se on nimenomaan **johdon tehtävä motivoida opettajia sekä työhön että koulutukseen.**

Liitteenä olevasta taulukosta (Liite 22. Taulukko johdon sitoutumattomuudesta Toinen Aalto II–koulutukseen) käy ilmi opettajien sanomia mielipiteitä koulutukseen osallistumisesta ja osallistumattomuudesta.

5. 2. 5 Oppilaitoksen yleisiä kehittämistarpeita

Haastatteluissa opettajien kanssa keskusteltiin lisäksi työssäoppimisen teemasta sekä lukujärjestysteknisistä ongelmista. Nämä teemat olivat nousseet esiin jo ensimmäisessä kyselylomakkeessa ja haastatteluissa asioista pyrittiin saamaan lisää tietoa. Seuraavaksi avataan siis näitä teemoja. Haastattelun lopussa opettajat saivat kertoa vielä heidän mielissään olevista kehittämisen kohteista oppilaitoksessa. Näistä on kerrottu jo edellä, mutta tulososion päätteeksi nostetaan vielä muutama esittelemätön asia esille. Viimeisessä alaluvussa valaistaan kehittämistarpeita koskien oppilaitoksen asuntolaa, valinnaisainejärjestelmää sekä yksiköiden erilaisia systeemiä.

Työssäoppimisen ohjaamisen kehittäminen

Tutkimukseen osallistuneet ammatillisten aineiden opettajat kohtaavat ongelmia työssäoppimisen kentässä. Työssäoppimisen alkajaisiksi kaikille opiskelijoille on saatava työssäoppimispaikka. Työssäoppimisen aikana työssäoppijoita tulisi käydä katsomassa ja hoitaa vähintään opettajan, opiskelijan ja työpaikkaohjaajan väliset alkua- ja loppukeskustelut. Opettajat kuitenkin muistuttivat, että aina ei ole helppoa **löytää aikaa tehdä tätä kaikkea, jos niille ei ole varattu tarpeeksi aikaa.**

... Se suurin ongelma on saada, ennen kuin se työssäoppiminen alkaa, niin saada niitä työssäoppimispaikkoja ja oppilaiden kanssa yhdessä hakemaan, mutta siihen ei oo varattu aikaa, että se on niin ku se ongelma, suurin ongelma... Ope95

No, kyllä se toimii kohtalaisesti, jos sille opettajalle tosiaankin on sitten varattu lukujärjestyksestä aikaa niitten tuota työssäoppimispaikkojen kiertämiseen, mut sillon niinku rajallinen aika (...) Ope96

Eräs opettaja oli kuitenkin sitä mieltä, että kaikkien pitäisi kyetä hoitamaan työssäoppimisen ohjaaminen vähintään sillä vähimmäismäärällä, mikä työssäoppimisen ohjaamiseksi katsotaan.

Mä oon ollu aivan pöyristyksissä siitä, että ei des sitä minimiä, alkukeskustelu, välillä käynti ja loppukeskustelu muka kyetä hoitamaan... Ope98

Ammatillisten aineiden opettajat ovat oman kiireensä ohella törmänneet työssäoppimisen ohjaamisessa **kiireeseen, joka vallitsee työssäoppimispaikoilla**, teollisuudessa. Työpaikoilla ei

opettajien mukaan suhtauduta kovin myönteisesti, jos siellä käydään liian usein viemässä kallista työaika monelta ihmiseltä. Työpaikkaohjaajilla on kiire tehdä omia töitään, eikä **ylimääräisten keskustelujen käymistä työssäoppimisen tiimoilta katsota välttämättä suopeasti**. Opettajat ovat myös kohdanneet ongelmia paperitöistä, joita työpaikkaohjaajille tulee annettaessa arviointeja työssäoppijasta.

Kyllä, mutta tota, se on aika ongelmallista... Ensiksi resurssipula, että siälä palio käytääs ja sitte työnantajatkin niin on aika nihkeetä suhtautumahan siihen, että siälä ny kovin palio... Se viää niitten aikaa sitte, jos siälä ny joku pyärii sitte, sitte mukana, niin se on yhyren ihmisen aika menöö sitte siältä lisäksi ja sitte tyäsoppijan aika (...) ja jokku on jopa sanomu, notta että jos paperitöitä lisääntyy vielä palio, niin ei ota ainuttakaan tyäsoppijaa enää... Kyllä. Jos ne joutuu palio siihen satsamaan ja täyttämään kaikkia, kaiken maailman blankettia täyttämähän... Ope99

(...) kaikilla yrityksillä on tällä hetkellä niin kiire niiden omien töittensä kanssa, että sieltä ei yksinkertaisesti meinaa millään löytyä niitä aikoja, että joku esimerkiks urakoitsija niin saataisiin istumaan muutamaksi tunniksi niin ku johonkin pöydän ääriin ja voitais tutkiskella niitä jatkossa tulevia nuorten näyttöjä ja niiden suunnittelua ja sitten tälläsiä tuota muita työpaikkaohjaajalle kuuluvia asioita... (...) meidän pitää todennäköisesti jättää nuo jalkautumisasiat, niin sellasiin aikoihin, kun siellä ei eletä sellasessa niin, tuota paniikinomaisissa tunnelmissa, että ne ja ne työt pitää nyt ja nyt saada tehtyä... (...)työpaikoilla kiertäessäni niin en oo onnistunu löytämään sellasia hetkiä, että kaikki haluaa mahdollisimman nopeasti sen oppilasarvioinnin annettuaan, niin takaisin niihin tehtäviinsä... Ja minä olen vielä käyttäny sellasta helppoa, nopeatäyttöistä nii arviointilomaketta, koska tiedän, että alalla toimivat yrittäjät niin, ne inhoavat kaikkia suurempi mittaisia kirjallisia töitä... Ope96

Työssäoppimisen ongelmat on huomattu myös aiemmissa tutkimuksissa. Vaso (2001, 74) toteaa, että työssäoppimisen ohjaaminen ei ole ongelmatonta. Suurin ongelma ohjaamisessa opettajan kannalta on työssäoppimiseen varattujen resurssien vähyys tai puute. Myös työssäoppimisasioihin kouluttaminen on ollut opettajilla varsin vähäistä. Opiskelijat voivat kärsiä ohjauksen puutteesta, joka johtuu sekä oppilaitoksesta että yrityksestä hankaloittaen oppimista. Suurimpia ongelmia opiskelijan kannalta on se, että yrityksissä opiskelija voidaan nähdä ensisijaisesti työvoimana. Myös työssäoppimisen ja tuotannon tavoitteiden välillä voi olla monesti jännite työyhteisön kannalta. Yrityksellä on tuotannossa omat tavoitteet ja aikataulut. Näihin tuotantotavoitteisiin pääsemistä voi heikentää opiskelijan ohjaaminen ja hänen tuoma puolitehoinen työpanoksensa yritykseen. Tästä syystä työssäoppija voidaan kokea yrityksessä rasitteeksi. Lisäksi yrityksissä olevat kiireet tuotannossa voivat aiheuttaa sen, että palautteen antaminen jää vähäiseksi. Oppilaitoksissa tämä koetaan ymmärrettävästi ongelmalliseksi.

Lukujärjestyksen ongelmakohdat

Lukujärjestykset aiheuttavat ongelmia sekä niiden tekijöille että opettajille ja opiskelijoillekin. Lukujärjestyksiä tehdessä tulisi ottaa huomioon ennen kaikkea opiskelijat, jotka sitä noudattavat. Joskus kuitenkin kaikki ei mene niin kuin olisi parasta. Lukujärjestykseen tulee esimerkiksi syystä tai toisesta **liian monta tuntia peräkkäin** keskittymistä vaativaa teorian opiskelua. Tämän kokevat hankalaksi sekä opettajat että opiskelijat. Lukujärjestyksen ongelmia voi aiheuttaa eri oppilaitoksien yhdistymisissä tapahtuneet opettajien muutokset.

On kokemusta ja oon kokenu huanoksi joskus. Jos on teoriaa koko päivä, niin ei taharo, ei taharo tuata... Ope99

mä toivon, että meidän koulun johto esimerkiksi nyt tänä keväänä ajoissa kiinnittäis huomiota ja lukujärjestykset suunniteltais hyvin ja ajoissa, että tälläisiä ei tulis, pitäis päästä eroon ehdottomasti... (...) nyt oon kauhistellu viime jaksos, että on kolme tuntia ruotsin kieltä peräkkäin ja sitten yks tunti joskus muuloin, (...) lukujärjestysteknisistä syistä olla sitten kolme tuntia jotain tämmöstä hyvin vaativaa, keskittymistä vaativaa... (...) kuinka paljon siinä sitten poissaolot lisääntyy ja paljonko tulee nollakurssia ihan niinku, että siihen ainakin niin kun on vaikutusta tällä tuntimäärällä. Se, että nämä on sitten tämmösen koulun, meillä on nyt kolme tavallansa oppilaitosta yhdistetty, fuusioitu täs muutaman vuoden sisällä ja opettajista on osa yhteisiä, niin sieltä tulee sitten tälläisiä vastaan Ope98

Opettajien työn suunnittelemista vaikeuttaa myös se, että **lukujärjestykset tehdään liian myöhään**. Kaksi päivää ennen jakson vaihtumista tuleva uusi lukujärjestys aiheuttaa sen, että opettajat eivät pysty etukäteen riittävästi suunnittelemaan työtään. Jos lukujärjestys olisi lukuvuoden alussa pääpiirteissään valmis, se toisi opettajille turvaa, kun pystyisi ennakoimaan ja valmistautumaan henkisesti. Nyt opettajille tuottaa **ylimääräistä painetta**, kun kesken lukuvuoden kahden päivän varoitusajalla lukujärjestyksiin voi tulla suuriakin muutoksia. Opettajat ovat myös sitä mieltä, että lukujärjestyksiä suunniteltaessa tulisi ensisijaisesti ottaa huomioon opiskelijat, eikä esimerkiksi opettajien esittämiä toiveita.

(...) kyllä pitäis ylipäättään panostaa enemmän tähän lukujärjestykseen, joka meillä nyt vähän ontuu tässä, että se tulee liian myöhään ja se ei ole loppuun asti mietitty ja se pitäis olla... suurin osa jo valmiina koko vuoden suunnitelmassa, että vain pientä fiksausta vaille jaksojen vaihteessa, että ilman muuta kaikkien pitäis tietää koko vuoden suunnitelma jo etukäteen... (...) eihän nyt toki, joo, nyt tuli lukujärjestykset ja ens viikolla vaihtuu jakso, että yleensä päivä kaks ennen vaihtumista, että siinä ei paljon suunnitella. (...) helpottais ja tois semmosta turvaa ja tukea, kun tietäis etukäteen koko vuoden

systeemin ja vois suunnitella rauhassa ja ennakoida ja valmistautua henkisesti,(...) Joo, ja sit sinne tulee tämmösiä ongelmia... nytkin tuli, niin että metalliosasto jakaa ykkösvuoden opiskelijat viimeisen jakson alusta, siihen asti heillä on kaikilla kaikkee, et sitten vasta jaetaan hitsaus levypuolelle ja koneistajiin ja nyt toisella ryhmällä on osa opinnoista suoritettu ja toisella ei ole ja nyt viimeiseen jaksoon menee ryhmäjaot uusiksi, niin nyt siel on sekasin sellasia kurssin tehneitä ja kurssi keskeneräisenä, niin en tiedä miten se nyt sitten selvitetään ja hoidetaan pois sitte, (...)opiskelijoilla pitäis olla tasanen lukujärjestys, että ei mitään reikiä eikä... joka päivä kaheksasta kahteen tai kolmeen ja ei tarvi miettiä että se on työpäivän mitta ja sillä siisti. Ja ei opettajien toivomuksia ei pidä ottaa huomioon missään tapauksessa, että... miten opettajille tulee miellyttävä päivä. Ope97

Oppilaitoksen asuntola, valinnaisainejärjestelmä, yksiköiden eri systeemit

Haastattelujen päätteeksi opettajat saivat esittää kehittämisehdotuksia, joilla heidän mielestään voitaisiin parantaa kaikkien työtä oppilaitoksessa. Eräs opettaja oli sitä mieltä, että olisi tehtävä muutoksia koskien oppilaitoksen kahta asuntolaa. Opettajan mukaan olisi oppilaitoksen kannalta hyvä, jos **asuntolat olisivat oppilaitoksen omistuksessa**. Nyt kaupunki omistaa asuntolat, mikä aiheuttaa sen, että oppilaitoksella ei ole niihin oikeuksia. Jos oppilaitos omistaisi asuntolat, asuntolaan olisi mahdollista palkata **vapaa-ajan ohjaaja**, joka toisi opiskelijoiden arkeen elämänhallinnallista ohjausta.

meillähän on kaks asuntolaa tai ne ei oo meidän omistuksessa (...) vaan ne on kaupunki omistaa (...) niinku vuokrataloja (...) joku semmonen vapaa-ajan ohjaaja ja joka auttais tarvittaessa, (...) ennen kaikkea se olis sitä elämänhallinnallista puolta, läsnäoloa siellä, niin se olis yks valtava parannus, joka heijastuis meidän kaikkien, (...) Se helpottas heidän vanhempiansa taakkaa, kun he murehtii sitten... (...) Ja kun sielä sitten on, saattaa olla kaupungin muita vuokralaisia, jotka ei välttämättä oo... sanotaanko erittäin hyvää seuraa opiskelijalle (...) vaikkapa mukautetun koulun opiskelijoita, niin ei he suinkaan oo vielä kypsiä asumaan yksikseen... Se ikä on siinä niin, ja se siipien kokeilu, kun päästään kotoa lähtemään niin (...) mä pidän yhtenä erittäin tärkeänä kehittämishankkeena. Ja siinä sitten kun tulis tervettä toimintaa vapaa-aikaan niin varmaan siihen aivan ylimääräiseen biletykseen ynnä muuhun tulis niinku sellasia luontaisia rajoja, kun olis jotakin muuta kivaa tekemistä. Ope98

Samainen opettaja uudistaisi myös oppilaitoksen valinnaisainejärjestelmää. Tällä hetkellä oppilaitoksessa ei ole yhteistä valinnaisainetarjotinta. Jos kaikilla yksiköillä olisi yksi yhteinen tarjotin, mahdollisuus lisääntyneisiin valinnaisaineisiin olisi ainakin teoreettinen ja varmasti myös konkreettinen. **Yhteinen valinnaisainejärjestelmä** vähentäisi varmasti myös liian vähäisen opiskelijamäärän takia toteutumatta jääneitä kursseja.

Niin on noi valinnaisaineet... No eihän niitä perin paljon oo, kun ajatellaan, kun niistä nyt niin perin paljon puhutaan, jos ajatellaan, että opiskelija saa valita neljä opintoviikkoa kolmen vuoden aikana yhteisten aineitten valinnaisaineita ja sitten on siellä niitä vapaasti valittavia aineita 10 opintoviikkoa, (...) meillä on nyt sellanen tilanne, että meillä ei oo yhteistä tarjotinta edes. (...) ja se, että moni ryhmä, joka nyt jää toteutumatta sen takia, että on joku viis siinä, niin ku kolmesta osasto tulis vaikka se viis, niin se pääsis tapahtumahan elikkä se lisäis ihan oikiasti niitä tai ainakin antais maharollisuuden lisääntyneisiin valinnaisaineisiin Ope98

Eräs opettaja pitäisi hyvänä, jos koko oppilaitoksessa vallitsisi samat systeemit koskien **tuntien mittoja, alkamisaikoja ja kurssien pituuksia**. Tällä hetkellä kaupan ja hallinnon yksikkö noudattaa erilaisia systeemeitä kuin oppilaitoksen muut yksiköt. **Samanlaiset systeemit vähentäisivät ongelmia**, joita nyt aiheutuu erilaisten aikataulujen ja aikojen noudattamisesta.

(...) mutta on tätä näin, kun sitten meillä on vielä tämä kauppa ja hallinto, joka kulkee eri työajoissa, kuin me muut esimerkiksi, että heidän tunnint eri mittasia, heillä alkaa oppitunnit eri aikaan kuin meillä, mutta tietysti he on eri rakennuksessa, että ei sillä lailla kauheesti häiritte ja sitten meillä on vielä eri käytänteitä siinä, kuinka yhteisten aineiden kurssit on lyhyempiä 27 tuntia ja ammattiaineiden 30 tuntia lähiopetusta, niin... (...) Ja sitten tulee näitä kurssin häntiä, niinku tänään on tällänen häntäpäivä, että oppilaat päättävät itse jäädä kotiin, koska on vain yks tunti sitä ja yks tunti toista ja tunti välissä taukoo, ja niitä on hankala sitten yhdistellä tai tiivistää heille järkeväksi päiväksi ja vaatii koko ajan semmosta aktiivisuutta, et olis vielä tämmösissä raaoisakin käytänteissä, (...) Ope97

6 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA YHTEENVETO

6.1 TULOSTEN YHTEENVETOA

Tässä alaluvussa pyritään kokoamaan tiivisti ja lyhyesti yhteen edellisessä luvussa esitetyt tutkimustulokset sekä tekemään niistä joitain johtopäätöksiä. Asiat on jaoteltu viiden väliotsakkeen alle. Väliotsakkeina toimivat pelkistetyt käsitteet: koulutus, erityisopetus, maahanmuuttajat, opettajat ja johto.

Koulutus

Toinen kyselylomake keskittyi Toisen Aalto II –koulutusprosessia koskeviin kysymyksiin. Lomakkeessa haluttiin saada opettajien mielipide esille siitä, miten he arvioivat koulutuksen onnistuneen ja vaikuttaneen. Koulutuksella oli paljon tavoitteita, jotka on esitelty luvussa 2.4.1. Koulutuksessa aika oli kuitenkin rajallinen, yhteensä vain 24 tuntia. Opettajien antamien vastausten perusteella Toisen Aalto II –koulutusprosessia voidaan pitää kohtuullisesti onnistuneena.

Opettajista 57 prosenttia piti kaikkia koulutuksessa käsiteltyjä teemoja tarpeellisina ja loputkin opettajista piti kyllä osaa teemoista tärkeinä, osaa ei. 65 prosenttia opettajista oli myös sitä mieltä, että he saivat koulutuksesta apua, vastauksia tai selkeyttä opettajan työnsä käytäntöön. Lisäksi koulutus oli herättänyt keskustelua kollegoiden parissa. 46 prosenttia opettajista kertoi käyneensä näitä keskusteluja. Koulutus myös selkiinnytti opettajien ajatuksia erityisopetuksen, oppilashuollollisen toiminnan ja oppilaan ohjauksen kentästä.

Muutamit opettajat olivat kuitenkin huolissaan jatkosta. Koulutus loppui lyhyeen ja asioiden syventäminen ei olisi pahasta. Olisikin hyvä, jos **Toinen Aalto II –koulutusta tai muuta vastaavaa koulutusta voitaisiin vielä jatkaa** oppilaitoksessa. Erilaisten **työryhmien perustamista** eri asioiden tiimoilta suunniteltiin keväällä koulutuksen päättyessä. Jatkokoulutuksessa voitaisiin **työryhmien edistymistä kannustaa ja seurata**. Näin asiat eivät jäisi pelkästään puheen tasolle.

Erityisopetus

Erityisopetuksen kenttä oli tutkimuksessa paljon esillä. Opettajat eivät olleet tyytyväisiä sen järjestelyihin. Erityisopetuksen järjestämiseen kaivattiin järjestelmällisyyttä, pitkäjänteisyyttä ja selväpiirteisyyttä. **Erityisopiskelijoista saatava puolitoistakertainen korvaus** olisi käytettävä **heidän tukitoimiinsa**. Erityisesti integroidut erityisopiskelijat jäivät liian vähäiselle huomiolle. Tiedonkulkuun tulisi kiinnittää huomiota, esimerkiksi juuri opiskelijoiden erityistarpeiden kohdalla. Kaikki opettajat eivät saa tarvitsemiaan tietoja opiskelijoista ja tämä vaikeuttaa työskentelyä. Yhteisten aineiden opettajien työtä helpottaisi, jos he saisivat esimerkiksi heti syyslukukauden alussa jokaisesta opetettavasta ryhmästään **listan mukautetuista opiskelijoista**. Myös ammattiaineiden opettajat tarvitsevat **tiedot opiskelijoiden ongelmista jo etukäteen**, että aikaa ei turhaan kulu vaikeuksien huomaamiseen ja kartoittamiseen.

Ryhmien kasvamisesta opettajat olivat huolissaan ja pahoillaan. Opettajien mielestä ryhmiä **olisi pienennettävä**, että opettaja kykenisi toteuttamaan työtään sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Ammatillisten aineiden erityisopetukseen opettajat kaipaavat niin ikään suunnitelmallisuutta ja keinoja. Ammatillisten aineiden kohdalla, esimerkiksi työsalityöskentelyssä **kahden opettajan malli** olisi käyttökelpoinen. On tärkeää, että molemmat opettajat ovat ammattitaitoisia osaajia, siksi alaa osaamattoman avustajan käyttö työsalissa ei tuo toivottua apua.

Erityisopettaja osaamista tarvittaisiin lisää. Opettajat muistuttivat, että yksi (laaja-alainen) erityisopettaja ei pysty opettamaan esimerkiksi kaikkia ”rästejä” tämän kokoisessa oppilaitoksessa. Opettajat olivat pohtineet ratkaisuja tilanteeseen. Yksi keino olisi, että **kaikilla osastoilla olisi oma erityisopettaja**, jolla olisi siis sekä ammatillinen että erityisopettajan osaaminen. Toinen keino olisi **yksikön yhteinen erityisryhmä**, jonka vetäjänä toimisi niin ikään erityisopettaja, jolla olisi hallussaan eri alojen osaaminen.

Opettajat näkisivät myös tarpeellisena oppilaitoksessa yhden **opettajien tukihenkilön**, jonka työhön kuuluisi opiskelijoista huolehtiminen. Tukihenkilö esimerkiksi soittaisi opiskelijoiden kotiin poissaolojen ilmaantuessa ja tarvittaessa hakisi kouluun. Tukihenkilö toimisi ”haavina”, jotta ei pääsisi tapahtumaan tilanteita, joissa kukaan oppilaitoksessa ei tiedä mitä opiskelijalle kuuluu. Myös **työpajan tehokasta käyttöä** toivottiin tulevaisuudessa enenevissä määrin.

Maahanmuuttajat

Maahanmuuttajien tuleminen oppilaitokseen ei ole sujunut ongelmitta. Ulkomaalaisten opiskelijoiden tuloa ennakoitiin huonosti. Heidän tuomiin muutoksiin on panostettu liian vähän. Olisi pystyttävä vähentämään opettajien turhautumista ja väsymistä heidän yrittäessään pärjätä ja keksiä uusia keinoja selvittää opetustilanteista, joissa on sekä suomalaisia että ulkomaalaisia opiskelijoita. Kieliongelmat koettiin vaikeiksi. Niihin ei myöskään ole olemassa nopeata ratkaisua. Maahanmuuttajille on tarjottu suomen kielen opiskelumahdollisuutta, mutta kielitaito ei kartu, jos opiskelijalla ei ole tarvittavaa motivaatiota. Olisikin hyvä, jos **opiskelijalta vaadittaisiin suppea pohjakielitaito**, kun hän tulee opiskelemaan uutta alaa uudella kielellä uuteen kulttuuriin. Muutenkin uusia ulkomaalaisia opiskelijoita otettaessa olisi hyvä kiinnittää entistä enemmän huomiota heidän motivaatioonsa opiskelua kohtaan. Tulevalla opiskelijalla **tulisi olla mahdollisuus opiskeluun päivällä**, kuten muillakin oppilaitoksen opiskelijoilla. Ei esimerkiksi niin, että opiskelijat ovat päiväsaikaan kokopäivätyössä.

Maahanmuuttajaopiskelijoiden ottaminen oppilaitokseen koettiin osin ongelmalliseksi. Oppilaitoksen johto tekee päätökset ja sopimukset uusien ulkomaalaisten opiskelijoiden ottamisesta yksipuolisesti. Olisi kuitenkin kohtuullista, että **päätökset uusien maahanmuuttajien ottamisesta** opiskelijoiksi tehtäisiin **yhteistyössä opettajien kanssa**. Tämä käytäntö antaisi mahdollisuuden opettajien kuulemiseen ja tuleva työskentely olisi paremmalla pohjalla. Olisi myös kaikkien etujen mukaista, jos **maahanmuuttajaopiskelijat tulisivat oppilaitokseen syksyllä**, jolloin kaikki aloittavat opiskelunsa. Kesken lukuvuoden tuleminen on monin kerroin hankalampaa sekä opettajan että maahanmuuttajaopiskelijan ja myös muidenkin opiskelijoiden kannalta. **Maahanmuuttajaopiskelijoiden tulisi aloittaa opintonsa aloittavan ryhmän mukana**. Opettajat kokevat suoraan toista vuotta jatkavien ryhmässä opiskelun aloittamisen mahdottomana, koska ala ja kieli ovat opiskelijalle uusia.

Opettajat tarvitsivat enemmän perehdytystä maahanmuuttajien kanssa toimimiseen. **Ohjausta** kaivataan myös **suomalaisille opiskelijoille maahanmuuttajien kanssa toimimiseen**. Ohjauksella voitaisiin vähentää opiskelutilanteista rauhattomuutta ja häiriökäyttäytymistä sekä sanallista solvaamista. **Yhteistoimintaa oppilaitoksessa suomalaisten ja maahanmuuttajaopiskelijoiden välillä** tarvittaisiin enemmän. Koulussa tapahtuva yhteistoiminta voisi myöhemmin jatkua myös vapaa-ajalla, mikä voisi vähentää nyt havaittua jengiytymistä.

Opettajat

Opettajien työssä jaksamiseen tulisi panostaa entistä enemmän. Opettajat kokevat riittämättömyyden tunteita kasvavan ryhmäkoon, lisääntyvän erityisopiskelijamäärän, maahanmuuttajien tuloon sekä oppilaitosten fuusioiden aiheuttamien haasteiden takia. Haasteiden ollessa liian kovat voidaan havaita sitoutumattomuutta opettajan työtä kohtaan ja kasvatustehtävän unohtamista. Opettajien työssä jaksamiseksi **työnohjaus** olisi hyväksi. Jaksamista auttaa myös yhteishenkeä kohottava **työkyky-toiminta**, jota pitäisi olla enemmän saatavilla. Myös **erilaiset koulutukset**, joilla pyritään antamaan eväitä opettajan työhön ovat hyödyllisiä.

Johto

Opettajilla oli paljon odotuksia oppilaitoksen johdolta. Joltain osin oltiin tyytymättömiä johdon tapaan hoitaa työtään ja johtaa oppilaitosta. Odotettiin, että johto **ottaisi ja kantaisi vastuuta asioissa** nykyistä paremmin. Johdon otteiden pitäisi olla tiukempia ja jämäkempiä. Johdon pitäisi **omalla esimerkillään motivoida** opettajia työhön ja lisäkoulutukseen. Opettajat halusivat johdolta **tukea, kannustusta** ja parempaa **yhteistyötä**. Johdon tulisi noudattaa työssään ja toiminnassaan **oikeita arvoja** sekä **kohdella** kaikkia opettajia **tasa-arvoisesti ja puolueettomasti**. Eriarvoisuus eri asioiden suhteen tulisi kyetä poistamaan. Tulevasta muutoksesta oppilaitoksen fuusioituessa suurempaan koulutus konserniin oltiin huolissaan. Haluttiin, että **muutokseen** panostettaisiin jo etukäteen ja **ennakoitaisiin** tulevaa. Johdon toivottiin ottavan **selkeän roolin** muutoksessa. Toivottiin paljon johdon ja opettajien välistä **yhteistä keskustelua, neuvotteluja ja palaveria**.

Johdon kyvyistä toimia organisaatiossa kaikkien eduksi oltiin montaa mieltä. **Sitoutumista työhön** pidettiin osin puutteellisena, minkä takia sitä odotettiin. Johdolta peräänkuulutettiin **yleisiä johtamistaitoja, kykyä tehdä päätöksiä ja kykyä delegoida tehtäviä** opettajille. Pelisäännöt olivat käsitteenä paljon esillä koulutuksessa, kyselylomakkeissa ja haastatteluissa. Haluttiin, että oppilaitoksen pelisääntöjä tarkennettaisiin. Pelisääntöjen halutaan olevan kaikille samat ja kaikkien noudattamat. Johdon odotettiin olevan pelisääntöjen luomisessa ja ylläpitämisessä kantavana rakenteena. Pelisäännöt lähtevät johdon taholta. Opettajat tarkoittavat pelisäännöillä esimerkiksi **erilaisista toimintatavoista sopimista erilaisten tilanteiden varalle**. Yksi pelisääntöjen paikka on **poissaolot ja niiden sanktiointi**. Opettajille myös muut **vastuut ja valtuudet** eri tilanteissa olivat epäselviä ja niihin kaivattiin selkeitä ja yhteisiä pelisääntöjä.

Myös muihin erilaisiin käytännön toimiin haluttiin panostusta ja niihin tarvitaan myös johdon tuki. Yksi tärkeä yksittäinen toimenpide on **työsopimuksien tekeminen** määräaikaissa työsuhteessa oleville opettajille oppilaitoksessa. Työsopimuksien puuttuminen on lainvastaista. Työsopimuksien kirjaaminen olisi tehtävä ensi tilassa. Opettajat näkivät yhdeksi puutteeksi sen, että oppilaitoksesta puuttuu laatujärjestelmä. Laatujärjestelmästä nähtiin nousevan myös kaikkien yhteisten pelisääntöjen. **Laatujärjestelmän luontia** voidaan pitää tavoitteellisena tulevaisuudessa.

Edellä mainittujen tekijöiden ja myös muiden asioiden takia oltiin sitä mieltä, että oppilaitoksessa tulisi panostaa yhä enemmän koko **yleisen toiminnan suunnitelmallisuuteen**. Johtotaso nähtiin tämänkin työn kantavana voimana. **Lukujärjestykset** pitäisi saada kuntoon ja niiden tulisi olla **ajoissa** valmiina. Ei riitä, että ne ovat valmiina kaksi päivää ennen uuden jakson alkamista, koska se on liian vähän opettajien työn suunnittelemisen kannalta. Tavoiteltavaa olisi, että lukuvuoden alkaessa **syksyllä koko vuoden lukujärjestykset** olisivat pääpiirteissään luotuna. Jaksojen vaihtuessa lukujärjestyksiä tulisi vain tarkistaa ja suuremmilta muutoksilta voitaisiin välttyä.

Koko oppilaitoksen **yhteinen valinnaisainejärjestelmä** olisi myös saatava toimintaan lähitulevaisuudessa. Yhteisen valinnaisainejärjestelmän toimimisen ja muunkin toiminnan paremmin yhteen hitsautumisen kannalta olisi myös parasta, jos **koko oppilaitoksen kaikki yksiköt noudattaisivat samoja työaikoja** koskien oppituntien mittoja, alkamisaikoja ja kurssien pituuksia. Samoihin systeemeihin siirtyminen edellyttää vain asioiden sopimista johdon ja opettajien välillä.

Yksi parannusehdotus koski oppilaitoksen asuntoloita. Oppilaitoksen kannalta olisi hyvä, jos **asuntolat** saataisiin **oppilaitoksen omistukseen** ja asuntoloihin saataisiin **vapaa-ajan ohjaaja** opettamaan opiskelijoille elämänhallinnallista puolta. Johdon odotettiin muistavan nykyistä paremmin myös **kehittämistyön tärkeys** esimerkiksi uusien tutkintojen osalta, käytännön toimenpiteet ja niiden tekijät.

6.2 LUOTETTAVUUSTARKASTELUA

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskysymyksistä ei voida löytää yhtä oikeaa ja yhtenäistä näkemystä, koska kvalitatiivinen tutkimusperinne on hajanainen erilaisine lähestymistapoineen ja tekniikoineen. Metodikirjallisuudessa luotettavuutta on kuvattu ja pohdittu yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Kvalitatiivisen tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti kysymyksiin on suhtauduttu eri tieteenfilosofisista tahoista käsin monin tavoin, vaihdellen välinpitämättömyydestä kyseenalaistamiseen. (Tynjälä 1991, 388.) Validiteetti ja reliabiliteetti käsitteet ovat alun perin kvantitatiivisen tutkimuksen arviointiin kehitettyjä.

Validiteetti voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen validiteettiin. Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan pohdintaa tehtyjen valintojen ja päätelmien oikeellisuudesta ja tutkimuksen pätevyydestä. Ulkoisella validiteetilla viitataan tutkimuksen yleistettävyyteen. Validiteetin lisäksi luotettavuuskriteereihin kuuluvat reliabiliteetti ja objektiivisuus. Reliabiliteetin käsitteellä viitataan tutkimuksen toistettavuuteen. Objektiivisuudella tarkoitetaan ainoan oikean totuuden saavuttamispyrkimyksiä, tutkijan objektiivisuutta ja etäisyyttä tutkittavista. (Tynjälä 1991, 388-391.) Kvalen (1989, 73) mukaan reliabiliteetin ja validiteetin pohdiskeleminen kvalitatiivisessa tutkimusraportissa on ollut pikemmin harvinaista kuin yleistä.

Varto (1992, 76-79) listaa kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteiksi saada esiin laatu ja saada laatu yleiskäsitteen ilmaiseksi. Samalla on myös tärkeää säilyttää ainutkertaisen ainutkertaisuus ja yksittäisen yksittäisyys. Ajattelun välineenä yleiskäsitteet ovat tärkeitä. Tutkimuksessa yleiskäsitteillä voidaan osoittaa samankaltaisuutta niin kohteissa, kohteiden välillä kuin kohteiden piirteidenkin välillä. Laadullisessa tutkimuksessa vakaimman pohjan sille, että tutkimuksen yleistyksiset ja tuloksista johdetut sovellukset osuvat oikeaan, antaa hallittu käsitteellinen yleisyys

Mäkelän (1990, 47-48) mukaan laadullisen tutkimuksen tulosten tulkinnan oikeellisuutta tai osuvuutta ei voi rinnastaa kvantitatiivisen mallin osuvuuteen. Niin ikään toistettavuutta ei voi laadullisessa tutkimuksessa muotoilla reliabiliteettiongelmaksi. Mäkelä ehdottaa arviointiperusteita, jotka pätevät hänen mukaansa lähinnä tutkimuksiin, joissa aineisto on selvästi rajattu. Arvioinnissa tulee Mäkelän mukaan kiinnittää huomiota ainakin aineiston merkittävyyteen ja yhteiskunnalliseen

tai kulttuuriseen paikkaan, aineiston riittävyteen, aineiston kattavuuteen sekä aineiston arvioitavuuteen ja toistettavuuteen.

Lincoln ja Guba (esim. Lincoln & Guba 1989) ovat pohtineet samaa problematiikkaa. Lincoln ja Guba (1989, 296) puhuvat sisäisen validiteetin sijaan totuusarvosta (*truht value*) ja vastaavuudesta (*credibility*). Lincoln ja Guba avaavat käsitteitä selvittämällä seuraavasti. Tutkijan tulee osoittaa, että aineistonkeruun kautta saadut rekonstruktiot vastaavat alkuperäisiä tutkittavien todellisuuksia eli konstruktioita. Mäkelän (1990, 48-53) mukaan aineiston merkittävyydelle on vaikeahkoa yksilöidä ennakoita kriteerejä. Vaatimuksena kuitenkin on, että tutkija tekisi tarkasti määritelmät tutkimusaineistonsa yhteiskunnallisesta ja historiallisesta paikasta ja aineiston tuotantoehdoista. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt määrittelemään tutkimusaineiston yhteiskunnallista ja historiallista paikkaa tutkimusraportin alkuosassa. Olen myös yrittänyt tehdä määritelmiä tämän tutkimuksen aineiston tuotantoehdoista ja välittää ne mahdollisimman tarkasti myös tutkimusraportin lukijalle.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa yleistettävyys tarkoittaa sitä miten saadut tulokset ovat sovellettavissa laajempaan perusjoukkoon. (Tynjälä 1991, 390.) Mäkelä (1990, 42) vertaa, että kohteen määrittäminen on laadullisessa tutkimuksessa samassa asemassa kuin kvantitatiivisen tutkimuksen perusjoukon valinta. Sulkunen (1990, 271) on sitä mieltä, että yleistämisen logiikka on erilainen laadullisen aineiston ollessa kyseessä kuin määrällisen aineiston kohdalla. Niin ikään Alasuutarin (1994, 217-222) mukaan laadullisen tutkimuksen kohdalla ei pitäisi puhua yleistämisestä. Suhteuttaminen olisi Alasuutarin mielestä parempi termi. Yleistettävyysongelma ratkaistaan Alasuutarin mukaan kvalitatiivisissa tutkimusraporteissa paljolti viittaamalla tutkimuksen kaikissa vaiheissa muihin tutkimuksiin ja käytettävissä oleviin tilastotietoihin.

Tärkeimmäksi asiaksi Alasuutari (1994, 215-235) kuitenkin näkee paikallisen selittämisen. Selitysmallin täytyy olla sisäisesti looginen, koherentti ja päteä perustanaan olevan aineistoon mahdollisimman hyvin. Tutkimusraportista tulee käydä selväksi missä määrin tutkija olettaa tulosten olevan yleistettävissä. Moilanen ja Räihä (2001, 63-65) toteavat, että yleisen saavuttamiselle tilastollinen päättely ei ole edellytys. Yksityiskohdistakin voi löytää yleisen. Koskettavuus on lähellä yleistettävyyttä. Asia ollessa tärkeä ihmiselämän kannalta, se myös koskettaa ihmistä. Tällöin tutkimusraporttia lukiessaan jokainen voi löytää jotakin myös häntä itseään koskettavaa.

Myös Lincoln ja Guba (1989, 296-298) jättävät syrjään yleistettävyyden käsitteen ja ottavat käyttöön termin soveltuvuus (*applicability*) ja siirrettävyys (*transferability*). Soveltuvuutta ja siirrettävyyttä arvioitaessa on tärkeää, että tutkija kuvaa tutkimustaan ja aineistoaan riittävästi. Näin lukija voi arvioida ja miettiä tulosten soveltuvuutta muihin konteksteihin kyseisen tutkimuksen ulkopuolella. Tutkija ei voi yksin tehdä johtopäätöksiä siirrettävyydestä. Tutkija voi jättää vastuun siihen, kun hän kyllin tarkasti varustaa tutkimuksensa kuvailemalla aineistoa tehden mahdolliseksi samanlaiset johtopäätökset.

Varton (1992, 77-78) mukaan laatu on sinällään on yleinen, koska yksittäisiä laatuja ei ole. Laadut liittyvät tutkittavaan, jota pyritään ymmärtämään. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on etsiä ja löytää laadut ja selvittää kuinka laadut voidaan merkityksinä käsittää. Kvalitatiivisen tutkimuksen tutkimuskohteiden yksittäisyyden vuoksi yleistäminen vaatii, että itse kohteissa on jotain jo yleistä tai johon yleisellä voi olla merkitys.

Kvalitatiivisen aineiston analyysin arvioitavuus tarkoittaa Mäkelän (1990, 48-53) mukaan sitä, että lukijalle on annettava edellytykset, joko hyväksyä tai riitauttaa tutkijan tekemät tulkinnat. Lukijan täytyy siis pystyä tutkimusraportista seuraamaan tutkijan päättelyä. Aineiston toistettavuudella Mäkelä tarkoittaa vaatimusta luokittelu- ja tulkintasääntöjen niin yksiselitteiseen esittämiseen, että soveltamalla niitä samaan aineistoon toinen tutkija päätyy samoihin tuloksiin. Tässä tutkimuksessa analyysin arvioitavuuteen ja toistettavuuteen on pyritty kiinnittämään huomiota varsin laajalla ja selkeästi esitetyllä tutkimuksen tulososalla sekä liitteinä olevilla taulukolla. Aineiston hankinnasta ja analyysistä on myös kirjoitettu olennaisimmat asiat tutkimusraporttiin.

Aineiston riittävydestä Mäkelä (1990, 48-53) toteaa, että siitä ei ole laadullisen tutkimuksen kohdalla yhtä tarkkoja mittalukuja olemassa kuin tilastollisen tutkimuksen piirissä. Kohtuus tulee pitää mielessä. Ei ole hyvä, jos tutkija kerää liian laajan aineiston. Aineiston analyysi voi tällöin jäädä heikoksi tutkijan selatessa vaikeasti hallittavaa aineistoaan ja perustaessa tulkintansa vaikutelmiin. Suppeahko aineisto on parasta analysoida ensin ja katsoa sen pohjalta tarvittavat lisäaineistonkeruut.

Tässä tutkimuksessa olen pitänyt mielessä aineiston riittävydestä annettuja neuvoja. Tutkimuksessa aineistoa kerättiin ensin kyselylomakkeella ja vasta tämän aineiston analysoinnin jälkeen kerättiin lisää aineistoa haastattelulla ja toisella kyselylomakkeella. Haastateltavien määrän

pitämisessä pienenä tavoiteltiin analyysiin hallittavuutta aloittelevan tutkijan ollessa kysymyksessä. Mäkelän (1990, 48-53) mukaan aineiston kattavuus laadullisessa tutkimuksessa tarkoittaa lyhyesti sitä, että tutkijan tulkinnat eivät perustu satunnaisiin poimintoihin. Tässä tutkimuksessa aineiston kattavuus pyrittiin varmistamaan niin ikään kaksitahoisella aineiston keruulla. Olen pyrkinyt pitämään luotettavuusnäkökulman mielessä koko tutkimusprosessin ajan.

6.3 LOPUKSI

Tämän tutkimuksen anti ei ehkä ole maailmaa mullistava enkä ole keksinyt edes mopoa uudelleen. Oma paikkansa sillä kuitenkin mielestäni tutkimuksen kentässä on. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on Suomessa jonkin verran tutkittu miten toisen asteen koulutuksessa voitaisiin panostaa nuorten koulutuksen keskeyttämisen ehkäisemiseen ja tätä kautta syrjäytymisen ehkäisemiseen. Tutkimustyön ja kokeiluprojektien perusteella ja niiden ansiosta on saatu paljon tarpeellista tietoa siitä, mitä pitäisi tehdä ja mihin panostaa. Teoriassa kaikki on siis melko mallikkaasti, mutta käytäntö vielä ontuu.

Näkisin ja toivoisin, että tutkimuksestani voisi olla hyötyä yksittäiselle ammatillisen koulutuksen opettajalle ja hänen työssä kehittymiselleen sekä koko tutkimalleni oppilaitokselle. Olisi hyvä, jos tutkimukseni anti saisi olla osasyllinen siihen, että ammatillinen opettaja muuttaa ohjauksellista toimintaansa, opetusmenetelmiään tai suhtautumistaan nuoreen opiskelijaan niin, että opiskelija motivoituu ja jaksaa sen ansiosta jatkaa opintoja. Toivon, että tämä kaikki auttaa myös opettajaa jaksamaan. Niin ikään toivon, että tutkimukseni voisi olla muistilappuna ja yhtenä työkaluna ammatillisen oppilaitoksen kehittämistyössä.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 24-42.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S. , Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Honkanen, E. 2006. Opinto-ohjaus ja erityisopetus. Asiakirja- ja haastattelututkimus opetussuunnitelmien perusteiden mukaisesta opinto-ohjauksesta ammatillisessa erityisopetuksessa. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Huhtala, S. 2005. Tukitoimia oppimiseen ja opiskeluun – yksi ratkaisuyritys ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseksi. Kasvatus 2/2005, 126-137.
- Hätönen, H. 2000. Eläköön opetussuunnitelma. Opas ammatillisille oppilaitoksille. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Jahnukainen, M. 2002. Erityisopetuksen tarve ja järjestäminen ammatillisessa koulutuksessa 2000-luvulla. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 4. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö, 24-33.
- Kaikkonen, L. 2002. Erilaisuuden kohtaaminen vaatimuksena ammatillisen opettajan osaamiselle ja opettajakoulutukselle. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 4. Helsinki: Opetus-, kasvatus ja koulutusalojen säätiö, 44-50.

- Komonen, K. 2001. Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 47.
- Koulutustilastot 2005. Tilastokeskus. Viitattu 23.10.2007.
http://www.stat.fi/til/kkesk/2005/kkesk_2005_2007-03-09_tie_001.html
- Kuula, R. 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 61
- Kvale, S. 1989. To validate is to question? Teoksessa S. Kvale (ed.) Issues of validity in qualitative research. Lund: Studentlitteratur, 73-92.
- Köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003-2005. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen työryhmämuistioita 2003:23. Helsinki.
- Laakkonen, P. 2002. Erityisopettaja samanaikaisopettajana ja konsulttina. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 4. Helsinki: Opetus-, kasvatustieteiden ja koulutusalajien säätiö, 51-53.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 1998. Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630.
- Lappalainen, K. 2001. Yläasteelta eteenpäin – oppilaiden erityisen tuen tarve peruskoulun päättövaiheessa ja toisen asteen koulutuksessa. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 71.
- Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa S. Jauhonen & M. Nikkonen (toim.) Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOY, 21-43.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. 1989. Naturalistic inquiry. Sixth printing. Newbury Park: Sage Publications.

- Lämsä, A-L. 1999. Nuorten elämänpiirit syrjäytymisen ja selviytymisen näyttämönä. Teoksessa M. Kuorelahti & R. Viitanen (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki: MLL & Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuoran julkaisuja Nro 14, 49-59.
- Maunonen-Eskelinen, I. 2002. Ammatinopetus ja ammattiin saattaminen. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 1/2002. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö, 22-27.
- Mehtäläinen, J. 2001. Joustavat koulutusväylät ja uravalinta. Osaraportti I: Koulutusväylän valinta ja ensimmäinen lukuvuosi toisella asteella. Helsingin kaupungin julkaisusarja A12.
- Miettinen, K. 2002. Erilaiset oppijat ammatillisessa koulutuksessa – segregatio, integraatio vaiko peräti inklusio toiminnan lähtökohtana? Ammattikasvatuksen aikakauskirja 4. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö, 15-23.
- Moberg, S. 2002. Integraation ja inklusiivisen kasvatuksen ideologia ja kehittyminen. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto- ja opetus Suomessa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 34-48.
- Moilanen, P. & Räihä, P. 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 44-67.
- Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42-61.
- Mäkinen, K. 1998. Opetustyön kuormittavuus ja sen seuraamukset ammatillisessa koulutuksessa. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Mänty, T. 2002. Ammatillisen erityisopetuksen strategia – keskeisimmät teemat integroidun ammatillisen koulutuksen näkökulmasta. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 4. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö, 7-14.
- Opettajan työn eettiset periaatteet. 1998. Opettajien ammattijärjestö. Helsinki.

- Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Arviointi 8/2002. Helsinki: Opetushallitus.
- Perustilastoaineisto, työllisyys ja toimeentulo. 2002. Teoksessa T. Kuure, M. Gissler & M. Vuori (toim.) Viattomuudesta vimmaan. Lapsuudesta nuoruuteen –siirtymävaiheen tarkastelua. Jyväskylä: Stakes, Nuoran julkaisuja Nro 23, 29-35.
- Pirttiniemi, J. 2000. Koulukokemukset ja koulutusratkaisut. Peruskoulun vaikuttavuuden tarkastelu oppilasnäkökulmasta. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 168.
- Pirttiniemi, J. 2001. Peruskoulun ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen ohjaus. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 4. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö, 8-13.
- Stenström, M. 2001. Ammatillinen koulutus muuttuvassa yhteiskunnassa. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 4. Helsinki: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö, 4-7.
- Sulkunen, P. 1990. Ryhmähaastattelujen analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 264-285.
- Tahvanainen, I. 2001. Kasvavat kasvattajat. Kasvatustietoisuus ja sen kehittyminen ammatillisen opettajankoulutuksen aikana. Tutkimuksia 229. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajakoulutuslaitos.
- Takala, M. 1992. ”Kouluallergia” – yksilön ja yhteiskunnan ongelma. Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitos. Acta Universitatis Tampereensis ser A vol 335.
- Tiilikkala, L. 2004. Mestarista tuutoriksi: suomalaisen ammatillisen opettajuuden muutos ja jatkuvuus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Tirri, K. 2002. Opetustyön etiikka. Teoksessa P. Sallila & A. Malinen (toim.) Opettajuus muutoksessa. Aikuiskasvatuksen 43. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 203-224.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Kasvatus 22 (5-6), 387-389.
- Uusikylä, K. 2003. Vastatulia: inhimillisen kasvatuksen ja koulutuksen puolesta. Opetus 2000. Juva: PS- Kustannus.
- Vaso, J. 2001. Ammatillisen aikuiskoulutuksen työssä oppiminen ja laadun varmistaminen. Teoksessa I. Vertanen (toim.) Työssäoppiminen – Haaste ammatilliselle koulutukselle ja opettajuudelle. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto, Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus, Hämeen ammattikorkeakoulu, 50-77.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Kirjayhtymä Oy.
- Veijola, E. 2005. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja Omaura. Seurantatutkimus Omaura-toimintaan osallistuneiden nuorten elämänvaiheista 1995-2001. Opetusministeriön julkaisuja 2005:33. Helsinki.
- Vertanen, I. 2001. Työssä oppiminen tuo uutta näkemystä sekä ammatilliseen koulutukseen että opettajuuteen. Teoksessa I. Vertanen (toim.) Työssäoppiminen haaste ammatilliselle koulutukselle ja opettajuudelle. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto, ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus, Hämeen ammattikorkeakoulu, 168-218.
- Vertanen, I. 2002. Ammatillinen opettajuus vuonna 2010: Toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajan työn muutokset vuoteen 2010 mennessä. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

- Väisänen, R. & Hämäläinen, J. 2003. Opettajien ja ohjaajien jaksaminen Itä-Suomen työkoulussa. Tutkimus haasteellisten nuorten kanssa tehtävän työn psyykkisestä kuormittavuudesta ja sen hallinnasta. Kuopio: Itä-Suomen työkoulun julkaisuja 3.
- Willman, A. 2000. Opettajan jaksaminen puntarissa: Opettajuuden rajoja etsimässä. Teoksessa Opettajan professioista. Artikkelisarja. Okko-Säätiön vuosikirja 2000. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy, 107-116.

9. Oletko antanut joskus opiskelijalle kurssista alimman mahdollisen arvosanan, vaikka hylätty arvosana olisi ollut tilanteessa ansaittu? kyllä _____

ei _____

Jos olet, kerro lyhyesti esimerkki ja miksi toimit niin.

10. Oletko ryhmänohjaajana / luokanvalvojana toimiessasi saanut taustatietoja opiskelijoista perusopetuksesta? kyllä _____

ei _____

Jos olet, miten koet tietojen siirtämisen ja miten hyödynnät sen? _____

11. Millä tavalla mielestäsi erityisopetus on järjestetty ja miten se toimii oppilaitoksessa?

erittäin hyvin _____

kohtalaisesti _____

huonosti _____

Perustele, miksi vastasit niin. Eli mikä toimii, mikä ei ja miksi? _____

12. Millä tavalla huomioit / tuet opiskelijaa, joka oppii muita hitaammin (esim. mukautettu) joko teorialunneilla tai työsalissa? _____

KÄÄNNÄ! KÄÄNNÄ!

13. Miten koet tuntevasi ja tietäväsi oppilashuollollisen toiminnan kokonaisuutena oppilaitoksessa?

erittäin hyvin _____

kohtalaisesti _____

heikosti _____

14. Miten koet tuntevasi ja tietäväsi opettajana oman roolisi ja tehtäväsi oppilashuollollisessa toiminnassa ja oppilaan ohjauksessa (esim. opettajien, opinto-ohjaajien, erityisopettajien työnjako, tehtävät ja toimintatavat)?

erittäin hyvin _____

kohtalaisesti _____

heikosti _____

TOINEN AALTO II –KOULUTUSPROSESSIN ANTI

15. Millaista tukea tunnet tarvitsevasi työskennellessäsi nuorten kanssa? _____

16. Kerro lyhyesti, millaisiin kysymyksiin toivot saavasi vastauksen koulutusprosessin aikana? Millaisiin asioihin toivot saavasi selkeyttä? Mitä asioita haluaisit käytävän läpi? Voit kirjoittaa vastauksen esim. kysymyksen muodossa. _____

KIITOS AKTIIVISUUDESTASI JA VAIVANNÄÖSTÄSI!

Liite 2. KYSELYLOMAKE II (Tehdään ja palautetaan viimeisessä koulutuksessa to 19.4.)

1. Henkilötiedot mies _____

 nainen _____

2. Ikä alle 29 vuotta _____

 30 – 39 vuotta _____

 40 – 49 vuotta _____

 yli 50 vuotta _____

3. Kauanko olet toiminut opettajana ammatillisessa oppilaitoksessa?

 alle 5 vuotta _____

 6 – 10 vuotta _____

 11 – 20 vuotta _____

 yli 21 vuotta _____

4. Oletko ammatillisten aineiden opettaja _____

 yhteisten aineiden opettaja _____

5. Oletko ryhmänohjaaja / luokanvalvoja? kyllä _____

 ei _____

6. Onko Sinulla opettajan pedagoginen pätevyys? kyllä _____

 ei _____

KÄÄNNÄ! KÄÄNNÄ!

Toinen Aalto II – koulutusprosessin tavoitteena on ollut lyhyesti

- juurruttaa ammatillisiin oppilaitoksiin **hyviä käytäntöjä**, jotka aktivoivat ja tukevat opiskelua sekä ehkäisevät nuorten syrjäytymistä,
- opetushenkilöstön **ohjauksellisten valmiuksien** lisääminen,
- **oppilashuollollisen toiminnan** kirkastaminen,
- **erityisopetuksen suunnitelman** ja käytännön sekä
- **oppilaanohjaussuunnitelman** ja käytännön tutuksi tekeminen koko yhteisölle.

7. Miten koulutus mielestäsi vastasi sille asettuja tavoitteita?

Erittäin hyvin _____

Kohtalaisesti _____

Heikosti _____

8. Miten mielestäsi koulutuksen yleiset tavoitteet saavutettiin?

Erittäin hyvin _____

Kohtalaisesti _____

Heikosti _____

9. Miten mielestäsi koulutusprosessissa saavutettiin ne tavoitteet, jotka Sinä olit asettanut sille?

Erittäin hyvin _____

Kohtalaisesti _____

Heikosti _____

10. Käsiteltiinkö koulutuksessa mielestäsi Sinulle tarpeellisia/hyviä teemoja?

Kyllä, kaikki tarpeellisia _____

Osa oli, osa ei tarpeellisia _____

ei, ei mitään tarpeellista _____

11. Mitkä koulutuksen teemoista olivat mielestäsi erityisen tärkeitä ja tarpeellisia? _____

12. Olisitko halunnut vielä jonkin teeman esille nostamista? Olisitko halunnut jotain teemaa käsiteltävän enemmän ja syvemmin? _____

13. Miten koet nyt, koulutuksen jälkeen tuntevasi ja tietäväsi oppilashuollollisen toiminnan kokonaisuutena oppilaitoksessa?

Erittäin hyvin _____

Kohtalaisesti _____

Heikosti _____

14. Oletko saanut koulutuksesta selkeyttä ja tietoa oppilaitoksen oppilashuollollisesta toiminnasta kokonaisuutena ja sen kehittämisestä? Jos olet, millaista? _____

15. Miten koet nyt, koulutuksen jälkeen tuntevasi ja tietäväsi opettajana oman roolisi ja tehtäväsi oppilashuollollisessa toiminnassa ja oppilaan ohjauksessa (esim. opettajien, opinto-ohjaajien, erityisopettajien työnjako, tehtävät ja toimintatavat)?

Erittäin hyvin _____

Kohtalaisesti _____

Heikosti _____

KÄÄNNÄ! KÄÄNNÄ!

16. Oletko saanut koulutuksesta selkeyttä ja tietoa omasta roolistasi ja tehtävästäsi oppilaan ohjauksessa ja oppilashuollollisessa toiminnassa? Jos olet, miten koet sen? _____

17. Miten koet nyt, koulutuksen jälkeen tuntevasi erityisopetuksen suunnitelman ja käytännön toteutuksen oppilaitoksessa ja oman roolisi erityisopetuksen kentässä?

Erittäin hyvin _____

Kohtalaisesti _____

Heikosti _____

18. Oletko saanut koulutuksesta selkeyttä ja tietoa erityisopetuksen suunnitelmasta, käytännön toteutuksesta ja omasta roolistasi erityisoppilaiden kohdatessasi? _____

19. Oletko saanut koulutuksesta apua/vastauksia/selkeyttä opettajan työsi käytäntöön? Jos sait, millaista? Jos et saanut, miksi ajattelet niin käyneen? _____

20. Ovatko koulutuksessa käydyt teemat herättäneet keskustelua/pohdiskelua muiden opettajien kanssa? Jos on, miten olet kokenut keskustelut/pohdinnat? _____

21. Kuinka moneen Toinen Aalto II-koulutukseen Sinä olet osallistunut? (yht.6) _____

SUURET KIITOKSET VASTAUKSISTASI JA VAIVANNÄÖSTÄSI!

Liite 3. TEEMAHAASTATTELURUNKO

1 TAUSTATIEDOT

- Kauanko olet toiminut opettajana ammatillisessa oppilaitoksessa?
- Oletko ammatillisten aineiden opettaja vai yhteisten aineiden opettaja?
- Oletko luokanvalvoja?
- Onko Sinulla opettajan pedagoginen pätevyys?

2 ERITYISOPETUS

- Millä tavalla mielestäsi erityisopetus on järjestetty ja miten se toimii oppilaitoksessa?
* Mikä toimii, mikä ei ja miksi?

2. 1 Ammattiaineiden erityisopetus (kysymys ammattiaineiden opettajille)

- (Oman kokemuksesi perusteella) Saako oppilas, joka tarvitsee erityistä tukea, yksilöllistä ohjausta, eikä pysty oppimaan muun ryhmän mukana ja samassa aikataulussa tarvitsemansa tuen ja avun työsalissa **käytännön työssä**?

* Jos haastateltava vastaa EI...

- Mitä siitä seuraa oman kokemuksesi perusteella?
- Mitä voitaisiin/pitäisi tehdä?

2. 2 Yhteisten aineiden erityisopetus (kysymys yhteisten aineiden opettajille)

- (Oman kokemuksesi perusteella) Saako oppilas, joka tarvitsee erityistä tukea, yksilöllistä ohjausta, eikä pysty oppimaan muun ryhmän mukana ja samassa aikataulussa tarvitsemansa tuen ja avun yhteisissä aineissa **teoria tunneilla**?

* Jos haastateltava vastaa EI...

- Mitä siitä seuraa oman kokemuksesi perusteella?
- Mitä voitaisiin/pitäisi tehdä?

3 LUOKKAKOOT

- Onko luokka- ja ryhmäkoot oman kokemuksesi perusteella hyvät ja sopivat?

* Jos haastateltava vastaa EI...

- Mitä se oman kokemuksesi perusteella aiheuttaa?
- Mitä voitaisiin/pitäisi tehdä?

4 INTEGRAATIO

(Esipuhe: Nykyään on yhä enemmän nuoria, jotka tarvitsevat opinnoissa edetäkseen erityistä tukea. Oppilaitoksessa on yksi erityisopettajan johdolla toimiva erityisryhmä kotitalouspalvelu-osastolla. Muuten kaikki opiskelevat samoissa ryhmissä.)

- Onko tämä käytäntö osoittautunut kokemuksesi perusteella hyväksi?
- Saavatko erityiset nuoret tarvitsemaansa tukea opinnoissaan?
- Saavatko lahjakkaat nuoret ansaitsemaansa haastetta opinnoissaan?

5 MAAHANMUUTTAJAT

(Esipuhe: Oppilaitoksessa on paljon opiskelijoita, jotka ovat muuttaneet paikkakunnalle Venäjältä. Osalle kielen oppiminen on ollut vaikeaa.)

- Miten maahanmuuttajien opetustilanteisiin mukanaan tuomiin muutoksiin on panostettu?
- Miten molemminpuolinen sopeutuminen on oman kokemuksesi perusteella sujunut?
- Tunnetko opettajana tarvitsevasi tukea tai resursseja maahanmuuttajien kanssa työskennellessäsi?

6 TUNTIJAKO

(Esipuhe: Kyselylomakkeista kävi ilmi, että aina tuntijako ei ole onnistunut (esim. kolme peräkkäistä tuntia matematiikkaa mukautetulle opetusryhmälle)

- Onko Sinulla kokemusta tällaisesta?
- Mistä tällainen johtuu?
- Miten tällaisesta voidaan päästä eroon?

7 TYÖSSÄOPPIMINEN JA SEN OHJAAMINEN

(Esipuhe: Kyselylomakkeista tuli ilmi sitä, että työssäoppimisen ohjaamista tulisi eräiden opettajien mukaan parantaa ja jalkauttaa oppilashuolto myös työssäoppimispaikkoihin. Eräs opettaja kertoi myös minulle yhdessä koulutuksessa, että hän ei ollut edellisellä harjoittelujaksolla ehtinyt työssäoppimispaikoille ollenkaan, koska hänellä oli omat tunnitsilloin.)

- Miten oman kokemuksesi perusteella toimii oppilaiden työssäoppimisjaksojen ohjaaminen ja oppilashuollollinen työ työharjoittelujen aikana?
- Miten sitä voisi mielestäsi kehittää (jos on kehittämisen varaa)?

8 PELISÄÄNNÖT

(Esipuhe: kyselylomakkeissa korostui selvästi se, että opettajat kaipaisivat hyviä, yhteisiä ja kaikkien noudattamia pelisääntöjä, suoraa puhetta ja vastuunjakamista)

- Mitä nämä asiat Sinun mielestäsi voisivat olla arjen ja käytännön tasolla, opettajan työssä oppilaitoksessa?
- Miksi näitä asioita on Sinun kokemuksesi perusteella vaikeaa saada toteutumaan (jos niitä on vaikea toteuttaa)?

9 JOHTO JA YLLÄPITÄJÄ

(Esipuhe: Kyselylomakkeista tuli ilmi opettajien tyytymättömyyttä johtoa ja oppilaitoksen ylläpitäjää kohtaan. Eräs opettaja kirjoitti, että ylläpitäjä arvostaa tuottoa eikä asiakastyytyväisyyttä. Muutamat opettajat olivat sitä mieltä, että se eivät saa johdolta tarvittavaa tukea ja sitoutumista. Lisäksi rehtori eikä yksi koulutusalojohtajista eivät ole osallistuneet kertaakaan Toinen Aalto II- koulutukseen)

- Miten Sinä koet omassa työssäsi johdon ja opettajien suhteen?
- Miten haluaisit parantaa yhteistyötä johdon ja opettajien välillä?
- Miten koet sen, että rehtori ja koulutusalojohtaja eivät ole osallistuneet koulutukseen?
- Miten oppilaitosta voisi kehittää, jotta Sinun työsi opettajana helpottuisi?

Liite 4. Saatekirje 1

SYKSYINEN TERVEHDYS!

23.10.06

Syysloma oli ja meni ja arkinen aherrus alkaa taas. Ja vauhdikkaasti alkaakin, eli kaikkihan muistavat, että tällä viikolla **torstaina 26. päivä kello 12-15** on Toinen aalto II – koulutusprosessin toinen koulutuspäivä.

Ja joku saattaa muistaakin, että allekirjoittanut tekee pro gradu –tutkielmaansa kyseisen koulutusprosessin toteutumisesta ja lupaili ahdistelewansa työntäyteistä opettajakuntaa kyselylomakkeella ja tässä se nyt tulee.

Toivon todella, että jaksaisitte nyt, loman jälkeen hyvin levänneinä, antaa muutaman minuutin arvokasta aikaanne kahvi – tai ruokatunnistanne tutkimukseni hyväksi. Kyselylomakkeen täytön ei pitäisi viedä kohtuuttomasti aikaa. Vastata saa niin laajasti kuin haluaa, mutta mielellään tietenk in enemmän kuin yhdellä sanalla. Kaikista vastauksista olen kuitenkin äärimmäisen kiitollinen. Suuret kiitokset vaivannäöstänne jo etukäteen!

Teija Ylimäki

Kasvatustieteen opiskelija Tay, gradu-kokelas

(Yhteystiedot poistettu liitteestä)

PS. Kaikki vastaukset ovat luottamuksellisia. Kustannussyistä käytössä ei kuitenkaan ole palautuskuorta. Vilpillisen käyttäytymisen välttämiseksi voit taittaa kyselylomakkeen siten, että tämä saatekirje jää päällimmäiseksi ja voit sulkea nipun klemmarilla. Palautus tapahtuu aukolliseen ”postilaatikkoon”, joka on viikolla toimistossa ja vielä koulutuspäivänä luentosalin edessä.

Kiitokset kaikille!

Liite 5. Saatekirje 2

TALVI TULI, KOULUTUS OLI JA MENI!

to 2.11.06

Viime viikolla oli Toinen aalto II-koulutusprosessin toinen päivä, jossa osallistujamäärä jäi melko vaisuksi. Paikalla oli reilu parikymmentä aktiivisinta opettajaa, siitä heille **Suuri Kiitos**. Liian moni jätti tulematta, sillä iltapäivä oli paljon ajatuksia herättävä ja siitä olisi ollut hyötyä jokaiselle. Mutta mennyttä ei saa takaisin, joten keskitytään tulevaan...

Muistutukseksi ja kalenteriin heti merkittäväksi, seuraava **Toinen aalto II-koulutuspäivä on keskiviikkona 22.11. klo. 12-15**. Silloin kaikki ehdottomasti paikalle!

Lisäksi **allekirjoittanut karhuua** vielä palauttamatta olevia **kyselylomakkeita**. Olen saanut vasta 20 takaisin (**KIITOS PALAUTTANEILLE**), mutta odotan vielä vastauksia yli 30 opettajalta. Eli pyydän kaikkia laittamaan muutaman minuutin elämästään kyselylomakkeen täyttämiseen (vaikka et olisi ollutkaan viime viikon koulutuksessa).

Tutkimuksen onnistumiseksi ja kattavan sekä todenmukaisen kuvan saamiseksi on **välttämätöntä, että kaikki opettajat osallistuvat tutkimukseen**. Tutkimuksen tuloksista saattaa olla paljonkin hyötyä Sinulle ja oppilaitokselle. Teidän vastausten perusteella pystytään nostamaan asioita keskusteltaviksi ja nähdään kehittämis- tai muutostarpeet ja niiden suunta. En tee tutkimusta Teidän kiusaksi, vaan Teidän Hyödyksi.

Palautathan kyselylomakkeen laatikkoon ensi viikon aikana, pe 10.11. mennessä!

Teija Ylimäki

Kasvatustieteiden opiskelija, Tay, gradu-kokelas

(Yhteystiedot poistettu liitteestä)

Kiitokset kaikille!

Liite 6. Saatekirje 3

Tervehdys!

Muistuttaisin nyt vielä näin sähköpostinkin välityksellä kyselylomakkeesta, jonka olen jakanut kaikille. Kiitos kovasti kaikille jo vastanneille arvokkaista mielipiteistänne ja vastauksistanne!

Olen nyt saanut vastauksen 28 opettajalta eli uinuvia on vielä puolet... Kokonaiskuva jää erittäin vajavaiseksi, jos vain puolet vastaavat. Kehotankin nyt yhä uudelleen ja uudelleen jokaista ottamaan kynän kauniiseen käteen ja raapustamaan vastaukset lomakkeeseen, joka löytyy jokaisen omasta lokerikosta. Palautuslaatikko on siinä vieressä. Olisin hyvin kiitollinen.

Pyydän jo anteeksi, että joudun näin aina vain ahdistelemaan, mutta valitettavasti joudun jatkamaan patistamista niin kauan, että saan kaikilta vastaukset...

Muistutus! Ensi viikolla keskiviikkona 22.11. klo. 12-15 Toinen Aalto koulutusta!

Nähdään koulutuksessa!

Odottavin terveisin

Teija Ylimäki, Gradu-kokelas

(Yhteystiedot poistettu liitteestä)

Ps. Tässä kyselylomake sellaiselle Opettajalle, jonka on helpompi vastata tietokoneen välityksellä.

Liite 7. Taulukko tulohaastattelun tekemisestä

1 opettaja <i>ei vastannut</i> kysymykseen.	Ei vast.	Käytkö uusien opiskelijoiden kanssa tulo- haastattelun?	OHJAUKSELLE TÖIMINTÄTAVAT
8 opettajaa (22 % vastanneista) vastasi <i>Ei, koska ei ole ryhmänohjaaja.</i>	Ei tee tulo- haastattelua		
<i>ei. tulohaastattelu jäi tänä lukukautena tekemättä tiedon puutteen vuoksi. Ope010</i>	Ei tehnyt tiedon tai ajan puutteen vuoksi		
<i>ei. Ajanpuute ja toisaalta en halua saada liian pikaista ennakoarviota opiskelijasta. Ope07</i>			
5 opettajaa (14 % vastanneista) vastasi <i>Kyllä</i> haastattelevansa.	Kyllä tekee		
<i>kyllä. Haluan tutustua heihin eli saada kontaktin heti alkuunsa. Voin itse valmistautua paremmin. Ope02</i>	Kyllä tekee tulo- haastattelun,		
<i>kyllä. Oppii tuntemaan oppilaan. Ope013</i>			
<i>kyllä. Pieni tutustuminen ei ole pahasta. Ope024</i>			
<i>kyllä aina. tutustuminen molemmin puolin. Ope044</i>			
<i>kyllä. tutustun. Ope045</i>			
<i>kyllä. Mukavampi aloittaa yhteistyö tutustumisen myötä. Ope015</i>	koska siinä tutustuu ja saa kontaktin		
<i>kyllä. Oppilaantuntemuksen ja kontaktin syntymisen kannalta välttämätön. Ope034</i>	opiskelijoihin.		
<i>kyllä. Tutustun oppilaisiin paremmin. He uskaltavat kertoa ongelmistaan, kun ei ole muita kuuntelemassa. Ope041</i>			
<i>kyllä. Tutustun paremmin oppilaisiini, tiedän ja opin ja ymmärrän tietämään heidän elämänsä. Ope046</i>			
<i>kyllä. Ennakkotiedot tärkeitä. Nkod4</i>	Kyllä tekee,		
<i>kyllä. Molempien osapuolien etu. Ope019</i>	koska saa tietoa ja on tärkeää.		
<i>kyllä. Yksikössämme on sovittu, että kaikki uudet opiskelijat tulohaastatellaan. Pidän sitä erittäin tärkeänä. Nkod6</i>			
<i>kyllä. Haluan tietoa opiskelijoista. Nkod5</i>			
<i>kyllä. Talon käytäntö – saa taustatietoa opiskelijasta. Ope043</i>			
<i>kyllä. Taustatiedot ja osaaminen. Ope054</i>	Kyllä tekee,		
<i>kyllä. Opiskelijan taustatiedot ovat tärkeitä toiminnan suunnittelussa. Ope036</i>	koska siinä saa tietoa taustoista,		
<i>kyllä. Haluan saada pikaisen käsityksen opiskelijasta taustoista, harrastuksista ja oppia kaikki nimeltä. Ope029</i>	motivaa- vaatiosta ja toiveista.		
<i>kyllä. Haastattelussa tulee esille paremmin opisk. tausta, suunnitelmat ja motivaatio. Nkod1</i>			
<i>kyllä. Saadakseni selville heidän mahdollisia aikaisempia koulutuksiaan, toiveitaan, odotuksiaan nykyistä koulutusta kohtaan. Ope050</i>			
<i>kyllä. Kuuntelen oppilasta; mitkä ovat hänen toiveensa koulutuksesta? Erytislahjat? ja mahdolliset vajavaisuudet opetusta ajatellen? Miten voitaisiin oppimista parantaa aikaisempaan nähden. Ope027</i>			

Liite 8. Taulukko taustatietojen siirtämisestä perusopetuksesta.

8 opettajaa (ei ryhmänohj.) (22 %) <i>Ei ollut saanut tai Ei vastannut.</i>	Ei vast.	Oletko ryhmän-ohjaajana toimiessasi saanut taustatietoja opiskelijoista perusopetuksesta? Miten koet tiedot ja miten hyödynnät?
2 ryhmänohjaajaa <i>Ei ollut saanut taustatietoja.</i>	Ei	
6 opettajaa (17 %) vastasi Kyllä saaneensa taustatietoja.	Kyllä	
<i>kyllä ja ei. mietin tarkoin opiskelijalle sopivia harjoituksia ja yritän löytää väylän, jolla ongelmista selviydytään. Ope019</i>	Kyllä ja ei.	
<i>kyllä. Kaksipiippuinen juttu? Luotan opiskelijaan, annan hänelle itselleen mahdollisuuden kertoa itsestään. ”Huhu-puheet” esim. entiset opot ovat huonoja tiedonlähteitä. Ope027</i>	Kyllä on saanut tietoja,	
<i>kyllä. Vaikeissa oppimisvaikeuksissa auttaa valmistautumaan opetuksen haasteisiin, toisaalta leimaa turhaan etukäteen. Yleensä kysyn tietoja vasta kun jotain ilmenee. En siis kaikkien taustoja. Ope029</i>	mutta kokee ne pikemmin	
<i>kyllä. Joskus tarpeen, joskus aiheuttaa turhia ennakkoluuloja. Ope030</i>	leimaa-	
<i>kyllä. Oikeastaan en paljon mitenkään. Yritän lähteä opiskelijoiden kanssa puhtaalta pöydältä. Ope041</i>	vina.	
<i>kyllä. En aseta ennakkoehdotuksia, teen itse omat havaintoni oppilaasta. Ope024</i>	Kyllä on saanut tietoja,	
<i>kyllä. Ainahan taustatiedot, ja niitä vaihran, ovat hyvään tarpeeseen. Ope053</i>	kokee ne hyödyksi monessa asiassa.	
<i>kyllä. Koen todella tärkeäksi. Hyödynnän opiskelijan kohtaamisessa, opiskelun tukemisessa ja suunnittelussa. Ope02</i>	Kyllä on saanut tietoa,	
<i>kyllä. Mielestäni tieto on tullut OHR:n kautta hyvin ja sitä voi hyödyntää esim. kokeiden vaatavuustasossa. Ope010</i>	osaa huomioida ja suhtautua.	
<i>kyllä. HOJKS:ssa. Ope013</i>	Kyllä on saanut tietoa,	
<i>kyllä. Tärkeää tietoa – osaa ottaa huomioon erilaiset opiskelijat ja heidän vaikeudet. Ope044</i>	osaa huomioida ja suhtautua.	
<i>kyllä. Oikea suhtautuminen. Ope054</i>	Kyllä,	
<i>kyllä. Käytän tiedot hyväksi. Osaan ottaa opiskelijan heikkoudet ja vahvuudet huomioon. Nkod5</i>	ei aina hyötyä	
<i>kyllä. Opetan myös matematiikkaa – osaan aloittaa oikeasta kohdasta teen myös lähtötasotestin. Ope046</i>	Kyllä,	
<i>kyllä. joskus hyötyä joskus ei. Ope045</i>	hyväksi erityisopiskelijoiden kohdalla.	
<i>kyllä. En pidä niitä välttämättöminä, mutta kuitenkin hyödyllisenä voi helpottaa yhteistyötä. Ope015</i>	Kyllä,	
<i>kyllä. Kyllähän tiedot hyväksi on, mutta on myös tapauksia, jolloin perusopetuksessa huonosti menestynyt pärjää ammattiopinnoissa ihan hyvin. Ope07</i>	haastattelu ja lomake.	
<i>kyllä. Tietojen siirtäminen on tarpeellista vain niissä tapauksissa, joissa on erityisopiskelijastatus, mukautuksia tai sairauksia. Ope034</i>	Kyllä,	
<i>kyllä. Jonkin verran tulohaastattelun yhteydessä jos jotain erityistä. voi etsiä syitä mitä opiskelijan taustalla on. Ope043</i>	haastattelu ja lomake.	
<i>kyllä. Opiskelijat täyttävät lomakkeen, joka jää luokanvalvojan ja opon haltuun. Nkod6</i>	haastattelu ja lomake.	

Liite 9. Taulukko tukitoimista erityisopiskelijoille.

4 opettajaa (11 % vastanneista) ei vastannut kysymykseen.	Ei vast.	
<i>Istun vieressä ja opetan. Ope054</i>	Annan aikaa, henk. koht. ohjausta, tukea.	Millä tavalla huomioid/tuet opiskelijaa, joka oppii muita hi-taamin?
<i>(...)henk.koht. opetusta annan ko. oppilaalle enemmän...Ope013</i>		
<i>Tankkaan asioita hänen kanssa. Ope040</i>		
<i>eriyttämällä opetusta. Ope021</i>		
<i>(...) käyn asioita enemmän läpi henkilökohtaisesti. Ope010</i>		
<i>(...) Teoriassa annan lisää aikaa ja autan jos tarvii. Ope029</i>		
<i>(...) antaa kädestä pitäen ohjeita tai tarkentaa (...) Ope015</i>		
<i>Opastan muita enemmän esim. tehtävien lukemisessa. Ope034</i>		
<i>Ohjausta henkilökohtaisesti esim. tehtäviä tehtäessä. Ope042</i>		
<i>Enemmän henk. koht. ohjausta. Nkod2</i>		
<i>Tuen häntä opiskelussa. Käytän enempi aikaa häneen. Kannustan opiskelussa. Nkod5</i>		
<i>(...) auttamalla tuntitehtävissä jonkun verran Ope043</i>		
<i>Pyrin järjestämään enemmän aikaa opiskelijoille, näyttämään asioita/niiden toimivuutta käytännössä Ope050</i>		
<i>Seuraan häntä tarkemmin ja varmistan yksinkert. peruskysymyksillä, onko hän ymmärtänyt. Nkod1</i>	Seuraan ja selitän.	joka oppii
<i>Yritän käydä katsomassa hänen tehtävien tekoa moneen kertaan ja samalla selitän vielä asioita uudelleen.(...) Ope041</i>		
<i>Opiskelijan mukaan mitä näen hänen tarvitsevan. Ope045</i>	Ei suuria, opiskelijan mukaan	muita hi-taamin?
<i>Enpä juuri(...) Yritän käyttää soveltuvia opetusmenetelmiä. Ope039</i>		
<i>Yritän auttaa ja tukea enemmän kuin muita, mutta aika ei siihen yleensä riitä. Ope07</i>		
<i>Yritän löytää aikaa kahdenkeskisille opetustuokioille. Joskus saatan kokeilla tutor-opiskelijan käyttöä. Ope019</i>	Tutor-opiskelija	
<i>mukautettua opetusmateriaalia, henk.kohtaista ohjausta, tehtävien luku, selitys, suulliset kokeet mahdollisesti. Ope01</i>	Materiaali ja tehtävät opiskelijan mukaan.	(esim. mukautettu)
<i>H:lökohtaista materiaalia käyttämällä, (...) Ope02</i>		
<i>Annan enemmän henk.koht. opetusta ja helpotan tehtäviä Ope024</i>		
<i>Annan aikaa joskus enempi, työtehtävät annetaan oppilaan kykyjen mukaan. Ope027</i>		
<i>antamalla erillistehtäviä. Ope044</i>		
<i>(...) mennä omaa tahtiaan ja autan parhaani mukaan enemmän kuin toisia ja helpotan tiettyjä tehtäviä (...)todella raskasta ja kuluttaa sekä muita oppilaita ja opettajaa. Erityisopetus olisi silloin todella tarpeen! Ope030</i>		
<i>(...) todella raskasta ja kuluttaa sekä muita oppilaita ja opettajaa. Erityisopetus olisi silloin todella tarpeen! Ope030</i>		
<i>Annan tukiopetusta. Nkod6</i>	Tukiopetus	teoria-tunneilla
<i>(...) Yhdelle olen pitänyt pari tuntia tukiopetusta. Ope032</i>		
<i>Paljon toistoa! Rohkaisten ja kannustaen uskomaan itseensä ja omiin kykyihinsä ja osaamiseensa. Ope055</i>	Käytäntö, toisto, harjoitus	tai työsalissa?
<i>Käytännöntyöhön ja paljon onnistumisia ja harjoitusta. Nkod3</i>		
<i>teoriatunneilla mukautettu tarvitsee opetella vain pääasiat ja työtunneilla mukautettu oppilas tekee sen "perusversion" ko. asiasta. Ope046</i>	Pääasiat, perusteet, avustaja, tuki.	
<i>Kouluavustajan käyttö, helpommat tehtävät, yksilöllinen tuki muutenkin, seurata että "pysyy mukana". Ope053</i>		
<i>Huomioin tod. mielelläni, jos siihen annettaisiin resursseja. Ope036</i>	Ei resurss.	

Liite 10. Taulukko ”armonumeroiden” antamisesta opiskelijalle.

1 opettaja ei vastannut kysymykseen.	Ei vast.	O H J A U K S E L L I S E T T O I M I N T A T A V A T
18 opettajaa (50 % vastanneista) vastasi, että Ei ollut toiminut kuvatulla tavalla.	Ei ollut antanut.	
<i>ei. Arviointi tapaa pitää muuttaa, jos opiskelija ei kykene tietojaan ammentamaan ulos tavalla 1. Ope027</i>	Ei ollut antanut,	
<i>ei. Annan mukautetun arvosanan jos oppilas hyväksyy sen. Nkod4</i>	arviointia täytyy muuttaa.	
<i>ei. Arviointit aina arvioiden mukaan. Ope053</i>		
<i>ei. Edellisessä työpaikassa olen antanut hyväksytyn, vaikka olisi kuulunut hylätty. Yleinen tapa siellä. Nkod5</i>		
1 opettaja vastasi Kyllä toimineensa kuvatulla tavalla	Kyllä.	
<i>kyllä. Kysymyksessä on ollut teoria-osuus ammattiaineessa ja oppilas on käytännössä (harjoitustyöt) osoittanut omaavansa läpimenoa hyväksyttävän tason. Ope07</i>	Kyllä, koska opiskelija osaa työt käytännössä tai on suorittanut lisätehtävät.	
<i>kyllä. mikäli opiskelija on suorittanut annetut lisätehtävät hyväksyttävästi omalla ajallaan ja on alkanut sisäistää työelämän pelisääntöjä työaikojen noudattamisen suhteen. Ope019</i>		
<i>kyllä. valitettavasti. ei välttämättä tee sillä teoriolla mitään, on muuten hyvä tekemään käytännön töitä. Ope044</i>		
<i>kyllä. Usean uusintakerran jälkeen totesin, että opiskelijan tulos ei parane kokeita uusimalla, vaan haastattelin häntä ja lopuksi sovimme, että arvosana on T1. Ope041</i>	Kyllä, koska raja on häilyvä.	
<i>kyllä. Joskus raja hylätyn ja alimman arvosanan välillä on niin pieni, että hyväksymällä kokeen autan opiskelijaa etenemään. Nkod6</i>		
<i>kyllä. Opiskelijan toiminnassa on ollut jotain, joka kuitenkin osoittaa halua suorittaa pakolliset tehtävät tms. Itse joskus samaa tenttiä 5 kertaa runnoneena en koe edelleenkään aiheesta mitään oppineeni (...) Ope039</i>	Kyllä, koska opiskelijassa on myös jotain hyvää.	
<i>kyllä. esim. jos tyyppi on ”parantanut” tapansa tai jos hänellä on joki hk hankaluus tai en jaksa tehdä uusinnan uusintoja sataa kertaa. Ope045</i>		
<i>kyllä. Ajattelen, että opisk. voi olla jotain sellaista osaamista, joka ei jostain syystä ole tullut ilmi. Nkod1</i>		
<i>kyllä. Se olisi tuottanut minulle enemmän työtä, näin pääsin vähemmällä. Tämä on vain yksi tapaus!! Ope040</i>	Kyllä, pääsin vähällä.	
<i>kyllä. Motivointitarkoituksessa, palkkiona yrittämisestä, kannustuksena. Ope02</i>	Kyllä, palkkiona opiskelusta	
<i>kyllä. yrittäminen palkitaan aina. Nkod3</i>		
<i>kyllä. Opiskelijoistani suurin osa on venäläisiä, joilla suomen kielen taito on vielä puutteellinen. Teettämällä hänellä/heillä uuden kokeen, en voita mitään, koska tilanne ei siitä hetkessä muuksi muutu. Ope050</i>	Kyllä, koska opiskelijat venäläisiä.	

Liite 11. Taulukko oppilashuollon kokonaisuuden ja oman roolin selkeytymisestä.

17 opettajaa (61 % vastanneista) <i>Ei vastannut, Ei saanut uutta tietoa tai Tiesi kaiken jo ennen koulutusta.</i>	Ei vastannut (61%)	Oletko saanut koulutuksesta selkeyttä ja tietoa oppilashuollollisesta toiminnasta kokonaisuutena ja sen kehittämistä? Jos olet, millaista?	O P P I L A S H U O L L O N	T O I N E N A L T O
<i>Kyllä Ope060</i>	Kyllä sai			
<i>Kyllä Ope071</i>				
<i>No vähän. Ope076</i>	Vähän sai			
<i>Moni asia pitää ajatella uudestaan Ope078</i>	Pohdintaa			
<i>Entisen tiedon vahvistusta! Ope062</i>	Tarkennusta, vahvistusta (11%)			
<i>Pieniä tarkennuksia tuli. Ope066</i>				
<i>Kyllä, asiat ovat tarkentuneet Ope073</i>				
<i>Arvosanojen käytännöllisistä puolesta Ope065</i>	Arvosanoista			
<i>Kyllä oppilashuollon yleisistä toimintamenetelmistä Ope077</i>	Toimintamenetelmistä			
<i>Toiminnasta kylläkin, kehitystyö jäi vähän avoimeksi kysymykseksi. Ope080</i>	Toiminnasta kyllä, kehittämistyöstä lisää			
<i>Oppilashuolto toimii ok, sen kehittäminen ei ole ollut yleisesti keskustelun aiheena. Kenelle se kuuluisi? Ope068</i>				
14 opettajaa (50 % vastanneista) <i>Ei vastannut, Ei saanut uutta tietoa tai Tiesi kaiken jo ennen koulutusta.</i>	Ei vastannut (50%)	Oletko saanut koulutuksesta selkeyttä ja tietoa omasta roolistasi ja tehtävästäsi oppilaan ohjauksessa ja oppilashuollollisessa toiminnassa? Jos olet, miten koet sen?	K O K O N A I S U U S & O M A R O O L I	K O U L U T U S P R O S E S S I
<i>Kyllä, näin jatketaan Ope062</i>	Kyllä sai, Positiivista (18%)			
<i>Kyllä Ope071</i>				
<i>jonkin verran Ope085</i>				
<i>Positiivisesti Ope065</i>				
<i>Positiivisena Ope070</i>				
<i>Ei paljoa uutta tietoa. Enemmänkin suhtautumista asiaan. Ope076</i>	Suhtautumista, lähen- tymistä			
<i>Olen saanut asiat lähemmäksi itseäni. Ope078</i>				
<i>Vahvistusta käytäntöihin Ope082</i>	Vahvistusta, malleja, ajatuksia, käytänteitä, muistutuksia (14%)			
<i>Kyllä toiminta malleja käytäntöön Ope077</i>				
<i>Aina koulutus antaa uusia ajatuksia ja kuulee hyviä käytänteitä Ope060</i>				
<i>Hyviä muistutuksia leipääntymisen estämiseksi Ope063</i>				
<i>Olen saanut varmuutta aikuisena toimimiseen opiskelijoiden kanssa. Hyvä fiilis. Ope068</i>	Varmuutta, ”otetta”			
<i>Tiiviimpi ”ote” opiskelijoihin. Toimia aikuisena ihmisenä, jota olen mielestäni jo toteuttanut. Ope079</i>				
<i>- Oppilaan ohjauksessa kylläkin, monikulttuurisuus tuo mukanaan omia haasteita Ope080</i>	Ohjaus			

Liite 12. Taulukko erityisopetuksen suunnitelman ja oman roolin selkeytymisestä

8 opettajaa (29 % vastanneista) <i>Ei vastannut tai Tiesi kaiken jo ennen koulutusta.</i>	Ei vastannut (29%)	Oletko saanut koulutuksesta selkeyttä ja tietoa erityisopetuksen suunnitelmasta, käytännön toteutuksesta ja omasta roolistasi erityisoppilaita kohdatessasi?	E R I T Y I S O P E T U S I I	T O I N E N S A L P E T O S I I
9 opettajaa (32 % vastanneista) vastasi <i>Kyllä saaneensa tietoa koulutuksesta.</i>	Kyllä sai (32%)			
4 opettajaa (14 % vastanneista) vastasi <i>Jonkin verran tai Hieman saaneensa tietoa koulutuksesta.</i>	Hieman sai (14%)			
<i>On tullut esille monia hyviä seikkoja Ope070</i>	Vinkkejä, seikkoja			
<i>Hyviä vinkkejä. Ope081</i>				
<i>Suhtautumistapani tulee muuttumaan positiivisemmaksi Ope078</i>	Suhtautuminen			
<i>Mielestäni tunnen erityisopetuksen kentän hyvin Ope063</i>	Tunteminen			
<i>Vähän paremmin selkeytyi, mutta vaatii lisää pohdintaa Ope079</i>	Uusia ajatuksia ja pohdintaa			
<i>En ehkä selkeyttä vielä käytännössä, mutta uusia ajatuksia. Ope068</i>				
<i>Työskentelyprosessi ei käynnistynyt opettajien keskuudessa koulutuksen aikana. Ope066</i>	Ei prosessia			

Liite 13. Taulukko erityisopetuksen kentän kehittämistarpeista.

<i>kohtalaisesti. Erityisopetusta on jonkin verran, mutta ei riittävästi eikä mun tietääkseni mitenkään järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti (tämä on mun käsitys asioista) Ope043</i>	Erityisopetuksen järjestämisestä puuttuu järjestelmällisyys	Tarve panostaa erityisopiskelijoihin	KEHITTÄMISTARPEITA
<i>kohtalaisesti. jokainen opettaja ”hallinnoi” omia opiskelijoitaan ja ohjaa/ei ohjaa tarpeellisiin toimenpiteisiin. Ope045</i>			
<i>kohtalaisesti. En oikeastaan tiedä, miten se talossamme toimii. Ope041</i>			
<i>kohtalaisesti. Selväpiirteisyys puuttuu. Ope054</i>			
<i>kohtalaisesti. Resurssit anottava aina erikseen. Nkod4</i>			
<i>Erityisopetuksen tarve on kasvanut, siksi haluaisin siihen jotain vinkkejä. Nkod1</i>			
<i>Erityisopetuksen organisointi ja järjestelyt. Ope054</i>			
<i>(...) – Erityisopetukseen panostaminen, pienryhmien luonti. (...) Ope019</i>	Erityisopiskelijat liian vähin tukitoimin integroitu isoihin ryhmiin	→ järjestelmällisyys, pitkäjänteisyys, tarvittavat tukitoimet, ryhmäkoot, keskustelu & koulutus	KEHITTÄMISTARPEITA
<i>kohtalaisesti. <u>Pienopetusryhmä</u> (kot- ja kul.palvelu) toimii loistavasti, kun ovat omassa ryhmässään ja omilla tavoitteilla. Mutta erit. opisk. tunkeminen isoon tai pienempäänkin tavalliseen opetusryhmään vie aikaa tavall. opiskelijalta, koska koko opetus pyörii erit. opisk. ehdoilla! Ope036</i>			
<i>kohtalaisesti. – Liikaa yhdistetään isoon ryhmään. Nkod3</i>			
<i>huonosti. erityistä tukea vaativat opiskelijat integroitu muihin isoihin opetusryhmiin. (...) Ope019</i>			
<i>kohtalaisesti. Pitäisi olla erillisryhmiä eikä saisi yhdistää muita ryhmiä (esim. säästösyistä) Ope042</i>			
<i>Viitataan erit. opetukseen edelleen. Jos saan työskennellä edes hiukan ”tasaisemman” tasoisessa ryhmässä, en tarvitse tukea. Erit opetusta vaan kaivataan nykyään yhä useammassa ryhmässä. Ope030</i>			
<i>Mukautettuja iso määrä ns. normaalien oppilaiden joukossa on todella iso haaste. Joskus toimiminen tunneilla on hankalaa, koska tuntuu, ettei riittävästi ehdi auttaa mukautettuja opiskelijoita. Ope041</i>			
<i>kohtalaisesti. Liian suuret opetusryhmät, (...) Ope055</i>			
<i>(...) (oppilasmäärä kohtuullinen luokassa ei yli 20 opiskelijaa (...) Ope046</i>			
<i>esim. haluaisin listan mukautetuista, koska nykyään tämä tämä tieto tulee suoraan oppilaalta, jos tulee... Ope040</i>			
<i>(...) – HOJKS prosessi joka open asiaksi?! Ope01</i>			
<i>muiden kanssa puhua yhteisistä ongelmista Nkod3</i>			
<i>Satunnaista konsultaatiota ongelmatilanteissa Ope039</i>			
<i>Koulutusta erit. opisk. kanssa toimimiseen (toinen aalto –koul. I oli hyvä), omaan aineeseen liitt. erit. opisk. koulutusta Ope036</i>			

Liite 14. Taulukko ammatillisesta erityisopetuksesta & erityisopettajaresurssista

<i>Työsaliopetuksessa pitäisi ryhmät puolittaa ja sitä varten tarvittaisiin ylimääräinen opettaja. Ope07</i>	Ammatillisten aineiden erityisopetus ei toimi	Tarve ammatillisten aineiden erityisopetukseen	E R I T Y I S O P E T U S & M A A H A N M U U T T A J A T	
<i>huonosti. Yleisaineissa erityisopetus toimii ihan hyvin, mutta ammattiaineissa erityisopetus pitäisi antaa koulun jälkeen tai viikonloppuna, koska on vain ammattiaineiden opettaja sitä antamassa ja hän pitää normaaleja tunteja (eikä opiskelijat tule iltaisin tai viikonloppuisin) Ope07</i>		aineiden		
<i>kohtalaisesti. Ammatillisissa aineissa ei toimi, yhteisissä aineissa toimii kohtalaisesti. Ope01</i>		erityisopetus		panostamiseen,
<i>kohtalaisesti. Opetusta kyllä annetaan, mutta sellainen opetus, joka tukisi ammattitaitoa, on hyvin vähäistä Nkod1</i>		ei		erityisopettaja
<i>kohtalaisesti. Opettajat ei saa korvausta jos pitää erityisopetusta ammattiaineissa. kukaan ei siis pidä erityisopetusta ammattiaineissa. Yleisaineet voi olla eri juttu! Nkod5</i>		toimi		resurssein
<i>(...) Ammattiaineiden erityisopetukseen selkeyttä ja käytännön toteuttamismallia. Ope010</i>				lisäämiseen
<i>kohtalaisesti. kaikki, jotka tarvitsisivat erityisopetusta, ei ole mahdollista päästä siihen. Esim. omalta tunniltani ei pääse eo:n ohjaukseen, koska hänellä on oma oppitunti. Ope040</i>	Liian vähän erityisopetusresurssia	ja		
<i>kohtalaisesti/huonosti. Järjestelmä on sinällään hieno, se vaan ei toimi. Erityisopettaja ei mielestäni saisi kieltäytyä vastaanottamasta erit.opet. tarpeessa olevia oppilaita, jos heidän kanssaan ei jaksa olla. Tänä syksynä esim. n. alle 5 oppilasta on ollut erit. opetuksessa minun ryhmästäni, vaikka tarve olisi ollut n. 20 oppilasta! Ope030</i>		maahanmuuttajien		
<i>kohtalaisesti. Liian vähän resursseja – raha- ja hlöresursseja! Paljon tarvetta, liian vähän ymmärrystä erilaisiin opiskelijoihin. Ope02</i>		integroinnin		
<i>kohtalaisesti. Vain yksi erityisope ei voi hoitaa kaikkea. Eriyttäminen ja heterogeeniset ryhmät ovat kaikkien haaste! Ope029</i>		parantamiseen		
<i>kohtalaisesti. yksi opettaja ei ehdi opettaa kaikkia esim. ”rästejä” kun ammattiopettajat on täystyöllistettyjä. Ope046</i>		sekä		
<i>kohtalaisesti. Ei ole riittävästi erityisopettajan pätevyyden omaavia opettajia. Nkod6</i>		tuntijärjestyksen		
<i>kohtalaisesti. Opiskelijani eivät kuulu erityisopetuksen piiriin, koska heillä ei ole oppimisvaikeuksia. Toisaalta he ovat erityisasemassa suomalaisiin opiskelijoihin nähden. Tilanne on aika mielenkiintoinen. Ope050</i>	Maa-hanmuuttajien integrointi	ongelmien		
<i>- Kuinka ryhmäyttää onnistuneesti suomalaiset / maahanmuuttajaryhmät? – Ope050</i>		korjaamiseen.		
<i>(...) tuntijako – täytyisi ottaa huomioon oppilaiden keskittymiskyky esim. 3 peräkkäistä oppituntia matematiikkaa mukautetulle ryhmälle... Ope055</i>	Tuntijärjestys			
<i>(...) tuntijärjestys järkeväksi...) Ope046</i>				

Liite 15. Taulukko yhteisistä pelisäännöistä, johdon tuesta ja kasvatustehtävästä

<i>pelisääntöjen täsmentämistä. (...) – Yhteisten pelisääntöjen tarkka laadinta ja niiden <u>noudattaminen</u>. Ope019</i>	Peli säännöt	Yhteiset pelisäännöt,	Y H T E I S T E N S O P I M U S T E N L U O M I N E N & N O U D A T T A M I N E N
<i>Selvät pelisäännöt! yleensä Ope013</i>		johdon,	
<i>Nykyistä enemmän tukea koulutuksen järjestäjän taholta ja (...) ylläpitäjä arvostaa yksikköhintoja, ei asiakastytyväisyyttä ja tasokkaan opetuksen tarjoamismahdollisuutta. (...) Ope019</i>	Ylläpitäjän väärät arvot	esi-	
<i>En tällä hetkellä tunne tarvitsevani kuin esimiehen tuki (...) Ope046</i>	Johdon ja esi-	miehen ja	
<i>(..) johdon tuki, päätösten seuranta, toteutus ontuu. (...) Vuorokeskustelu johto - riviopettaja – opiskelija kok. valtaisesti?! – Vastuu – asioihin puuttuminen – suora puhe?! (...) Ope01</i>	miehen tuki		
<i>Poissaolot pitäisi saada vähemmiksi, se on koko organisaation asia. Erityisohjausta on vaikea antaa, jos oppilas ei ole paikalla. Ope027</i>	Poissaolojen	koulu-	
<i>Koulumme on joskus hävinnyt valitusprosessin, jossa opettaja oli alentanut oppilaan arvosanan poissaolojen vuoksi. Tästä häviöstä on seurannut, että koulussamme on käytäntö ja määräyskin, että poissaolot ei saa vaikuttaa arviointiin. Tämä on lisännyt oppilaiden poissaoloja suhteettomasti. Kuitenkin olen juuri ollut pedagogisessa pätevöittämisskoulutuksessa, siellä sanottiin, että poissaolot saa pienentää arvosanaa, jos oppilaille se tehdään heti aluksi selväksi ja perustellaan siten, että arvioinnissa otetaan aina huomioon tuntiosaaminen. Haluaisinkin, että tämä asia nostettaisiin esiin näissä meidän tilaisuuksissa (...)Ope07</i>	karsi-	yllä-	
<i>Työnohjaus olisi paikallaan. (...) Ope02</i>	pitäisi	pitäjän	
<i>- Oppilashuolto jalkautettava opiskelijoiden työssäoppimispaikoille ja todelliseen elämään. (...) Ope019</i>	panostaa	tuki,	
<i>Työssäoppimisen ohjaukseen ja vastuun jakamiseen. (...) Ope010</i>	Työnohjaus	opetta-	
<i>Luokanvalvojien kanssa tehty yhteistyö on heikkoa, siihen toivon parannusta, (...) Ope01</i>	Työssä-	jien	
<i>Tukea vanhemmilta Ope054</i>	oppimisen	työn-	
<i>Jotta ymmärtäisin paremmin heidän käyttäytymistään, motiivejaan, haluaisin oppia tuntemaan heitä ihmisinä. Valitettavan vähän jää aikaa opiskelijan kuulemiselle. Ope050</i>	kehittä-	ohjaus,	
<i>on niillä aivan eri maailmankuva kuin meikäläisellä ”ikäihmisellä”. Ei tahdo päästä samalle aaltopituudelle. Miten ne saisi motivoitua opiskelemaan. Ope042</i>	minen	työssä-	
<i>- Nuoren kohtaaminen – aito kiinnostus?! – Itsensä ”likoon” laittaminen?! (...) Ope01</i>	Yhteistyö	oppi-	
<i>Miten me (...) kaikki yhdessä ja erikseen osaisimme paremmin ja paremmin hoitaa koulutustehtävämme (”HOLISTISESTI!!”) ? Miten säilytämme / nostamme nuorten itsetunnon / motivaation / innon ja samanaikaisesti oman innostuneisuutemme, motivaatiomme. Ope02</i>	Opiskelijan kohtaa-	minen	
	mineni	kasva-	
	motivointi	tus-	
	&	teht-	
	koulutus-	tävän	
	tehtävän	muista-	
	muista-	minen	
	minen		

Liite 16. Taulukko koulutuksen teemojen tarpeellisuudesta ja tärkeydestä.

<i>Kyllä, kaikki oli tarpeellisia</i>	16 opettajaa (57%)	Käsiteltiinkö tarpeellisia teemoja?	K O U L U T U K S E N T E M O J E N T A R P E E L L I S U U S J A T Ä R K E Y S
<i>Osa oli, osa ei tarpeellisia</i>	12 opettajaa (43%)		
<i>Ei, ei mitään tarpeellista</i>	-		
6 opettajaa (21 % vastanneista) <i>Ei vastannut kysymykseen</i>	Ei vastannut (21%)	Mitkä koulutuksen teemoista olivat mielestäsi erityisen tärkeitä ja tarpeellisia?	T O I N E N A A L T O I I - K O U L U T U S P R O S E S S I
7 opettajaa (25 % vastanneista) kirjoitti, että <i>Kaikki teemat olivat tärkeitä.</i>	Kaikki tärkeitä (25%)		
<i>Erityisopetus, (...) Ope063</i>	Erityisopetus (28%)		
<i>Erilaisen oppijan huomioiminen, hojks:in jalkauttaminen myös yhteisiin aineisiin, (...) Ope068</i>			
<i>Erityisopetus, (...) Ope087</i>			
<i>(...) –erityisopetus ammatillisissa aineissa Ope076</i>			
<i>(...) erityisopetus Ope072</i>			
<i>-erityisopetus, (...) Ope080</i>			
<i>erityisopetus, (...) Ope073</i>			
<i>Opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat – vasemmalla kädellä kirjoittaminen oli hyvä esimerkki. Ope079</i>			
<i>(...) oppilashuolto ym. Ope073</i>	Oppilaan ohjaus (11%)		
<i>(...) oppilaan ohjaus, käytännöt Ope087</i>	Pelisäännöt		
<i>(...)-ryhmänohjaus, (...) Ope080</i>			
<i>pelisäännöt, (...) Ope072</i>	Poissaolot		
<i>(...) -yhteiset pelisäännöt Ope080</i>			
<i>Poissaolot (...) Ope065</i>	Kehitystyö		
<i>poissaolojen vähentäminen (...) Ope076</i>			
<i>(...) yleensäkin uusien ajatusmallien esille tuominen Ope063</i>	Kunnioitus & Sitoutuminen		
<i>Oman oppilaitoksen kehittäminen Ope086</i>			
<i>Yhteisöllisyyden, keskinäisen kunnioituksen ja tietämyksen lisääntymisen jne jne Ope064</i>			
<i>(...) sitoutuminen opiskelijoihin - työhön. Ope068</i>	Puuttuminen		
<i>Varhainen puuttuminen Ope060</i>			
<i>opettajan työtä helpottavat käytänteet Ope083</i>	Käytänteet		
<i>(...) –venäjäninkeriläisten ja suomalaisten opiskelijoiden väliset suhteet ja toimintatavat (...) Ope076</i>	Maahanmuuttajat		
<i>(...) ja palkitseminen Ope065</i>	Palkitseminen		
<i>(...) –arviointi (...) Ope080</i>	Arviointi		
<i>toinen kohta (=Opetushenkilöstön ohjauksellisten valmiuksien lisääminen) Ope074</i>	Ohjauksellisuus		
<i>Loppuyhteenveto, jos siitä todella käynnistyy kehittämisprosessi. Ope066</i>	Yhteenvedo		

Liite 17. Taulukko tärkeistä teemoista ja avusta käytännön työhön.

13 opettajaa (46 % vastanneista) <i>Ei vastannut</i> kysymykseen.	Ei vast 46%	Olisitko halunnut vielä jonkin teeman esille nostamista?	TÄRKEÄT TEEMAT & APU - KOULUTUSPROSESSI
4 opettajaa (14 %) vastasi kysymykseen <i>Ei</i> tai <i>Ei osaa sanoa</i> .	Ei (14%)		
<i>Yhteiset pelisäännöt talon sisällä</i> Ope070	Pelisäännöt		
<i>-yhteisiä pelisääntöjä (varsinkin, kun on kysymyksessä "untuvikko" opettaja)</i> Ope080			
<i>Viimeinen päivä olisi voinut olla pidempi, että olisi voinut vielä syventää asioita</i> Ope063	Viimeinen päivä pidemmäksi		
<i>Kaikki oli suhteellisen ok, viimeisessä koulutuksessa ehkä paras anti olisi voinut olla pidempi</i> Ope085			
<i>Laatukeskustelu opiskelun tuloksista.</i> Ope066	Tulokset		
<i>tietoa tuli sopivasti ja pieninä annoksina</i> Ope060	Sopivasti		
<i>Moniakin...</i> Ope087	Monia		
<i>Arviointi</i> Ope079	Arviointi		
<i>Työssäoppimisen arviointien samanlaisuus Suomessa (kansallisesti yhteneviä)</i> Ope078	Työssäoppimisen arvio		
<i>Oppimisvaikeuksien tunnistaminen, tuli esille jo, mutta vielä syventämistä</i> Ope083	Oppimisvaikeudet		
<i>Kyllä! Venäjäninkeriläisten ja suomalaisten ryhmien yhdistämisestä syntyneet lähes ylitsepääsemättömät ongelmat. (Heitä on pakko opettaa eri metodeilla kuin suomalaisia ja opettaja ei voi tehdä niin, että puolet tunnista opettaa toisia ja puolet toisia.)</i> Ope076	Maahanmuuttajat		
6 opettajaa (21 % vastanneista) <i>Ei vastannut</i> kysymykseen.	Ei vast 21%	Oletko saanut koulutuksesta apua/vastauksia/selkeyttä opettajan työsi käytäntöön?	TÄRKEÄT TEEMAT & APU - KOULUTUSPROSESSI
2 opettajaa vastasi, että <i>Uutta ei tullut</i> .	Ei paljon uutta (14%)		
2 opettajaa vastasi, että <i>Uutta ei tullut kovin paljon</i> tai <i>Ei ollut varma tuliko sitä</i> .	Kyllä apua (18%)		
2 opettajaa sai <i>Jonkin verran</i> apua koulutuksesta.			
3 opettajaa(11%) vastasi <i>Kyllä</i> saaneensa apua koulutuksesta	Ajatuksia, vinkkejä (14%)		
<i>En sinänsä vastauksia työn käytäntöön, mutta ajatuksia on herännyt terävöittämään omaa toimintaa.</i> Ope063			
<i>Kyllä. Yksittäisiä asioita, jotka ovat herättäneet ajatuksia, että voisi toimia toisinkin.</i> Ope083			
<i>joo ihan hyviä pieniä vinkkejä.</i> Ope072			
<i>Olen saanut käytännön esimerkein ja keskustelujen perusteella.</i> Ope078			
<i>Kyllä, vertaistuki on hyvä asia</i> Ope060	Vertaistuki		
<i>Vahvistui käsitys työn kautta oppimiseen.</i> Ope066	Työn kautta		
<i>Kyllä tulohaastatteluiden tärkeydestä ja merkityksestä sekä tiedon siirtymisestä</i> Ope077	Tulo- haastattelu		
<i>HOJKS:n ylläpitoon.</i> Ope061	Erilaisuuden		
<i>Kyllä, erilaisten ihmisten "tulkitsemiseen"</i> Ope086			
<i>Kyllä, tietää jo paremmin, miten erilaisten oppilaiden kanssa toimitaan.</i> Ope073	kohtaamiseen (14%)		
<i>Jokainen on erilainen →jokainen vaatii eri käytänteet</i> Ope079			
		Jos sait, millaista? Jos et, miksi ajattelet niin käyneen?	

Liite 18. Taulukko keinoista erityisopiskelijoiden parempaan huomioimiseen.

<i>(...) on sellanen tilanne, että on näitä vaikeuksia koulunkäynnin kans, kouluun tulon kans, että ei oo niin ku kellään aikaa ja panosta soittaa, kysellä ja hakea kotoa, kyllä pitäs olla niin ku resurssit sillä tavalla, että on yks henkilö talossa, joka käy ihan hakemassa, et se ei niin ku muuten toimi. Ope95</i>	Tuki-henkilö huolehtimaan	Tuki-henkilö opettajan avuksi	E R I T Y I S O P E T U S & E N T E G R A S I O
<i>(...)joka osastolla pitäis olla yks opettaja, joka olis tuota saanu koulutusta erityisopettajaksi, ammattiaineopettajan pätevyyden lisäksi... Ope98</i>	Erityis-opettaja	EO työ-saleihin	
<i>(...) tekniikan ja liikenteen puolella, niin erityisopetusta vaativia ihan omia ryhmiään, (...) heidän opintonsa keskittyisivät näihin kädentaitoharjoituksiin ja heistä tehtäisiin sellasia apulaisia tuonne teollisuuteen,(...)vetäjänä niin, koulutettu erityisopettaja, jolla on metalli, talotekniikka tai vastaavien alojen niin ammatillinen osaaminen. Ope96</i>	Linjoja yhdistävä erityis-ryhmä	Yhteinen erityis-ryhmä yksikköön	
<i>(...) tarvetta sellaseen erityisryhmään, johon välillä joku menee ja sitte toivon mukaan palaa normaaliin opetukseen. Ope97</i>	Paja-koulu	Työpaja	
<i>ainakin jossain ryhmissä, niin heti... heti jo apuopettaja, että ois kaks opettajaa samalla ryhmällä yhtäaikaan, että toinen vois toinen keskittyä toisiin... erityistä tukea tarvitseviin ja sitten on vielä nää venäjänkieliset meillä niin... Ope97</i>	Apu-opettajan käyttö	Kahden opettajan mallin oppiminen ja käyttäminen	
<i>(...) laadukasta opetusta ja se vaatis sitten jo tollaset ryhmäkoot, niin kahden opettajan yhtä aikaisen käytön, (...) Ope96</i>	Kaksi opea		
<i>(...)ulkomaalaisia opiskelijoita sijoitettuna ryhmään(...) vaikkapa kahden opettajan mallia, että sinne tarvittais lisää resursseja, heissäkin on vielä erityisopiskelijoita, (...) Että meillä niin kun opettajatkin tarvittis... mun mielestä, me kaikki tarvittas siihen kulttuuriin, niin ku uutta näkökulmaa, että tämä on nykyaikaa, että siellä luokassa voi olla useampi opettaja tai siellä voi olla opettaja ja avustaja... Kaikki tietää, että sehän rauhoittaa sitä luokkaa, kun siellä on toinen aikuinen ja keskitytään enempi asiaan. (...)olis edes näitä niin sanottuja ammattimiehiä ja ammattinaisia palkattuna ikään kuin avustavina henkilöinä osastoilla, että opettaja sais keskittyä siihen opettamiseen ja he tukis nuoria siellä sitten ja ehtis olla rinnalla enemmän... (...) Ope98</i>	Sopeutumisen kahteen aikuisen, apu-opettajiin		
<i>No yleensähan sitä pienryhmätoimintaa pitäis olla, niin se olis niin ku helpommin toteutettavissa sekä oppilaan että tuota opettajan kannalta, että... Ope95</i>	Pienryhmätoiminta	Pienryhmät, ryhmäjako	
<i>Joo-o, kahtia, mut ei varmaan riitä resurssit siihen, sitte taas kaharelle opettajalle maksetaan palakka ja... Mutta se olis, se olis ratkaasu. Ope94</i>	Opetusryhmä kahtia		
<i>(...)Eli tehdä ryhmäjakoo. mutta vois olla jossain kohti apuopettajankin tarve (...) Ope97</i>	Ryhmäjako		
<i>(...) kyllä sinne luokkiin tarvittas ja taas näen vaan kylmän viileästi, että jos rahaa olis satsata, että olis pienempiä ryhmiä, niin kyllä se opiskelukin paremmin sujuis,(...) Ope98</i>	Pienemät ryhmät		

Liite 19. Taulukko sopeutumisongelmista maahanmuuttajien ja suomalaisten kesken.

<i>(...) niin se kielitaito heillä on heikompi...(...) uudemmissa ryhmissä nää ongelmat niin ku lisääntyny. Ope95</i>	Kieli- ongelmat	Kie- li- ongel- mat	S U O M A L A I S T E N S O P E U T T A J A T S O N G E L M A T	
<i>(...)ohjeet, että samoihin ryhmiin, että(...) tulee tuskastumista suomalaisten opiskelijoiden taholta, (...) ehkä ulkomaalaisetkin opiskelijat rohkaistuisivat puhumaan suomenkielellä, jos siinä ei olisi suomalaisia vieressä... Ope98</i>	Integ- roinnin vaikeus			vai- keit- taa
<i>alussa nää ulkomaalaiset opiskelijat yrittää puhua suomea ja sitten niiden kielitaito ei riitä, suomalaiset nuoret vähän niin ku hymähtelee ja tuota sitten tulee se klikkutilanne, että ne alkaa olla enemmän ja enemmän hiljaa sitten. (...) jos se olis omana ryhmänä niin sitten ne puhuis sitä omaa kieltään, (...) keskenään ja paranisko se kielitaito silläkään (...) Ope95</i>	Suoma- laisten suhtautu- minen kieli- ongelmiin			
<i>Eli jos on täysin venäläinen porukka, nehän puhuu koko ajan venäjää keskenään, ne ei opi suamee, mut sit jos on suomalaaset ja venäläiset samas, niin ku yks opettaja sano, ku joku venäläinen sano jotaki suameksi, vastas johonki kysymykseen, niin nää suomalaiset heti nauroo sen aivan lyttyhin, nii ne ei sano sen jälakee, ne ei puhunu mitää eli ei se suamen kieli siinäkään parane... Että tarttoo mun miälestä suomalaasetki (...)Ope94</i>	Suoma- laisten sopeu- tumis- vaikeudet integ- rointiin	onnis- tu- mista		
<i>(...) hyvää palautetta siitä työn tuloksesta ja työaikojen noudattamisesta ja työn laadusta ja, mutta kielitaito...(...) suurta vaikeutta saada heille työssäoppimispaikkoja, oli ennakkoluuloja Ope95</i>	Kieli- ongelmat	Kieli työ- paikalla		
<i>(...) isot ryhmät ja (...) suomalaisia ja ulkomaisia sekaisin, se vielä lisää sitä oppimisrauhattomuustilannetta. (...) yritetty, alussa etenkin saada suomalaisten opiskelijoiden kanssa työpareiksi toimimaan, ei toimi... Ope95</i>	Isot ryhmät, yhteis- työ	Suo- malais- ten		
<i>(...) osa opettajista on pelkästään venäläisten kanssa, mut sit ku siellä on puolet nuorempia suomalaisia opiskelijoita joukossa, niin sitten tulee kaikenlaisia häiriöongelmia sieltä suomalaisten taholta. (...)panostaa heidän ohjaukseen (...) asenne (...) negatiivinen, vaikka aika hyvin on kyllä otettu vastaan(...) Ope97</i>	Liian nega- tiivinen asenne	sopeu- tumis- vaikeu- det		
<i>Mutta, että kanssakäymistä sitä ei ole mun mielestä riittävästi suomalaisten nuorten ja ulkomaalaisten nuorten kesken... (...) työ ja opiskeluympäristöstä, että ensin siellä sitä yhteistoimintaa ja sitten (...) vapaa-ajan puolelle. Ope95</i>	Ei kansa- käymistä	Yhteis- työn vähyyys		
<i>(...) suomalaisilla on taas vaikeuksia... (...) ei tartte venäläisten eres teherä mitään ku olla, niin sitte jo manataan ja haukutaan... ne heti halus tiätää mitä on haista paska ja venäjäksi, että saa niille sitte sanoa. Suomalaaset on enemmän ongelma ja ajattelooko ne niin, että ne(...) viää niitten työpaikat ja vähä niin ku niitten reviiirille. Ope94</i>	Suoma- laisten asenne- ongel- mat	Sopeu- tumis- ongel- mat		
<i>(...)isän ja äidin suulla tulee (...)että pitäis lähettää minne millonkin... venäläiset kuuluvat jonnekin muualle, mutta yleisesti ottaen nuoret ja opiskelijat sopeutuvat (...)Ope97</i>	Vanhem- pien asenne	ja		
<i>Opiskeluaikana täällä on ollu joitain ongelmia, mutta enemmän niitä on ollu kai tuolla heti alussa vapaa-aikaan liittyviä, jengiytymisongelmia (...) Ope95</i>	Jengit	vapaa- ajalla		

Liite 20. Taulukko sopimusten ja käytäntöjen yhdenmukaistamisesta.

<p><i>Kyllä tuota pelisäännöis sopiminen minusta on ensiarvoisen tärkeää ja myöskin niin välitön ilmoittaminen niin ku tulevista tapahtumista eikä viime kädessä sitten viittä vaille... (...) näin ollen se on niin kun se pelisääntöasia on tässä talossa ollut huonolla tolalla, vois niin kun sanoa, että kaiken aikaa... Ope96</i></p>	<p>Välitön ilmoittaminen asioista</p>	<p>Peli-säännöt ja ilmoitukset ajoissa</p>	<p>S O P I M U S T E N & K Ä Y T Ä N T Ö J E N Y H D E N M U K A I S T A M I N E N</p>	<p>J O H T O & Y L L Ä P I T Ä J Ä</p>
<p><i>sovitaan suoraan niistä pelisäännöistä ja annetaan sille opettajalle niin kun suoraan mahdollisuudet kehittää ja rakentaa sitä omaa yksikköään ajan haasteiden edellyttämään tasoon ja ylläpitää se siinä. (...) täälläkin olis mahdollisuus niin alkaa kouluttaa niin ku lvis-asentajia, että siihen tulis sähköpuoli myöskin mukaan, mutta siellä varmaan odotetaan, että okei, jos minä sitten rupeen laatimaan sitten perustutkintoon liittyvää materiaalia, niin he voivat mahdollisesti olla sitten valmiita tän asian tiimoilla sen jälkeen, ku se on niin ku pureskeltu paloiksi, että näinhän tuota, näihin asioihin tässä on törmännyt niin ku vuosien mittaan että... Ope96</i></p>	<p>Oman yksikön kehittäminen & Kehittämistyön vaikeudet</p>	<p>Kehittämismahdollisuudet opettajille, passiivisuus johdon taholta</p>		
<p><i>että meillä pitäis olla arvot esillä ja meillä pitäis olla sitten säännöt selkeästi, Ope98</i></p>	<p>Arvot & Säännöt</p>	<p>Tarve arvo-keskusteluun</p>		
<p><i>Ainoastaan se nyt aikaa rajottaa, että musta se olis hienoo, ku täällä puhuttais ylipäättänsä... Opettajat keskenään enemmän työasioista, kun ei tahro ehtiä ja ei oo niitä foorumeita hirveesti, että missä keskustellaan yleisesti ongelmista, että suurin tuki ja apu löytyy varmasti myös kollegoilta, että ei siihen tarvi ketään ulkopuolista. Ope97</i></p>	<p>Kollegoiden apu työasioissa</p>			
<p><i>On se vähä, on se vähä, varsinkin kun kotia ollaan yhteyres niin, ettei olla ristihin ja rastihin... Ope99</i></p>	<p>Tehtävien epäselvyys</p>	<p>Opettajan tehtävien, vastuuden, valtaoikeuksien ja velvoitteiden epäselvydet, sanktiomenetelmien puuttuminen</p>		
<p><i>(...) vesittynyt nää pelisäännöt sillä tavalla, että jos vaikka pitäis puhua rangaistustoimenpiteistä oppilasta kohti tai sen toiminnasta johtuvia niin se vesittyy sitten meidän organisaatiossa, ei kukaan ota vastuuta miten sitä oppilasta siinä tilanteessa ohjataan ja käsitellään ja mitä on jatkotoimenpiteet, kuka hoitaa (...) Täs on niin ku hyvä esimerkki, kun kuukausi sitten yks opiskelija oli alkoholin vaikutuksen alaisena koulussa ja se on todettu, kukaan ei vaan, no tietysti se poistettiin oppimisympäristöstä, sen jälkeen ei oo mitään toimenpiteitä, henkilöä, joka asiaa veis eteenpäin ja niitä toimenpiteitä...(...) sehän on yleinen naurunaihe sitten oppilailta... Pitäis puuttua ja kuka hoitaa, kellä on vastuu tehdä jotain päätöksiä ja valta tehdä jotain päätöksiä. Ope95</i></p>	<p>Epäselvyydet ongelmatilanteissa, kuka hoitaa ja kuinka, jatkotoimenpiteet</p>			
<p><i>Kyllä, joo, sitä mäkin kaipaas kyllä, että tuata... jaettaas vastuut ja vastuuta ja sitte tuata ja kaikille tulis se vastuu jostain alueesta sitten, että... Tää on pikkuusen, täällä nyt ei oo sellasta, että ei niin ku oikee... Näis ongelmatapauksis, notta se on... On on sitten näitä erityisopettajia ja sitte tuata, sitte tiätysti johto ja koulun johto ja ja... Että kuka sitte (...) Ope99</i></p>	<p>Tehtävien ja vastuuden epäselvyydet</p>			

Liite 21. Taulukko puutteista ja ongelmakohtista yleisissä asioissa.

<p><i>No verrattuna yksityissektorin yrityksiin, niin siellähän on niin sanotut pelisäännöt muodostuu hyvin pitkälti laatujärjestelmistä ja siitä organisaatiosta muuten... Meillä on sitä laatujärjestelmää rakennettu kuulemma monia vuosia... Ei ole toimivaa järjestelmää... Ope95</i></p>	<p>Ei ole toimivaa laatujärjestelmää</p>	<p>Laatujärjestelmän</p>	<p>Y L E I S T E H N I T A T Ä S I M O I S D I E N E A P U U T T E E T</p>	
<p><i>Meillähän oli aikoinaan laatukoulutuski täs oppilaitoksessa hyvällä mallilla, mutta se loppui sen takia, että johdon... seuraavassa vaiheessa, kun johdon olis pitänyt sitoutua myöskin siihen laatuun, niin yhtäkkiä se koulutus lakkas Ope96</i></p>	<p>Laatukoulutuksen lakkaaminen</p>	<p>puuttuminen</p>		
<p><i>No, ensinnäkin siis, täällähän ei teherä työsopimuksia. Siis, mikä on ensinnäkin siis ihan laitonta ja ku ei täällä, mullakaan ei tiätty, että jatkuuko keväälle, niin kukaan, ei reksi ei kukaan niin kun ylempistä tahoosta tullu sanoon, että no joo, et nyt on kevääksi töitä, et mä vaan sain lukujärjestyksen seuraavalle jaksolle... (...) vois ihan johonki liittoonkin ilimottaa, että täällä ei tehdä työsopimuksia, mutta enhän mä voi... voi ja pitää, mutta jonku muun pitää, kun sen tiätää kaikki. Kyllähän ne kellä on vakinaanen paikka, niin niillä on se, mutta täällä on kymmeniä, kellä ei oo työsopimusta. Ope94</i></p>	<p>Kymmenet opettajat työssä ilman työsopimusta</p>	<p>Työsopimusten puuttuminen</p>		
<p><i>eikä ylläpitää sellasta epävarmuutta, jota esimerkiksi noitten tuntiopeettajien kohdalla on kaiken aikaa ilmassa, koska niillä sitten loppuu mahdollisesti nuo työt... Ope96</i></p>	<p>Ongelmat sopimuksen puutteesta</p>			
<p><i>Että täällä ei tiäretä mitää, niin ku ens syksystä ei tiäretä... No, mä sitte kysyyn suaraan, niin reksi vaan, että voi kun ei tiärä ens viikostakaan, et ne tiätää sen vasta sitte viikkoa ennen ku koulu alakaa. Enkä mä voi... Että enhän mä voi jättää sitä nyt siihen, pakko mun on hakia töitä. Ope94</i></p>	<p>Toiminnan suunnittelussa ongelmia</p>	<p>Suunnittelmaisuuden puute</p>		
<p><i>(...) tässä oppilaitoksessa, niin ku monissa muissakin niin, turhan paljon sitä sellasta ikään kuin turhaa visionääriajattelua ja käytännön toimenpiteet niin puuttuu ja se johtuu osittain siitä, että ei ole sillä väellä halua kehittää sitä niin ku omaa työsektoriaan ja sit tuota mieltä niin kun uusia perustutkinto ynnä muita kokonaisuuksia... Ope96</i></p>	<p>Käytännön toimenpiteet puuttuu</p>	<p>Puuttuu halu kehittää omaa työtään</p>		
<p><i>(...)on vähän eri osastoilla eri käytäntöjä, mikä... mikä on tullut esille ja näyttää hankaavan siellä, että, että sillä tavoin lisätä kyllä... kyllä sitä yhteistä keskustelua ja sitten niitä yhteisiä sopimuksia, että on tarvetta varmasti panostaa vielä, että vähän joissakin asioissa enemmän ja toisis vähemmän, mutta jos se alkaa lipsumaan (...)Ope97</i></p>	<p>Tarve käytäntöjen yhdenmukaisuuteen</p>	<p>Tarve sopimusten ja käytäntöjen</p>		
<p><i>mun mielestä näin iso työyhteisö meitä on kuitenkin niin paljon henkilöjä täällä toimimassa, että jos tai kun meillä ei oo selkeitä, yhteisiä sääntöjä, sopimuksia, joiden mukaan kaikki toimii niin aivan luonnollista, että siellä tulee erilaisia tulkintoja asioista ja sitten opiskelijat kokee olevansa eriarvoisessa asemassa eri opettajien suhteen ja eri osastojen suhteen ja sen takia mä luulen, että niitä pelisääntöjä kaivataan... Ope98</i></p>	<p>Opiskelijat eriarvoisessa asemassa eri opettajien ja osastojen suhteen</p>	<p>yhdenmukaisuuteen</p>		

Liite 22. Taulukko johdon sitoutumattomuudesta Toinen Aalto II –koulutukseen.

<i>mietin tossa kun sä noista asoista puhuit, niin sanonko vaan, että aamen, Ope98</i>	Kehittämistarpeita on	Kehittämistarpeiden esiintuominen herättää tunteita	J O H D O N S I T O U T U M A T T O M U S K O U L U T U K S E E N	J O H T O & Y L L Ä P I T Ä J Ä
<i>Mutta nämä on sellasia asioita, että näistä lähdetään tuomaan tuonne tiukasti näitä mielipiteitä tapetille niin, se aiheuttaa erittäin suurta närää ja sellasta suuttumusta sen takia, että tuota koetaan, että ne on vastenmielisiä asioita... Ope96</i>	Mielipiteistä närää			
<i>No, tuata, en mä nyt oikiastaan sillä lailla orota, orota mitään sen kummempaa tukia. Ope99</i>	Ei tarv.tukea johdolta	Tilanne hyvä johdon suhteen		
<i>vaikka mä itse koen kyllä aika mukavasti toimivani johdon kanssa yhteistyössä ylipäättänsäkin, Ope97</i>	Toimii hyvin johdon kanssa			
<i>Emmä koe sitä ongelmaksi, että johto ei tuolla ollu, että johdon osallistuminen jossain muualla olis tarpeellisempaa ja parempaa, järkevämpää, Ope97</i>	Johto ei tarvitse koulutusta	Osallistumattomuus ei haittaa		
<i>Joo, kyllä ja tuota niin, että siitä mä nyt kuitenkin oon iloinen, että opettajat viime koulutuksessakin oli hyvin tekniikan ja liikenteenkin väkeä oli paikalla jo, mutta niistäkin vaan pitäis mun mielestä motivoida opettajia enempi ja sehän on esimiehen tehtävä. Ope98</i>	Johdon pitäisi motivoida koulutukseen	Johdon tehtävä motiivoida		
<i>(...) opettajien varmaan jaksaminen ja kaikki tälläiset asiat niin paranee sitä mukaan huomattavasti, kun siellä on niin ku tuki ja turva olemassa, ja sitoutuminen myöskin siellä oppilaitoksen johdon taholla ... Ope96</i>	Johdon sitoutuminen heijastuisi opettajiin	työhön ja koulutukseen		
<i>(...) niitten pitäis ehdottomasti olla siälä, jos ne kerran ajatteloo ja haluaa meille sitä asiaa viästittää jotenki, nii ne puuttuu siälä, niin siinä on mun mielestä iso virhe niiltä. No justiin sitä, että ne ei, ne ei kannata sitä asiaa mitä siälä puhutaan, että niitten ei tarvi olla siälä. Ope94</i>	Osallistumattomuus viestii välinpitämättömyydestä	Johdon sitoutumattomuus		
<i>oon ollu pettynyt, että näin on ollut, että meidän johtaja, johtotaso puuttuu paljolti, (...) heidänkin pitää miettiä, priorisoida asioita, että mitä he haluavat viestittää meille... Että meillä on vähän kokouksia, jossa opettajat ovat kaikki koolla, mutta se olis erinomainen tilaisuus tavata pikkusen kaikkia ja siinä vois tiedottaa koulun asioista ja olishan se signaali, että me arvostamme koulutusta, me arvostamme juuri tätä koulutusta ja kyllä mä voin sanoa, että oon hävenny itte henkilökohtaisesti, että se on ollu tällänen tilanne. Ope98</i>	Osallistumattomuus signaali epäarvostuksesta koulutusta kohtaan	koulutukseen viestii opettajille välinpitämättömyydestä		
<i>He ei koe varmaan sitä niinku merkittäväksi asiaksi ja sitte ku meillä on näitä yhdistymisneuvotteluja ni, täs just näkyy se johdon suhtautuminen tähän kokonaisuuteen... (...) Minun mielestäni se on niin ku heiltä suora näyttö siihen, että eivät he loppu viimein ole oikeastaan niin kiinnostunu, että tän tyyppisistä koulutushankkeista,(...) Ope96</i>	Johto ei koe sitoutumista merkittäväksi näyttö välinpitämättömyydestä	ja epäarvostuksesta		

